

Eftergymnasiala yrkesutbildningar

– beskrivning, problem och möjligheter

*Betänkande av
Utredningen om en översyn av den eftergymnasiala
yrkesutbildningen*

Stockholm 2006

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2006:115

Till statsrådet Jan Björklund

Genom beslut den 23 mars 2006 bemyndigade regeringen statsrådet Lena Hallengren att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

Samtidigt fastställde regeringen direktiv för utredaren (dir 2006:33). Till utredare förordnades också samma dag, den 23 mars 2006, före departementsrådet Anders Franzén. Som utredningssekreterare förordnades den 24 april 2006 utredaren Claes Elmgren och departementssekreteraren Helena Nybom. Jenny Nygren har varit kommittésassistent.

Som sakkunniga förordnades den 12 juni 2006 ämnesrådet Erik Henriks, Utbildnings- och kulturdepartementet, ämnesrådet Brittmari Högborg, Utbildnings- och kulturdepartementet, kanslirådet Eva Löfbom, Finansdepartementet, departementssekreteraren Malin Ryttberg, Utbildnings- och kulturdepartementet, departementssekreteraren Johannes Sjögren, Näringsdepartementet och kanslirådet Lars Stenström, Näringsdepartementet.

Som experter förordnades den 9 augusti 2006 utbildningsdirektören Staffan Bolin, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, utredaren Barbro Emriksdotter, Sveriges kommuner och landsting, avdelningsdirektören Monica Harrysson, Arbetsmarknadsstyrelsen, policyutvecklaren Lars Åke Henriksson, Landsorganisationen (LO), gruppledaren Johannes Hylander, Sif, folkhögskolesekreteraren Signild Håkansson, Folkbildningsrådet, undervisningsrådet Elisabeth Loberg, Myndigheten för skolutveckling, utredaren Olof Lundborg, Lärarnas Riksförbund (LR), undervisningsrådet Ylva Malm, Statens skolverk, direktören Peder Rehnström, Regionförbundet Östsam, civilekonomen Karin Thapper, Teknikföretagen, vice rektorn Elvy Westlund, Mälardalens högskola och utredaren Jean-Pierre Zune, Högskoleverket.

Regeringen fastställde tilläggsdirektiv för utredaren genom beslut den 2 november 2006.

Utredningen har antagit namnet Utredningen om en översyn av den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

Jag överlämnar härmed betänkandet *Eftergymnasiala yrkesutbildningar – beskrivning, problem och möjligheter*. Uppdraget är därmed avslutat.

Stockholm den 28 december 2006

Anders Franzén

/Claes Elmgren

Helena Nybom

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Utredningens uppdrag och arbetsätt	11
1.1 Bakgrund	11
1.2 Utredningens direktiv.....	12
1.3 Konsekvenser av tilläggsdirektiven.....	13
1.4 Arbetsätt	14
2 Studerande inom eftergymnasial yrkesutbildning	15
2.1 Hur utredningen har gått tillväga	15
2.2 En översikt av eftergymnasial yrkesutbildning.....	21
2.3 Utbildningsformernas utmärkande drag	33
2.4 Förekomst av överlappningar.....	43
2.5 Behov av ytterligare studier.....	51
3 Iakttagelser och överväganden	55
3.1 Framväxten av den eftergymnasiala yrkesutbildningen.....	55
3.2 Den fortsatta utvecklingen av eftergymnasial yrkesutbildning	60
3.3 Att utforma ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning	64

Bilagor	73
Bilaga 1: Kommittédirektiv	73
Bilaga 2: Tilläggsdirektiv	83
Bilaga 3: Utbildningsformer som berörs.....	85
Bilaga 4: Utvecklingen av den eftergymnasiala yrkesutbildningen.....	101

Sammanfattning

Utredningens uppdrag

Utredning har haft i uppdrag att analysera den eftergymnasiala yrkesutbildningen vid sidan av högskolans utbildningar. I uppdraget har bland annat ingått att studera omfattning och inriktning av eftergymnasial yrkesutbildning samt former för finansiering, kvalitetssäkring och regional samverkan.

Syftet med utredningen har varit att skapa tydligare gränsdragning mellan berörda utbildningsformer och till högskoleutbildning och arbetsmarknadsutbildning. Syftet har också varit att skapa förutsättningar för effektivare resursanvändning och ökad tydlighet i fråga om den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

Utredningen fick den 2 november 2006 tilläggsdirektiv som innebär att utredningen skulle redovisa sitt arbete efter drygt halva den planerade utredningstiden.

Betänkandet innehåller därför en bearbetning och analys av statistik som SCB tagit fram på utredningens uppdrag, och en skiss till förändringar avseende den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Dessa syftar till att bemästra flertalet av de problem som anges i direktiven.

Tiden har inte medgivit att alternativa lösningar prövats eller sedvanliga konsekvensanalyser genomförts. Inte heller har författningsförslag eller kostnadsberäkningar kunnat utarbetas.

Omfattning och inriktning av den eftergymnasiala yrkesutbildningen

Antalet studerande på eftergymnasial yrkesutbildning har ökat något sedan år 2000 till sammanlagt 35 000 år 2005. Samtidigt har det skett stora förskjutningar mellan utbildningsformerna. Kvalificerad yrkesutbildning har ökat med nästan 70 procent medan kommunal

påbyggnadsutbildning minskat med över 70 procent. Även antalet studerande inom kompletterande utbildning har minskat sedan 2001. Sett till det totala antalet studerande som ingår i redovisningen, står kvalificerad yrkesutbildning och högskoleutbildning för ökningen som motsvarar cirka 2 400 studerande, eller drygt sju procent.

Fler kvinnor än män studerar på eftergymnasial yrkesutbildning. Andelen män som studerar har minskat sedan 2000. Detta förklaras delvis av att antalet studerande har ökat på utbildningar med sådan inriktning som i större utsträckning väljs av kvinnor, exempelvis hälso- och sjukvård samt social omsorg.

Fördelningen av studerande i eftergymnasial yrkesutbildning på så kallade utbildningsinriktningar tyder på att utbildningar inom olika utbildningsformer sammanfaller i fråga om innehåll. Det krävs dock fördjupade analyser av enskilda utbildningar för att klarlägga om det är fråga om faktiska överlappningar och om de i så fall medför problem.

Problem med eftergymnasial yrkesutbildning

Den eftergymnasiala yrkesutbildningen kännetecknas av mångfald men också av starkt skiftande villkor för anordnare och deltagare. Detta leder till otydlighet och svåröverskådlighet. Det finns flera problem inom den eftergymnasiala yrkesutbildningen som kan sammanfattas i följande punkter:

- Eftergymnasial yrkesutbildning anordnas inom ramen för flera parallella regelverk, vilket leder till svårigheter att orientera sig om vilka utbildningar som finns och hur de förhåller sig till varandra.
- Den eftergymnasiala yrkesutbildningen har en oklar ställning i utbildningssystemet.
- Principerna för hur utbildningen finansieras skiljer sig åt.
- Uppföljning och utvärdering har brister.
- Nuvarande strukturer säkerställer inte att utbildning som efterfrågas av arbetslivet kommer till stånd.
- Den regionala nivån har svagt inflytande när det gäller att initiera och prioritera yrkesutbildning.
- Skillnader i fråga om studiefinansiering och den studerandes rättsliga ställning är svåra att motivera.

Ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning

Såväl stigande kompetenskrav i arbetslivet bland annat till följd av den tekniska utvecklingen som de demografiska förändringarna kan antas leda till ett ökat behov av eftergymnasial yrkesutbildning. Det är därför angeläget att komma till rätta med de problem som finns och skapa förutsättningar för tillväxt och effektivt resursutnyttjande. De berörda utbildningarna bör därför infogas i ett ramverk, som kan fungera som en paraplyorganisation och säkerställa ett antal gemensamma funktioner. De nuvarande utbildningsformernas karaktär och formerna för deras genomförande behöver inte förändras genom detta.

Genom ramverket, som skulle kunna benämnas ”Yrkeshögskolan”, bör uppgifter som rör finansiering, prioriteringar och uppföljning samlas till en myndighet. Denna myndighet bör också ansvara för att säkerställa att utvärdering och kvalitetssäkring sker. Detta är i dag uppgifter som bland annat vilar på Statens skolverk och Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning.

Ramverket bör regleras i en övergripande lag och förordningar för de enskilda utbildningsformerna. Följande principer bör vara vägledande i ett fortsatt utredningsarbete:

- Arbetslivets inflytande bör vara starkt i fråga om att initiera, utforma och dimensionera utbildningen.
- På regional nivå behöver former för initiering av utbildning och prioritering mellan initiativ utvecklas.
- Enhetliga krav bör ställas på uppföljning, kvalitetssäkring och utvärdering av utbildningarna, liksom på regleringen av de studerandes rättssäkerhet.
- Förutsättningarna för att förverkliga det livslånga lärandet, inte minst genom yrkesutbildning för vuxna, behöver utvecklas.

Ramverket bör omfatta utbildningar som i dag finns inom kvalificerad yrkesutbildning, kommunal påbyggnadsutbildning, kompletterande utbildningar samt yrkesutbildningar inom folkhögskolan. Även vissa kortare yrkesutbildningar inom högskolan bör sannolikt föras till ramverket, som kan ge bättre förutsättningar för dessa att utvecklas än som högskoleutbildning.

Vissa utbildningar inom kommunal påbyggnadsutbildning och kompletterande utbildning bör sannolikt inte tillföras ramverket. Detta bör prövas i särskild ordning. Det krävs också en fortsatt analys av vilka högskoleutbildningar och folkhögskoleutbildningar

som bör föras in under ramverket. Sannolikt finns det behov av särlösningar för vissa utbildningar.

I betänkandet lyfts ett antal frågor, som kräver fortsatt analys innan ett beslut om ett ramverk kan fattas. Hit hör:

- Hur behov av eftergymnasial yrkesutbildning kan identifieras och vägas samman.
- Hur den regionala nivån kan ges en vidgad roll vid initiering av och prioritering mellan utbildningar.
- Hur kvalitetssäkring, uppföljning och utvärdering kan stärkas.
- Hur utbildningar som tar fasta på kompetenser som är gemensamma för flera branscher kan utvecklas.
- Hur samspelet med arbetsmarknadsutbildning bör utformas.
- Hur förändringar av gymnasieskolan påverkar den eftergymnasiala yrkesutbildningen.
- Hur villkor för deltagarnas rättssäkerhet och studiefinansiering kan göras likvärdiga.
- Hur tillgodoräknande av utbildning vid övergång mellan olika utbildningsformer och utbildningsanordnare kan utvecklas.
- Hur en utbyggnad av den eftergymnasiala yrkesutbildningen kan finansieras och vilken ansvarsfördelning som bör finnas mellan den enskilde, samhället och arbetslivet.
- Hur samarbetet inom EU påverkar förutsättningarna för den eftergymnasiala yrkesutbildningen.
- Hur internationella erfarenheter kan ligga till grund för att utveckla den svenska eftergymnasiala yrkesutbildningen.

1 Utredningens uppdrag och arbetssätt

1.1 Bakgrund

Tillkännagivande av riksdagen

I samband med riksdagens beslut om vuxenutbildning med anledning av den allmänna motionstiden 2003 tillkännagav riksdagen att en översyn av den eftergymnasiala yrkesutbildningen borde göras. Riksdagens utbildningsutskott ansåg att det är besvärligt att få ett samlat grepp om den eftergymnasiala yrkesutbildningen med tanke på det stora antalet berörda myndigheter och utbildningsanordnare. Utskottet fann oklarheter beträffande hur utbildningarna förhåller sig i det offentliga utbildningsväsendet och hur möjligheterna ser ut för de studerande inom den eftergymnasiala yrkesutbildningen att läsa vidare samt hur vissa utbildningar finansieras.¹

Regeringens kartläggning

I samband med propositionen om en ny gymnasieskola, fann den dåvarande regeringen att det förelåg behov av en översyn av den eftergymnasiala yrkesutbildningen. En sådan översyn borde analysera utbudet av eftergymnasial yrkesutbildning, hur olika utbildningar värderas i förhållande till varandra samt hur eftergymnasial yrkesutbildning finansieras och kvalitetssäkras.²

Regeringen tillkallade den 3 juni 2004 en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att analysera utbudet av eftergymnasial yrkesutbildning, hur olika utbildningar värderas vid vidare studier samt hur de finansieras och kvalitetssäkras. Arbetsgruppen lämnade sin rapport, *Eftergymnasiala yrkesutbildningar – en kartläggning*, den 28 februari 2005.

---

¹ Bet. 2003/04:UbU8 *Vuxenutbildning*, rskr.2003/04:184

² Prop. 2003/04:140 *Kunskap och kvalitet – elva steg för utveckling av gymnasieskolan*

Arbetsgruppen konstaterade skillnader i fråga om roller i det offentliga utbildningsväsendet och former för finansiering och kvalitetssäkring. Arbetsgruppen slog fast att en viss överlappning av utbildningsutbudet mellan olika utbildningsformer inte kan uteslutas, men att det krävs fördjupade analyser av bl.a. hur olika utbildningar knyter an till arbetsmarknaden och vilka studerande som återfinns i olika utbildningar. Arbetsgruppen framhöll att det kan vara svårt att få överblick av det samlade utbudet för såväl den enskilde som olika avnämare till eftergymnasial yrkesutbildning, vilket försvårar förutsättningarna att planera eftergymnasial yrkesutbildning. Ett svåröverskådligt system kan också leda till längre utbildningstider än avsett.³

1.2 Utredningens direktiv

Enligt direktiven ska utredningen göra en översyn och djupare analys av den eftergymnasiala yrkesutbildningen som finns utanför högskolan. Syftet med denna analys är att finna eventuella luckor och överlappningar mellan olika utbildningsformer som anordnar utbildning inom ett och samma ämnesområde. Utredningen ska – med utgångspunkt i en sådan analys – lämna förslag som syftar till att förtydliga struktur och ansvarsfördelning för den eftergymnasiala yrkesutbildningen, och ge förutsättningar för en effektivare resursanvändning. Utredningen ska också lämna förslag som syftar till en tydligare gränsdragning till högskoleutbildning och arbetsmarknadsutbildning.

Utredningen ska i korthet utreda följande områden:

- Omfattning och inriktning av den eftergymnasiala yrkesutbildningen.
- Luckor och överlappningar i utbildningsutbud.
- Ansvarsfördelning mellan stat, kommun och enskilda utbildningsanordnare.
- Ansvarsfördelning mellan samhället, arbetslivet och den enskilde.
- Finansiering, kvalitetssäkring och tillsyn.
- Tillgodoräknande och validering.
- Konsekvenser av EG-direktiv och EU-processer.
- Regional samverkan som rör eftergymnasial yrkesutbildning.

---

³ Regeringskansliet, *Eftergymnasiala yrkesutbildningar – en kartläggning*, artikelnr: U05.307

Utredningen omfattar enbart utbildningsformer som ingår i det offentliga utbildningssystemet eller som genom statlig reglering och finansiering kompletterar eller som är ett alternativ till det offentliga utbildningssystemet.

Det innebär att följande utbildningsformer och verksamheter berörs:

- Kvalificerad yrkesutbildning.
- Kommunal påbyggnadsutbildning.
- Kompletterande utbildning.
- Folkhögskoleutbildning.
- Högskoleutbildning.

Enligt regeringens direktiv avser uppdraget de eftergymnasiala yrkesutbildningar som ligger utanför högskolan. Samtidigt ska utredningen lämna förslag som klargör relationen mellan dessa utbildningar och högskoleutbildning. Högskoleutbildning kommer därför att endast i begränsad utsträckning analyseras i den redovisning som lämnas i kapitel 2. Detta görs med avseende på kortare utbildning, eftersom omfattningen av annan eftergymnasial yrkesutbildning sällan överstiger två års heltidsstudier.

Genom beslut den 2 november 2006 fick utredningen tilläggsdirektiv som innebär att utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2006. Redovisningen ska avse arbetet fram till denna tidpunkt.

Utredningens direktiv och tilläggsdirektiv återfinns som bilaga 1 och 2.

1.3 Konsekvenser av tilläggsdirektiven

Tilläggsdirektiven innebär att utredningstiden förkortats med nästan ett halvt år. Det har därför inte varit möjligt att fullfölja det systematiska utredningsarbete som planerats och inletts.

Detta betänkande presenterar därför en bearbetning och analys av det statistiska underlag som utredningen beställde från Statistiska centralbyrån, SCB, innan de ändrade förutsättningarna för utredningsarbetet blev kända.

Betänkandet innehåller också en skiss till förändringar av den eftergymnasiala yrkesutbildningen, som borde kunna medverka till att eliminera väsentliga delar av de problem som angetts i direktiven. I det fortsatta utredningsarbetet skulle de presenterade tan-

karna ha prövats mer ingående, konsekvenserna analyserats och ytterligare detaljer utarbetats. Hit hör förslag till författningsändringar och konsekvensbedömningar av statens ekonomiska åtagande.

Trots förslagets skissartade karaktär har jag bedömt det som rimligt att redovisa dem i betänkandet. De bygger på den relativt breda kännedomen om området som förvärvats inom utredningen och på överläggningar med utredningens sakkunniga och experter samt andra intressenter. De bör kunna utgöra en utgångspunkt i det fortsatta utredningsarbete om den eftergymnasiala yrkesutbildningen som krävs för att åtgärda de problem som riksdagens utbildningsutskott tidigare lyft fram.

I betänkandet redovisas också i bilageform ett faktaunderlag som i väsentliga delar utgör en uppdatering av uppgifter i den nämnda kartläggningen från 2005.

1.4 Arbetssätt

Utredningsarbetet har i huvudsak bedrivits på följande sätt.

I ett inledande skede utarbetades underlag för att belysa de olika frågor som anges i direktiven. Parallellt tog utredningen kontakt med berörda myndigheter, organisationer och andra utredningar. Ett första möte med experter och sakkunniga hölls för att identifiera problem och viktiga förhållanden att uppmärksamma.

Utredningen tog i ett tidigt skede kontakt med Statistiska centralbyrån, SCB, för att diskutera hur en kartläggning av studerande och utbildningar kunde genomföras. Utredningen gav i september 2006 SCB i uppdrag att ta fram statistik för de berörda utbildningsformerna. SCB redovisade denna statistik den 23 november 2006 till utredningen.

Utredningen har träffat företrädare för eftergymnasial yrkesutbildning och personer med anknytning till utredningsuppdraget.

När regeringens tilläggsdirektiv beslutades, inriktades utredningsarbetet på att utveckla vissa iakttagelser som grund för ett fortsatt utredningsarbete. Dessa diskuterades med utredningens experter och sakkunniga. Utredningsarbetet har därefter koncentrerats på att utveckla dessa överväganden samt att bearbeta det statistiska underlaget från SCB.

2 Studerande inom eftergymnasial yrkesutbildning

2.1 Hur utredningen har gått tillväga

Uppdraget

I utredningsuppdraget ingår att identifiera eventuella överlappningar mellan olika utbildningsformer. Min avsikt var från början att en statistisk grovskiss skulle utgöra underlag för vidare diskussion tillsammans med berörda anordnare och avnämare. Som en följd av den kortade utredningstiden redovisas endast det första steget i denna metod – den statistiska analysen.

Redovisningens disposition

I det följande lämnas en redovisning baserad på valda delar av det underlag som Statistiska centralbyrån, SCB, ställt samman på uppdrag av utredningen.

I ett första avsnitt lämnas en översikt av eftergymnasial yrkesutbildning som helhet. Avsikten är att visa hur antalet studerande förändrats över tid och hur antalet studerande fördelas på berörda utbildningsformer och utbildningsinriktningar. En översiktlig redovisning görs också med avseende på kön, ålder, hemmets utbildningsnivå, med mera, fördelat per utbildningsform.

I ett andra avsnitt görs en kort genomgång av vilka utbildningsinriktningar som utmärker varje enskild utbildningsform.

I det tredje avsnittet följer en genomgång av hur olika utbildningsinriktningar fördelar sig per utbildningsform. Redovisningen syftar till att visa på eventuella så kallade överlappningar.

Avslutningsvis sammanfattas och analyseras den statistiska redovisningen.

Vad är möjligt att studera

I samband med Utbildnings- och kulturdepartementets kartläggning av eftergymnasiala yrkesutbildningar framkom att utbildningsområden som liknar varandra förekommer inom olika utbildningsformer. Detta kan benämnas överlappningar.

Begreppet överlappning kan ges olika innebörd. Utbildningar kan sammanfalla i fråga om mål och innehåll, vilket delvis kan avspelas i hur utbildningarna benämns. Utbildningar kan också vara inriktade mot samma arbetsmarknadssegment.

Det krävs dock djupgående analyser för att fastställa graden av överlappning. Utbildningar kan ha liknande benämningar men ändå skilja sig åt i fråga om innehåll. Utbildningar kan rikta sig mot samma segment på arbetsmarknaden men ändå leda till olika kvalifikationsnivåer utan att skillnaderna klart framgår.

I denna redovisning används begreppet överlappning när utbildningar sammanfaller beträffande innehåll. Utredningen utgår ifrån klassificeringen av utbildning enligt svensk utbildningsnomenklatur, SUN för att bestämma utbildningens innehåll (se förklaring nedan). Det går dock inte att säkerställa att registreringen av så kallade SUN-koder alltid görs rättvisande. Risken för klassificeringsfel är därför mindre ju grövre indelningen i inriktningar är. I det tredje avsnittet används SUN-systemets tredje inriktningsnivå. Sammanfattningsvis kan denna sammanställning endast ge en indikation om verkliga överlappningar.

En gemensam klassificering - SUN

I Utbildnings- och kulturdepartementets analys av eftergymnasial yrkesutbildning från 2005 utgick kartläggningen från befintlig publicerad statistik. Hur antalet studerande beräknas och vilken kategorisering som används för att dela in utbildningar i olika områden skiljer sig dock åt mellan utbildningsformerna. För vissa utbildningsformer anges omfattningen per termin, för andra per läsår och för en tredje kategori anges omfattningen per kalenderår. Någon rättvisande jämförelse av vilka utbildningar som erbjuds kunde därför inte göras.

För att ge en helhetsbild av omfattning och inriktning av eftergymnasial yrkesutbildning utgår den följande redovisningen från klassificeringen av utbildning enligt svensk utbildningsnomenkla-

tur, SUN, som SCB ansvarar för. SUN innebär att enskilda utbildningar klassificeras enligt vissa standarder, samtidigt som den utgör ett system för att föra samman utbildningar till större grupper. SUN är anpassad till den internationella standarden för utbildningsklassificering (ISCED 97).

SUN är uppbyggd av två moduler. Dels en nivåmodul som anger på vilken nivå i utbildningsväsendet utbildningen klassificeras, t.ex. som gymnasial eller eftergymnasial, dels en inriktningsmodul som klassificerar utbildningen efter utbildningens inriktning.

Inriktningsmodulen är indelad i fyra nivåer. Den första nivån anger utbildningens inriktning på en övergripande nivå. De övriga nivåerna preciserar utbildningens inriktning. Denna redovisning bygger som mest på tre inriktningsnivåer.

Den första nivån för utbildningsinriktning är följande:

0. Allmän utbildning
1. Pedagogik och lärarutbildning
2. Humaniora och konst
3. Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration
4. Naturvetenskap, matematik och data
5. Teknik och tillverkning
6. Lant- och skogsbruk samt djursjukvård
7. Hälso- och sjukvård samt social omsorg
8. Tjänster
9. Okänd

Den andra nivån anger utbildningarnas inriktning i 26 inriktningskategorier. Dessa inriktningskategorier är möjliga att bryta ned på ytterligare en nivå, vilket görs i avsnittet om överlappningar.

Förtydliganden och avgränsningar

Redovisningen utgår från registrerade individer med avslutade studier för den aktuella perioden. Registreringen görs i viss utsträckning på olika sätt för de olika utbildningsformerna. Mot bakgrund av att uppgifter om studieintensitet inte alltid är tillgängliga har det varit svårt att bestämma det totala antalet helårsstuderande. Utredningen har därför valt att redovisa uppgifter som rör studerande för respektive hösttermin åren 2000–2005. Redovisningen bygger på de uppgifter som SCB får in från berörda myndigheter eller respektive utbildningsanordnare. I regel klassificerar SCB utbildningarna i

samråd med berörda myndigheter. I vissa fall svarar den aktuella myndigheten eller utbildningsanordnaren för klassificeringen i enlighet med direktiven i SUN-klassificeringen.

Arbetsmarknadsutbildning ingår inte i redovisningen. Dels omfattas inte denna av SUN eftersom arbetsmarknadsutbildning formellt sett är ett arbetsmarknadspolitiskt program. Dels innebär arbetsmarknadsutbildning i regel kortare utbildningstider, vilket gör det svårt att jämföra antalet individer.

Nedan följer vissa för varje utbildningsform specifika förutsättningar och avgränsningar.

Kvalificerad yrkesutbildning (KY)

Samtliga utbildningar inom utbildningsformen kvalificerad yrkesutbildning berörs. Endast en utbildning per person redovisas samma termin. Har personen deltagit i mer än en utbildning samma termin redovisas endast den senast påbörjade. Studierna anses avslutade när den utbildning personen deltagit i är avslutad om inte samma person återkommer i en utbildning med samma studieinriktning senast under efterföljande år. Om personen återkommit som studerande inom kvalificerad yrkesutbildning, bedöms den mest troliga förklaringen vara att personen återupptagit oavslutade studier.

Kommunal påbyggnadsutbildning (PU)

I brist på bättre underlag avseende enskilda utbildningar har SCB definierat samtliga kommunala påbyggnadsutbildningar som studier på eftergymnasial nivå.¹ En persons studier en viss termin hänförs till den studieinriktning och studieort där personen deltagit i kurser med högst antal redovisade studietimmar.

Det finns ingen generell definition på fullföljda studier inom kommunal påbyggnadsutbildning. I denna redovisning anses studierna som fullföljda om personen inte deltagit i en påbyggnadsutbildning efterföljande år.

---

¹ Denna begränsning kan anses något snäv i och med att påbyggnadsutbildning ska syfta till att ge vuxna en sådan utbildning som leder till en ny nivå inom deras yrke eller till ett nytt yrke. Det kan i vissa fall motsvara en gymnasial nivå. Utredningen har valt att inkludera samtliga påbyggnadsutbildningar eftersom det saknas tillräckligt underlag för att bedöma vilka påbyggnadsutbildningar som vid en SUN-kodning inte borde registreras som eftergymnasiala.

Folkhögskoleutbildning (FH)

När det gäller utbildning vid folkhögskola innefattas längre kurser på eftergymnasial nivå. Uppgift om nivågruppering infördes först höstterminen 2003. Folkhögskolornas nivåklassificering är vidare än den som tillämpas av Centrala studiestödsnämnden, CSN, och Folkbildningsrådet när det gäller att fastställa eftergymnasial yrkesutbildning i studiestödshänseende.

Kurser kortare än femton dagar har uteslutits ur redovisningen. En utbildning i folkhögskola anses vara fullföljd om en person rapporterat ha avslutat utbildningen och inte återkommer som studerande i folkhögskolekurs med samma kursinriktning närmast efterföljande kalenderår.

Kompletterande utbildning (KU)

Alla kompletterande utbildningar anses vara yrkesinriktade. I de fall en person deltagit i mer än en kompletterande utbildning, väljs i första hand kurser med minst en termins längd och i andra hand den senast förekommande. I de fall det inte framgått att utbildningar är gymnasiala har de klassificerats som eftergymnasiala.

För kompletterande utbildningar finns uppgift som anger om studierna fullföljts aktuell termin. De äldsta uppgifterna om studier i kompletterande utbildningar avser höstterminen 2001.

Högskoleutbildning (HS)

Redovisningen omfattar alla högskoleprogram som universitet och högskolor uppgett omfatta högst 80 poäng och som inte förutsätter tidigare högskoleutbildning. Det innebär att redovisningen omfattar utbildning som leder till såväl yrkesexamina som generella examina. Studerande på fristående kurser har inte tagits med i bearbetningen. Studierna anses ha fullföljts om personen inte fortsatt på samma utbildning.

Deltagare i uppdragsutbildningar omfattas endast om de samtidigt är registrerade som studerande på utbildningsprogram om högst 80 poäng.

Övriga variabler

Sysselsättning året efter kurslut

Uppgifter om sysselsättning har undersökts för åren 2002–2004. Uppgiften om sysselsättning hämtas från den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken och avser november respektive år. Som sysselsatt räknas den som enligt kontrolluppgiften bedöms ha förvärvsarbetat minst 1 timme/vecka under november respektive år.

Ålder

Åldersvariabeln avser ålder vid årets slut. Uppgift saknas i de fall personnummer saknas eller är uppenbart felaktigt.

Förälders utbildning

Uppgiften avser den förälder som hade högst utbildning.

2.2 En översikt av eftergymnasial yrkesutbildning

Omfattning

Mellan åren 2000 och 2005 har antalet deltagare i kortare eftergymnasial yrkesutbildning ökat något. Den sammanlagda ökningen uppgår uppskattningsvis till cirka sju procent.² Den största ökningen står kvalificerad yrkesutbildning för. Denna utbildningsform har ökat i omfattning med nästan 70 procent vilket motsvarar drygt 8 200 studerande. Samtidigt har kommunal påbyggnadsutbildning minskat i omfattning med knappt 5 800 studerande, vilket motsvarar en nedgång på över 70 procent. Dessa förändringar speglar bland annat det förhållande att många påbyggnadsutbildningar från och med 2005 har överförts till främst kvalificerad yrkesutbildning.

Även kompletterande utbildning har, efter en ökning mellan 2001 och 2002, minskat i omfattning. Högskoleutbildning har ökat med drygt 30 procent.³

På grund av ofullständig klassificering av studerande före 2003 har folkhögskoleutbildning endast räknats med från och med 2003. Sannolikt har inte omfattningen av dessa utbildningar förändrats på något avgörande sätt sedan 2000. (tabell 1)

---

² Varken kompletterande utbildning eller folkhögskoleutbildning har räknats med år 2000 men väl år 2005. Med utgångspunkt i en uppskattning av omfattningen inom dessa utbildningsformer blir ökningen ungefär 7 procent.

³ Hithörande högskoleutbildning, se avgränsning i 2.1.

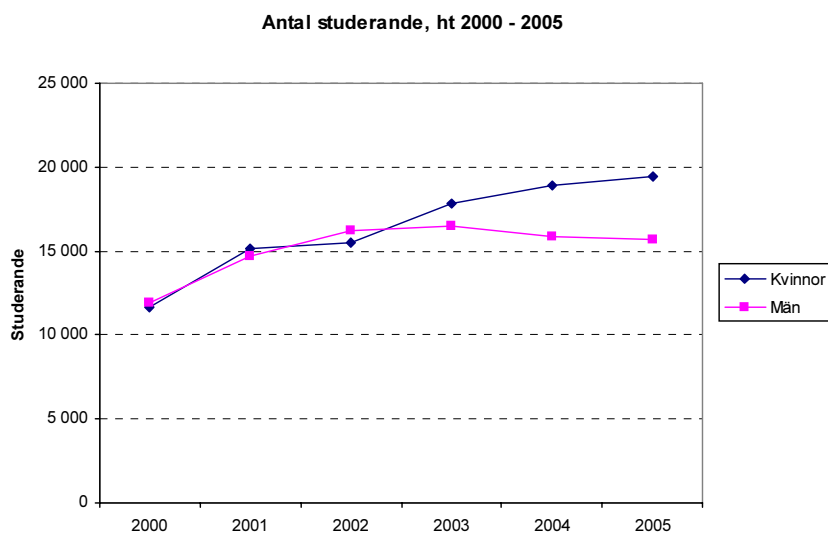
Tabell 1 Omfattning av eftergymnasial yrkesutbildning, ht 2000–2005

År	Folkhögskoleutbildning		Högskoleutbildning		Kompletterande utbildning		Kvalificerad yrkesutbildning		Kommunal påbyggnadsutbildning		totalt varav andel kvinnor
	totalt	varav andel kvinnor	totalt	varav andel kvinnor	totalt	varav andel kvinnor	totalt	varav andel kvinnor	totalt	varav andel kvinnor	
2000			3938	47 %			11914	47 %	7740	54 %	23592 49 %
2001			3891	48 %	6104	58 %	12549	47 %	7311	53 %	29855 51 %
2002			4025	47 %	6626	50 %	14387	47 %	6631	53 %	31669 49 %
2003	3143	64 %	4257	45 %	4992	62 %	16325	48 %	5574	52 %	34291 52 %
2004	3225	65 %	4600	47 %	4710	67 %	17110	51 %	5107	56 %	34752 54 %
2005	3263	67 %	5226	49 %	4606	67 %	20143	52 %	1956	56 %	35194 55 %

Från år 2003 skiftar könsfördelningen av de studerande från en förhållandevis jämn fördelning till att ett betydande antal fler kvinnor än män studerar inom den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Det beror i hög grad på att folkhögskoleutbildning, som har en större andel kvinnliga studerande, räknas med från och med 2003 (diagram 1).

Detta förklarar dock inte hela ökningen. En förklaring kan också vara förändringar i antalet studerande på inriktningar med ojämn könsfördelning. Till exempel ökade antalet studerande inom inriktningen *hälso- och sjukvård samt social omsorg*, som är en inriktning med en större andel kvinnor än män. (diagram 2 och 3)

Diagram 1

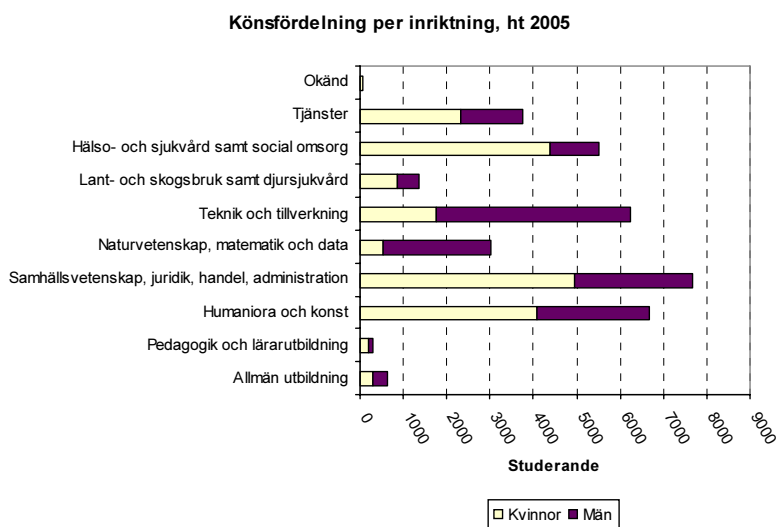

Inriktning

Höstterminen 2005 samlade inriktningen *sambällskunskap, juridik, handel, administration* flest studerande, cirka 7 700 studerade. Näst flest studerande finns på utbildning med inriktning humaniora och konst, cirka 6 600 studerande. Därefter kommer utbildning med inriktning *teknik och tillverkning*, cirka 6 200 studerande. *Hälso- och sjukvård samt social omsorg* hade höstterminen 2005 cirka 5 500 studerande. (diagram 2 och 3)

Genom all eftergymnasial yrkesutbildning, i samtliga utbildningsformer, syns en tydlig skiljelinje mellan män och kvinnor när det gäller utbildningsval. Till exempel studerar fler män än kvinnor vid en utbildning med inriktning mot *teknik och tillverkning*. Fler kvinnor än män studerar vid en utbildning med inriktning *hälso- och sjukvård samt social omsorg*. (diagram 2)

Diagram 2

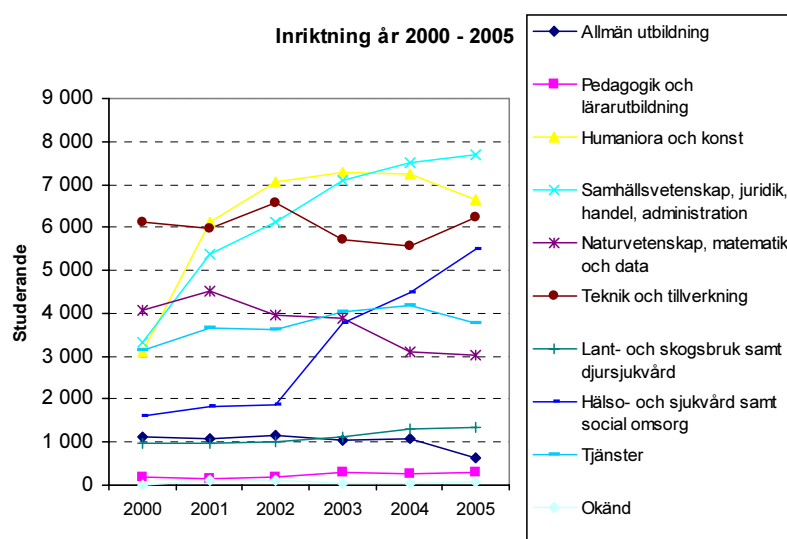

Fördelningen av studerande mellan olika utbildningsinriktningar har förändrats något senare år. Till exempel ökade antalet studerande inom inriktningen *hälso- och sjukvård samt social omsorg* avsevärt, med drygt 1 700 studerande mellan 2003 och 2005.⁴ (diagram 3)

Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration har ökat med knappt 2 000 studerande sedan 2001.⁵ Samtidigt har antalet studerande vid utbildning med inriktning *naturvetenskap, matematik och data* sjunkit med cirka 1 000 personer.

Utbildningar inom *naturvetenskap, matematik och data* har minskat kraftigt inom den kommunala påbyggnadsutbildning och tycks heller inte ha lett till att andra utbildningsformer ökat i lika stor omfattning inom denna inriktning⁶. (diagram 3)

Diagram 3

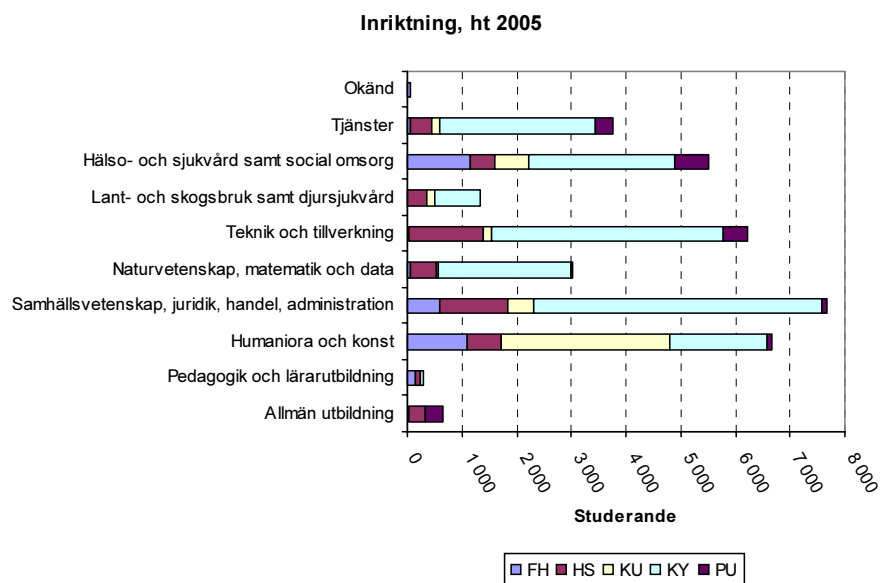
⁴ Hälsa- och sjukvård samt social omsorg är en stor inriktning inom folkhögskoleutbildning därför jämförs endast åren då denna utbildningsform är medräknad.

⁵ Enligt denna tabell hade inriktningen ökat med cirka 2 300 studerande men eftersom folkhögskoleutbildning inte är medräknad år 2001 så uppskattas ökningen till knappt 2 000 studerande.

⁶ Se avsnitt 2.3

Inom varje inriktning finns studerande i nästan alla utbildningsformer. Inom vissa inriktningar är någon eller några utbildningsformer dominerande. Till exempel studerar de flesta inom inriktningen *humaniora och konst* vid en kompletterande utbildning. Kvalificerad yrkesutbildning är – till följd av att utbildningsformen samlar flest studerande – den dominerande utbildningsformen i de flesta inriktningar utom i inriktningarna *humaniora och konst* samt *pedagogik och lärarutbildning*. (diagram 4)

Diagram 4

Vissa utmärkande drag framträder när utbildningsformernas omfattning fördelas per inriktning. Kompletterande utbildning utgör ett undantag med en övervägande del, 67 procent, av de studerande inom *humaniora och konst*. Övriga utbildningsformer har i regel två dominerande inriktningar.

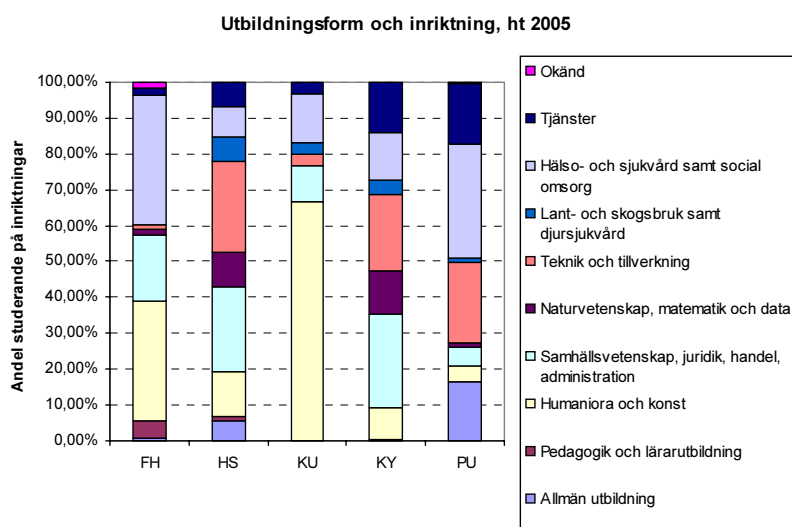
Vid folkhögskola studerar en tredjedel inom *humaniora och konst* och en tredjedel inom *hälsa- och sjukvård samt social omsorg*. Den tredje största inriktningen i folkhögskola är *samhällsvetenskap, juridik, handel, administration* med cirka 19 procent av de studerande.

I högskoleutbildning finns knappt hälften av de studerande inom inriktningarna *teknik och tillverkning* samt *samhällsvetenskap, juridik, handel, administration*. I övrigt är de studerande relativt jämnt fördelade över de olika inriktningarna.

En fjärdedel av de studerande i kvalificerad yrkesutbildning finns i inriktningen *samhällsvetenskap, juridik, handel, administration*. Cirka 20 procent studerar *teknik och tillverkning*. Tre inriktningar samlar vardera cirka 13 procent av de studerande inom kvalificerad yrkesutbildning. Det är *tjänster, hälso- och sjukvård samt social omsorg*, samt *naturvetenskap, matematik och data*.

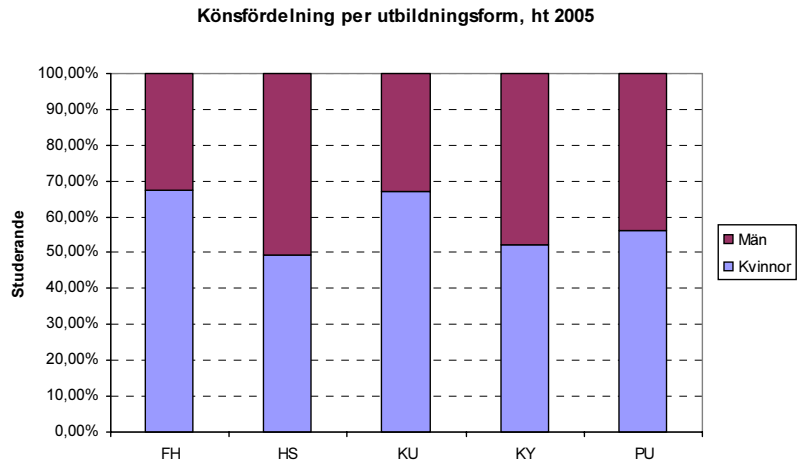
I kommunal påbyggnadsutbildning studerar nästan en tredjedel *hälso- och sjukvård samt social omsorg*. Cirka 20 procent studerar *teknik och tillverkning*. *Tjänster* är den tredje största inriktningen med cirka 17 procent av de studerande inom kommunal påbyggnadsutbildning. (diagram 5)

Diagram 5

Inom samtliga utbildningsformer utom i högskoleutbildning är det fler kvinnor än män som studerar. I folkhögskoleutbildning och kompletterande utbildning är det endast cirka 35 procent av de studerande som är män. Högskoleutbildning har den jämnaste könsfördelningen där 51 procent av de studerande är män, näst efter kommer kvalificerad yrkesutbildning där cirka 48 procent är män. Kommunal påbyggnadsutbildning har cirka 44 procent män. (diagram 6)

Diagram 6

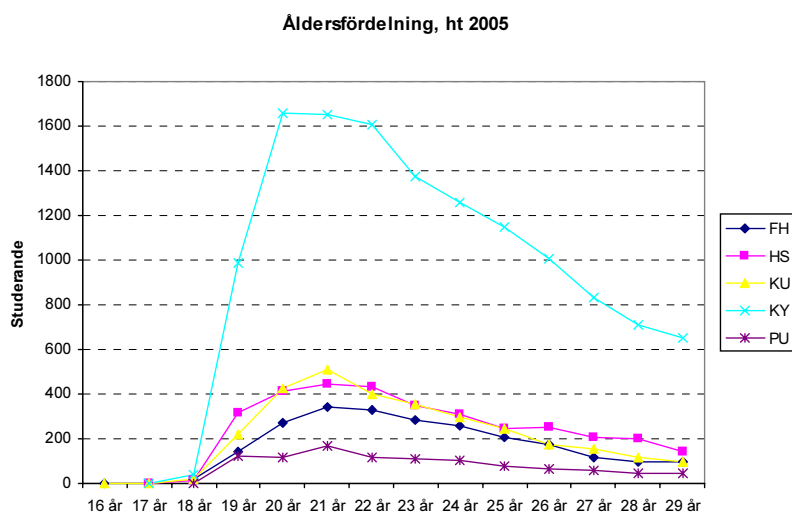
Sociala variabler

Åldersfördelning

Underlaget omfattar endast redovisning av åldersfördelningen efter 1-årsklasser upp till 29 års ålder. Övriga åldrar redovisas i grupper om fem eller tio år.

Den största enskilda åldersgruppen är de mellan 19 och 24 år som utgör cirka 44 procent av de studerande i eftergymnasial yrkesutbildning. 20 procent av de studerande är mellan 25 och 29 år. 12 procent är mellan 30 och 34 år. Åldersgruppen 35 - 44 år utgör 16 procent av de studerande. 6 procent är mellan 45 och 54 år. (diagram 7)⁷

Diagram 7

⁷ Åldersfördelningen i utbildningsformerna kan visas på olika sätt. Detta underlag medger inte en uträkning av medelålder per utbildningsform.

Fördelning mellan inrikes och utrikes födda

Inom eftergymnasial yrkesutbildning var år 2005 cirka 12 procent av de studerande födda utomlands.

Yrkesutbildning vid folkhögskola har minst andel utlandsfödda studerande jämfört med övriga utbildningsformer. Den största andelen utlandsfödda återfinns i kommunal påbyggnadsutbildning. (tabell 2)

Tabell 2 Fördelning mellan inrikes och utrikes födda, ht 2005⁸

Utbildningsform	Sverige	Utlandet	Okänt
FH	87 %	8 %	5 %
HS	86 %	12 %	2 %
KU	83 %	9 %	8 %
KY	87 %	13 %	0,3 %
PU	82 %	17 %	1 %
Totalt cirka	86 %	12 %	2 %

---

⁸ Avrundat till närmaste heltal.

Fördelning beroende på föräldrarnas utbildningsnivå

När det gäller hemmets utbildningsnivå sticker kompletterande utbildning ut, över 50 procent av de studerande har minst en förälder med eftergymnasial utbildning. Inom högskola, kvalificerad yrkesutbildning och folkhögskoleutbildning har cirka 40 procent av de studerande minst en förälder med eftergymnasial utbildning. I kommunal påbyggnadsutbildning har cirka 30 procent av de studerande minst en förälder med eftergymnasial utbildning.

Eftersom jämförelser försvåras av att uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå oftare saknas för studerande födda utomlands redovisas här fördelning beroende på föräldrarnas utbildningsnivå endast för studerande födda i Sverige. (tabell 3)

Tabell 3 Hemmets utbildningsnivå (svenskfödda studerande), ht 2005⁹

Utbildningsform	Grundläggande	Gymnasial	Eftergymnasial	Uppgift saknas
FH	10 %	42 %	42 %	7 %
HS	9 %	44 %	43 %	5 %
KU	6 %	32 %	52 %	10 %
KY	11 %	47 %	37 %	5 %
PU	15 %	47 %	30 %	9 %
Totalt cirka	10 %	44,00 %	40,01 %	6,1 %

⁹ Avrundat till närmaste heltal.

Efter studierna

Sysselsättning efter studierna

Det statistiska underlaget visar endast om en individ varit sysselsatt eller inte och ger således ingen grund för att undersöka om sysselsättningen är relevant i förhållande till utbildningen.¹⁰

När det gäller studerande på all eftergymnasial yrkesutbildning var cirka 65 procent sysselsatta året efter avslutade studier. Av de som studerat i folkhögskola eller vid en kompletterande utbildning var drygt femtio procent i sysselsättning.¹¹ Av de som studerat vid en kommunal påbyggnadsutbildning eller i kvalificerad yrkesutbildning var drygt 70 procent i sysselsättning. (tabell 4)

Tabell 4 Sysselsättning per utbildningsform, året efter kurslut (2003)¹²

Utbildningsform	Sysselsatta	Ej sysselsatta	Uppgift saknas
FH	53 %	23 %	24 %
HS	64 %	36 %	0 %
KU	53 %	21 %	26 %
KY	73 %	24 %	3 %
PU	72 %	27 %	1 %
Totalt cirka	65 %	25 %	10 %

¹⁰ Beträffande sysselsättningsgrad, se även undersökningar som berörda myndigheter genomför. Till exempel gör Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning i samarbete med SCB årliga undersökningar där också sysselsättningens relevans för studierna tas med. Högskoleverket har också publicerat rapporter som ger en mer fullständig bild av de studerandes etablering på arbetsmarknaden, bland annat *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2002/03*, rapport 2006:40 R.

¹¹ Emellertid saknas uppgift om sysselsättning för drygt 24 procent av de studerande vid folkhögskola och 26 procent av de studerande i kompletterande utbildning. Det är alltså mycket möjligt att det är fler eller färre i sysselsättning inom dessa utbildningsformer.

¹² Avrundat till närmaste heltal.

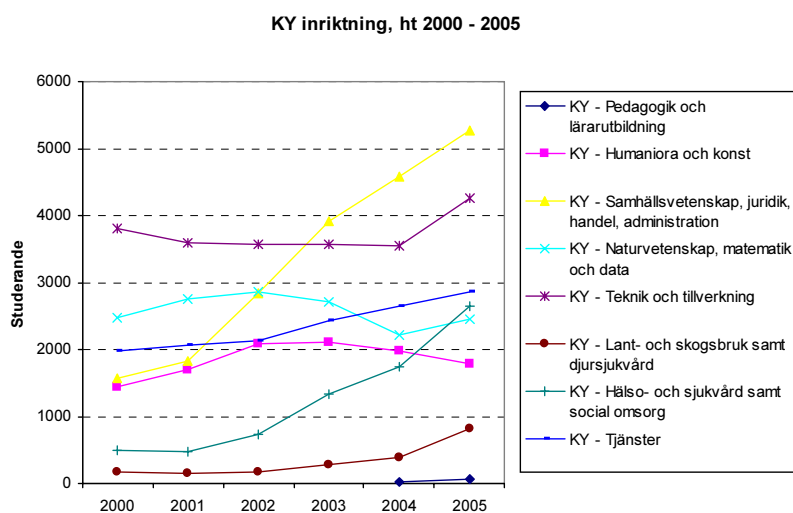

2.3 Utbildningsformernas utmärkande drag

Kvalificerad yrkesutbildning

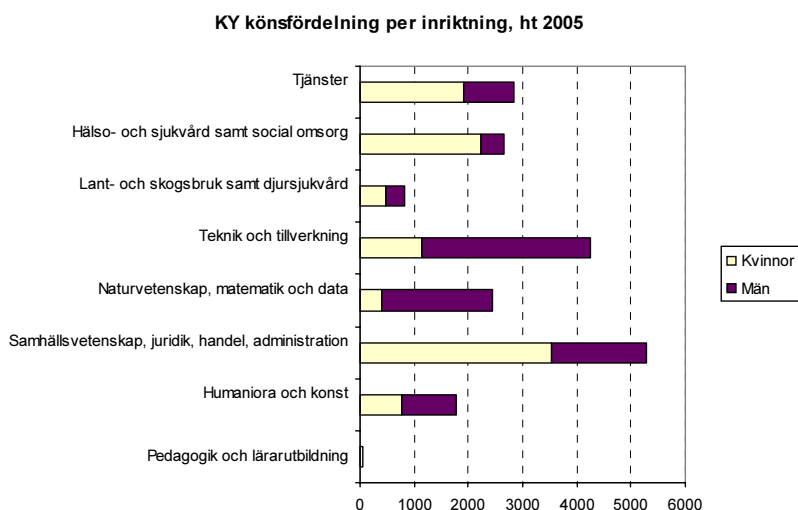
Kvalificerad yrkesutbildning har ökat avsevärt i omfattning de senaste åren. De flesta inriktningar har därmed ökat i någon grad. Utbildning inom inriktningen *samhällsvetenskap, juridik, handel och administration* står för den största ökningen med cirka 3 700 fler studerande år 2005 jämfört med år 2000. Den största procentuella ökningen står dock inriktningen *hälso- och sjukvård samt social omsorg*, för med fem gånger fler studerande 2005 jämfört med 2000. Utbildning inom *naturvetenskap, matematik och data* däremot har efter en liten ökning återigen landat på samma nivå år 2005 som år 2000. Mellan dessa år ökade till en början också utbildning inom inriktningen *humaniora och konst* men har sedan minskat igen för att till slut lägga sig på en nivå strax över den initiala. (diagram 8)

Diagram 8

De traditionella skillnaderna i utbildningsval mellan män och kvinnor lyser igenom i en översikt av den kvalificerade yrkesutbildningen. Inom *naturvetenskap, matematik och data* samt inom *teknik och tillverkning* är män i majoritet medan det inom inriktningarna *hälso- och sjukvård samt social omsorg* och *tjänster* är flest kvinnor. Kvinnor är i majoritet också i utbildning inom inriktningen *samhällsvetenskap, juridik, handel, administration*. (diagram 9)

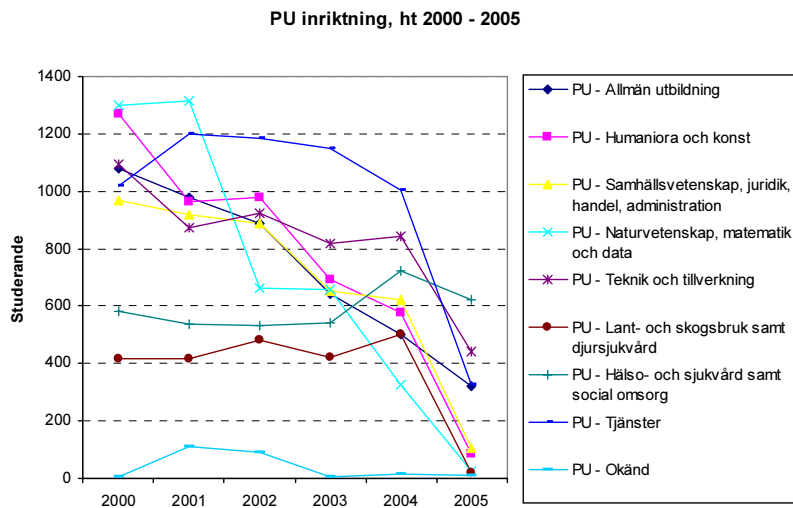
Diagram 9

Påbyggnadsutbildning

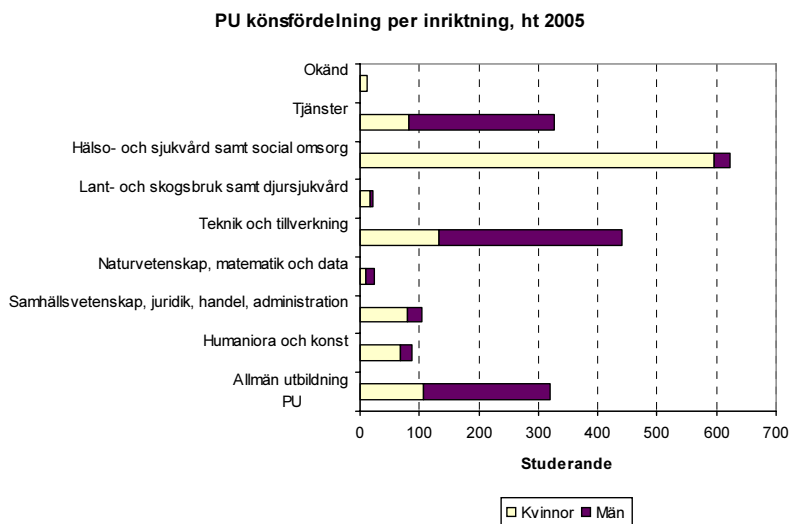
Den kommunala påbyggnadsutbildningen har minskat radikalt i omfattning mellan år 2000 och 2005. Skälet är att flera påbyggnadsutbildningar överfördes till främst kvalificerad yrkesutbildning från och med 2005. Utbildning inom nästan alla inriktningar har minskat. Ett undantag är utbildning inom inriktningen *hälso- och sjukvård samt social omsorg* som har ökat något under denna period. (diagram 10)

Diagram 10

I kommunal påbyggnadsutbildning följer mäns och kvinnors utbildningsval de traditionella mönstren. Inriktningen *hälso- och sjukvård samt social omsorg* har en kraftigt ojämn fördelning med fyra procent män jämfört med 20 procent män inom samma inriktning i samtliga utbildningsformer. (diagram 11)

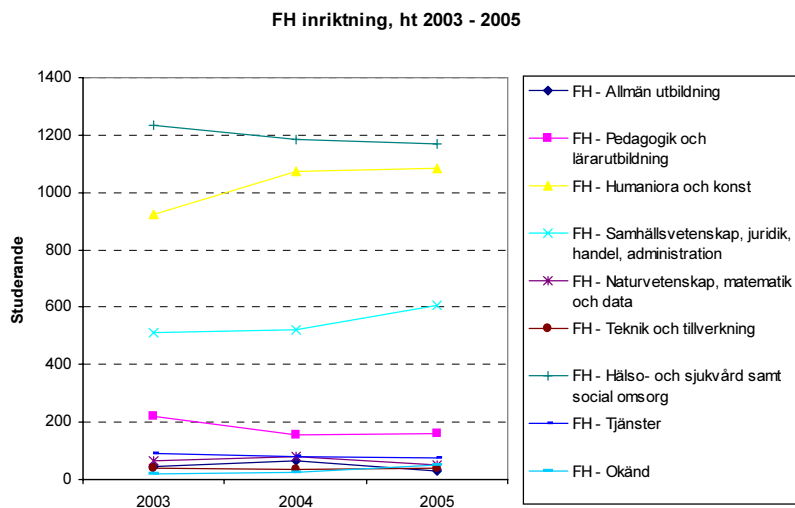
Diagram 11

Folkhögskoleutbildning

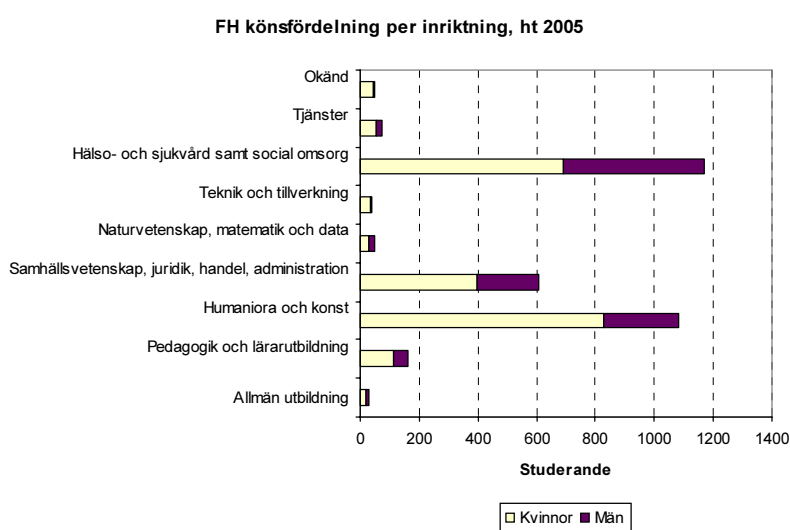
I denna redovisning är det endast möjligt att följa utbildning vid folkhögskola sedan år 2003. Detta gör det naturligtvis svårare att analysera en utveckling över tid. Två tydliga förändringar är dock ökningen av studerande vid utbildning inom inriktningen *humaniora och konst* samt inom *samhällsvetenskap, juridik, handel, administration*. (diagram 12)

Diagram 12

Könsfördelningen inom folkhögskoleutbildning är förhållandevis ojämn. Inom inriktningen *hälso- och sjukvård samt social omsorg* är könsfördelningen dock jämnare än i andra utbildningsformer. Cirka 40 procent av de studerande inom *hälso- och sjukvård samt social omsorg* är män, vilket kan jämföras med inriktningens könsfördelning på alla utbildningsformer där endast en femtedel är män. Detta förklaras till stor del av att många folkhögskolestuderande inom denna inriktning deltar i utbildning till fritidsledare och att andelen män i dessa utbildningar är högre än i övriga utbildningar med vårdinriktning. Övriga inriktningar, förutom *naturvetenskap, matematik och data*, har en övervägande andel kvinnor. (diagram 13)

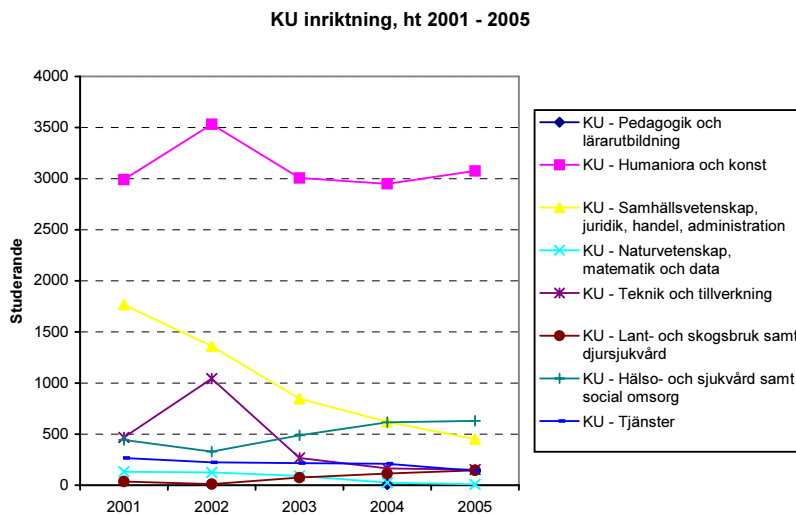
Diagram 13

Kompletterande utbildning

Den tydligaste förändringen inom kompletterande utbildning de senaste åren är att utbildning inom inriktningen *samhällsvetenskap, juridik, handel, administration* har minskat avsevärt. Även utbildning inom inriktningen *teknik och tillverkning* har minskat något. En liten ökning kan noteras för inriktningen *hälso- och sjukvård samt social omsorg*. (diagram 14)

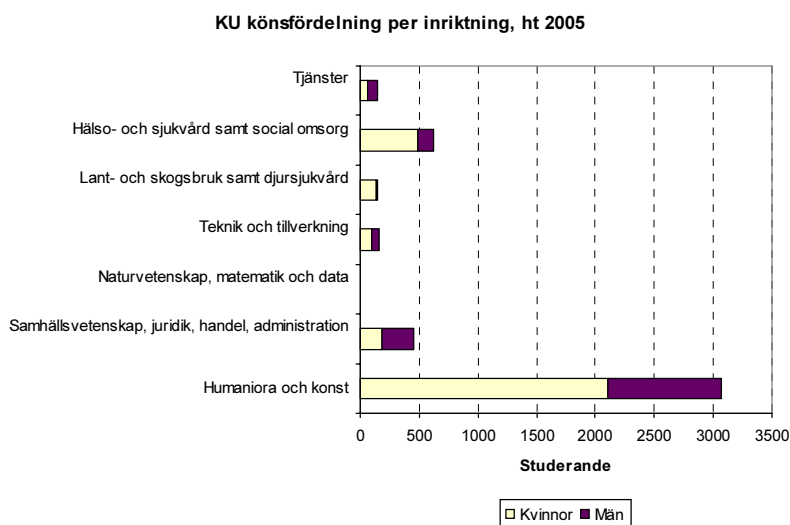
Diagram 14

Även inom kompletterande utbildning syns skillnader mellan mäns och kvinnors utbildningsval. Detta tycks inte skilja sig avsevärt mot fördelningen inom övriga utbildningsformer. De flesta studerande inom den största inriktningen, *humaniora och konst*, är kvinnor. Samma fördelning gäller inom inriktningen *hälso- och sjukvård samt social omsorg*.

En större andel män än kvinnor studerar inom *samhällskunskap, juridik, handel, administration*, vilket skiljer sig från könsfördelningen för all eftergymnasial yrkesutbildning i denna inriktning (dessa utbildningar är dock förhållandevis få inom kompletterande utbildning). (diagram 15)

Diagram 15

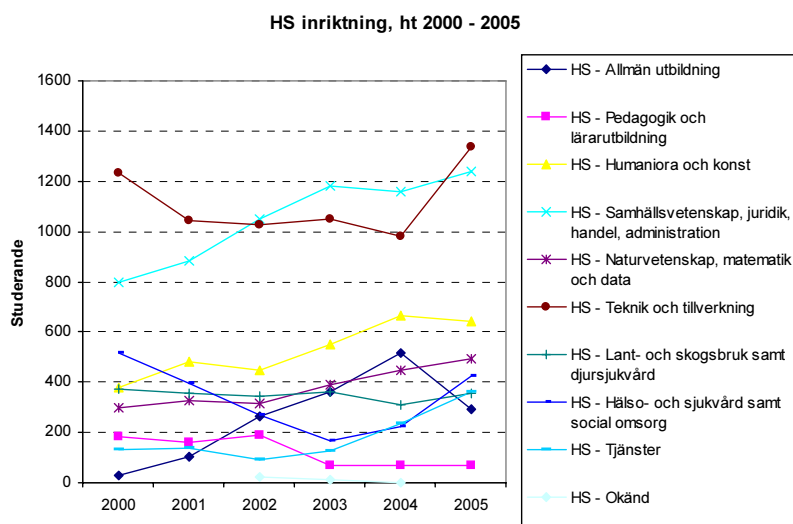
Högskoleutbildning¹³

När det gäller kortare högskoleutbildningar syns främst fyra entydigt uppåtgående kurvor. Det är utbildning inom inriktningarna *humaniora och konst, samhällsvetenskap, juridik, handel, administration, tjänster* samt *naturvetenskap, matematik och data*.

Samhällsvetenskapsinriktningen har ökat med över 400 studerande mellan 2000 och 2005. Under denna tid har inriktningarna *humaniora och konst, tjänster* samt *naturvetenskap, matematik och data* ökat med knappt 200 studerande vardera.

Samtidigt har andra inriktningar haft en mer instabil utveckling där antalet studerande först sjunkit under några år för att sedan åter stiga. *Teknik och tillverkning* är ett sådant exempel, *hälso- och sjukvård samt social omsorg* ett annat. (diagram 16)

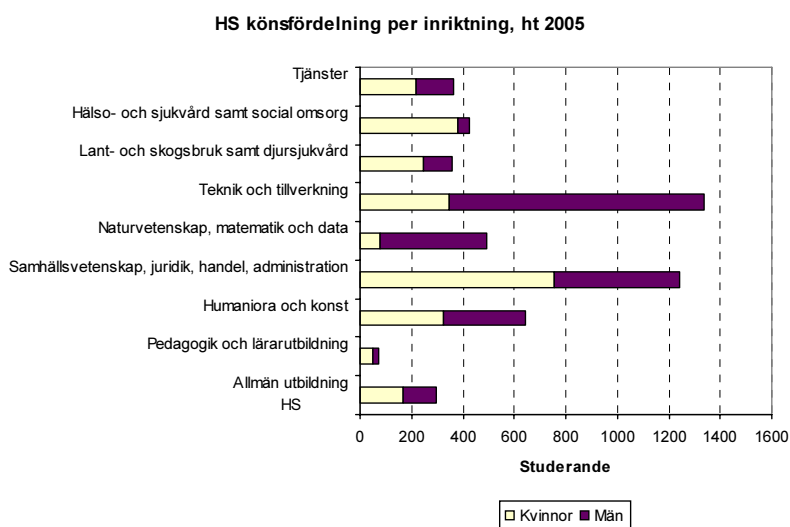
Diagram 16

¹³ Hithörande högskoleutbildning, se avgränsning i 2.1.

Könsfördelningen inom högskoleutbildningen är generellt sett något jämnare än inom övriga berörda utbildningsformer men vissa tydliga mönster kan ändå skönjas. Till exempel utgör männen en större andel inom inriktningen *teknik och tillverkning* av män. Endast 26 procent av de studerande inom denna inriktning är kvinnor (vilket överensstämmer med könsfördelningen för samtliga utbildningsformer). Könsfördelningen inom inriktningen *humaniora och konst* är mycket jämnare i högskoleutbildning än inom samtliga utbildningsformer. 49 procent var män jämfört med 39 procent inom inriktningen i samtliga utbildningsformer. (diagram 17)

Diagram 17

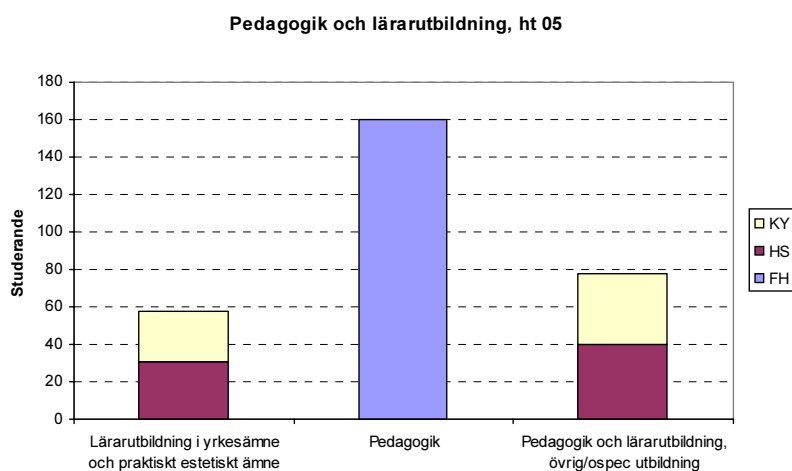

2.4 Förekomst av överlappningar

Pedagogik och lärarutbildning

Pedagogik och lärarutbildning delas in i tre underinriktningar. I inriktningen *lärarutbildning i yrkesämne och praktiskt estetiskt ämne* finns studerande i kvalificerad yrkesutbildning och i högskoleutbildning. Även inom inriktningen *pedagogik och lärarutbildning* finns studerande i både kvalificerad yrkesutbildning och högskoleutbildning. I inriktningen *pedagogik* finns studerande endast i folkhögskoleutbildning. (diagram 18)

Diagram 18

Humaniora och konst

Inom *humaniora och konst* finns elva inriktningar.

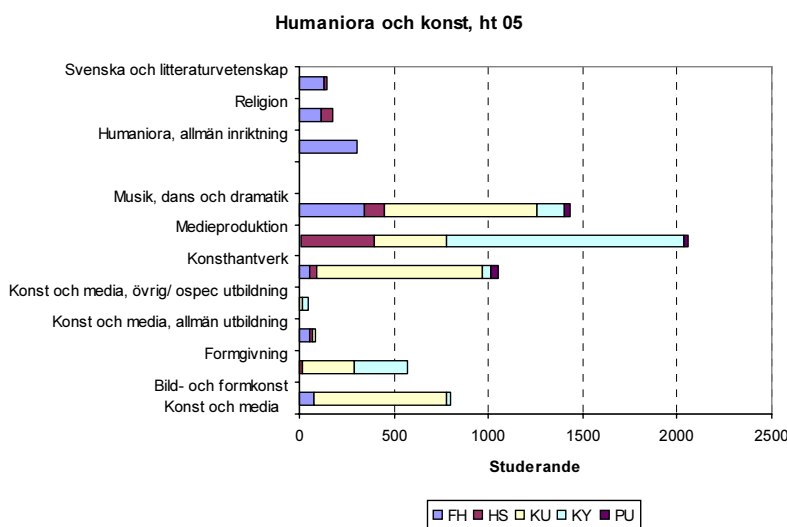
Inom den största inriktningen *medieproduktion* finns flest studerande i kvalificerad yrkesutbildning men många studerande inom denna inriktning återfinns också i kompletterande utbildning samt i högskoleutbildning.

Inriktningen *musik, dans och dramatik* ges främst i kompletterande utbildning men en stor del av de studerande finns också i folkhögskola. Några studerande inom *musik, dans och dramatik* finns i kvalificerad yrkesutbildning, högskoleutbildning samt påbyggnadsutbildning.

Studenter inom inriktningen *formgivning* återfinns till hälften i kvalificerad yrkesutbildning och till hälften i kompletterande utbildning.

Några utbildningsformer är förhållandevis dominerande inom vissa studieinriktningar. Till exempel finns studenter i inriktningarna *konsthantverk* samt *bild- och formkonst* främst i kompletterande utbildning. Ett annat exempel är studenter av *svenska och litteraturvetenskap* som endast finns i folkhögskoleutbildning. (diagram 19)

Diagram 19

Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration

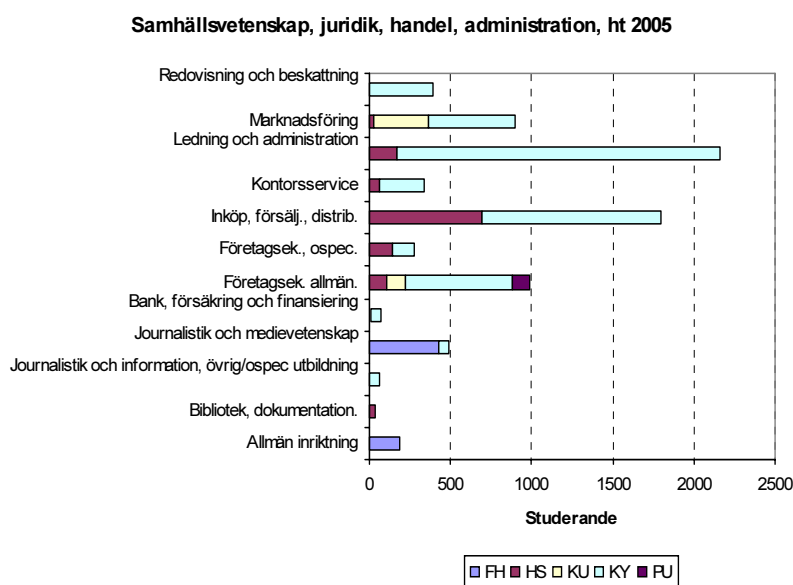
Den största inriktningen i eftergymnasial yrkesutbildning, *samhällsvetenskap, juridik, handel, administration*, rymmer tolv underinriktningar.

Inom de flesta inriktningar finns studenter i flera utbildningsformer. Inom inriktningen *inköp, försäljning och distribution* studerar cirka 40 procent av de studenter i högskola och övriga finns i kvalificerad yrkesutbildning. Inom inriktningen *marknadsföring* studerar cirka 40 procent av de studenter i kompletterande utbildning, övriga finns inom kvalificerad yrkesutbildning.

Inom några inriktningar finns studerande i flera utbildningsformer varav en utbildningsform är dominerande. De flesta studerande inom inriktningen *ledning och administration* finns i kvalificerad yrkesutbildning, cirka åtta procent studerar i högskoleutbildning. Majoriteten av de studerande inom *journalistik och medievetenskap* finns i folkhögskoleutbildning, några studerar i kvalificerad yrkesutbildning.

Endast i undantagsfall svarar en och samma utbildningsform för all utbildning inom en inriktning. Till exempel ges utbildning registrerad under inriktningen *redovisning och beskattning* endast inom kvalificerad yrkesutbildning. Likaså ges *biblioteks- och dokumentationsvetenskap* endast i högskoleutbildning. (diagram 20)

Diagram 20

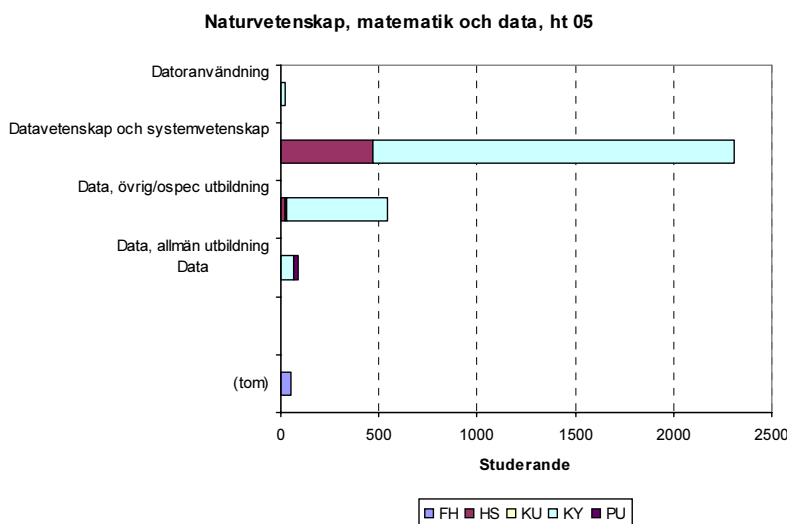

Naturvetenskap, matematik och data

Naturvetenskap, matematik och data delas in i sex inriktningar. Inom hela området finns de studerande huvudsakligen i kvalificerad yrkesutbildning och till viss del i högskoleutbildning. En marginell andel av de studerande finns i folkhögskola.

Den största inriktningen är *datavetenskap och systemvetenskap* med cirka 2 300 studeraende. Där finns cirka 20 procent av de studeraende i högskoleutbildning och övriga i kvalificerad yrkesutbildning. (diagram 21)

Diagram 21

Teknik och tillverkning

Det finns 17 inriktningar inom *teknik och tillverkning*. Kvalificerad yrkesutbildning samlar flest studeraende därefter kommer högskoleutbildning. Dessa två utbildningsformer finns inom flertalet inriktningar.

Inom några inriktningar finns studeraende endast i kvalificerad yrkesutbildning och i högskoleutbildning. Till exempel studerar ungefär 900 personer *energi och elektronik* varav 25 procent studerar i högskola och övriga i kvalificerad yrkesutbildning. Ungefär samma förhållande gäller för inriktningen *tillverkning och hantering av livsmedel*, en inriktning som samlar cirka 230 studeraende totalt. Det samma gäller för inriktningen *maskinteknik och verkstadsteknik* med totalt cirka 900 studeraende varav en fjärdedel i högskoleutbildning, övriga nästan 80 procent finns i kvalificerad yrkesutbildning.

ning (en marginell andel studerande, cirka 3 procent, finns dock i kommunal påbyggnadsutbildning).

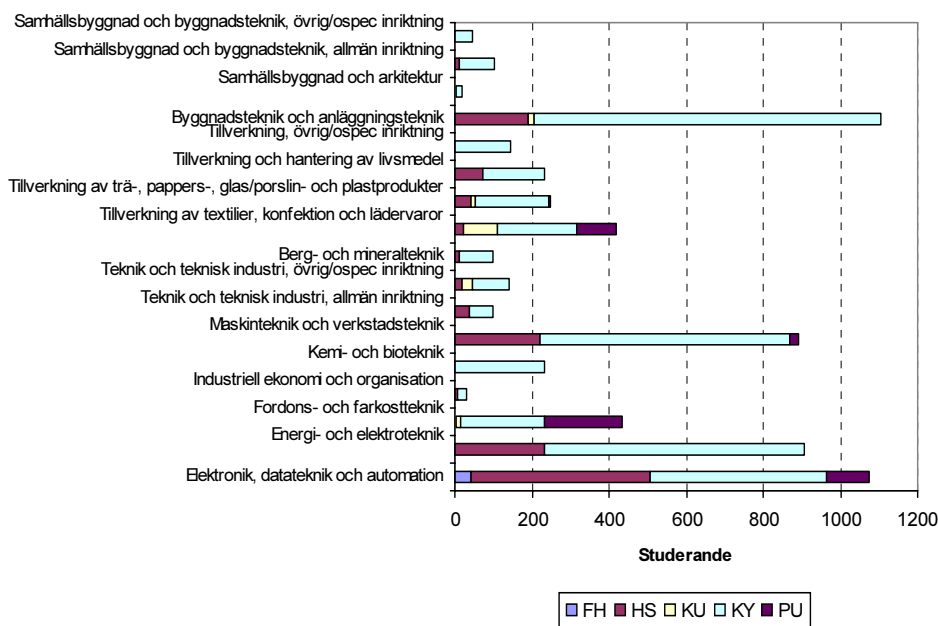
Inom vissa inriktningar finns en ansevärd andel studerande även i kommunal påbyggnadsutbildning. Inriktningen *fordon och farkostteknik* samlar drygt 400 studerande varav cirka hälften studerar i kommunal påbyggnadsutbildning, övriga finns i kvalificerad yrkesutbildning och några i kompletterande utbildning.

Inom några inriktningar finns studerande i nästan alla utbildningsformer. Utbildning inom inriktningen *elektronik, datateknik och automation* finns i alla utbildningsformer utom i kompletterande utbildning. Utbildning inom inriktningen *tillverkning av textilier, konfektion och lädervaror* finns i alla utbildningsformer utom i folkhögskola.

I några mindre studieinriktningar finns studerande endast i kvalificerad yrkesutbildning. Av dessa är den största inriktningen *kemi- och bioteknik*. (diagram 22)

Diagram 22

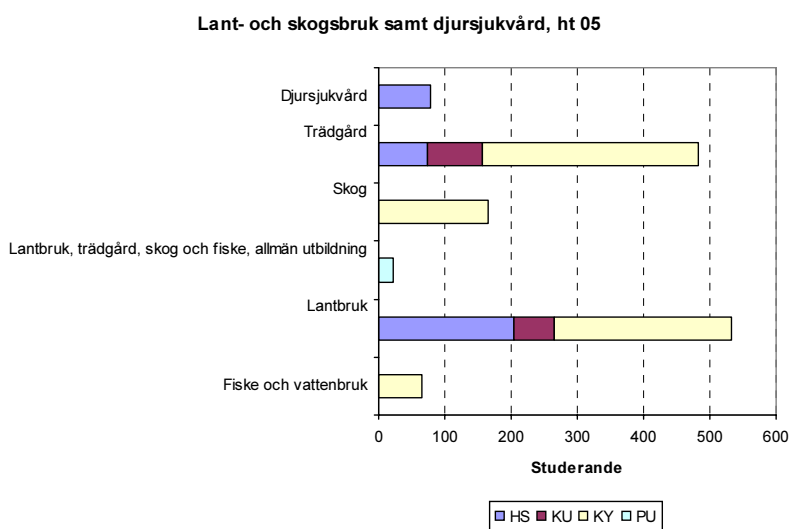
Teknik och tillverkning, ht 05

Lant- och skogsbruk samt djursjukvård

Inom *lant- och skogsbruk samt djursjukvård* finns sex inriktningar. Inom inriktningarna *fiske och vattenbruk* samt *skog* finns det studerande endast i kvalificerad yrkesutbildning. Samtliga studerande inom inriktningen *djursjukvård* studerar i högskola. Studerande inom inriktningen *lantbruk, trädgård, skog och fiske, allmän utbildning* finns endast inom kommunal påbyggnadsutbildning. Inom *lantbruk* och *trädgård* finns studerande i högskola, kompletterande utbildning samt i kvalificerad yrkesutbildning. (diagram 23)

Diagram 23

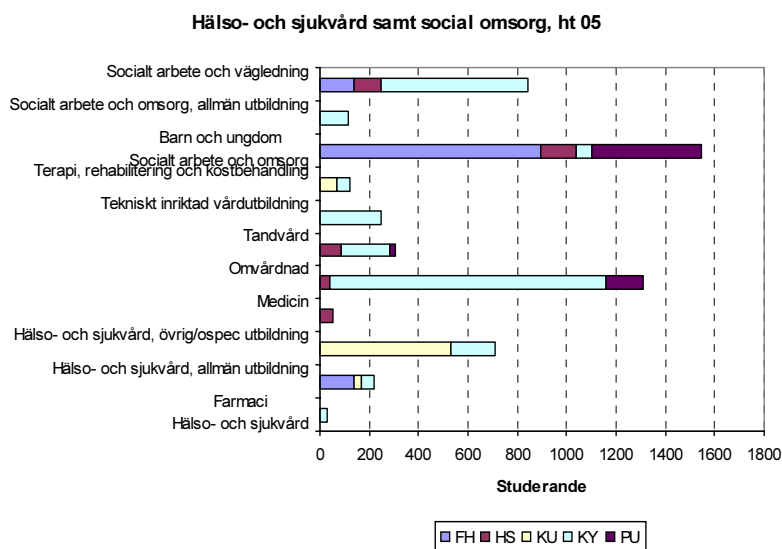
Hälso- och sjukvård samt social omsorg

Inom *hälso- och sjukvård samt social omsorg* finns det elva inriktningar. Varje inriktning domineras vanligen av en utbildningsform. Inom inriktningarna *omvårdnad samt socialt arbete och vägledning* studerar flest personer i kvalificerad yrkesutbildning. Inom inriktningen *barn och ungdom* finns det flest studerande i folkhögskola. Samtidigt är få inriktningar renodlade när det gäller utbildningsform. Till exempel är inom *barn och ungdom* förvisso folkhögskoleutbildning dominerande men nästan 30 procent av de studerande

finns i kommunal påbyggnadsutbildning och knappt tio procent i högskoleutbildning. (diagram 24)

Diagram 24

Tjänster

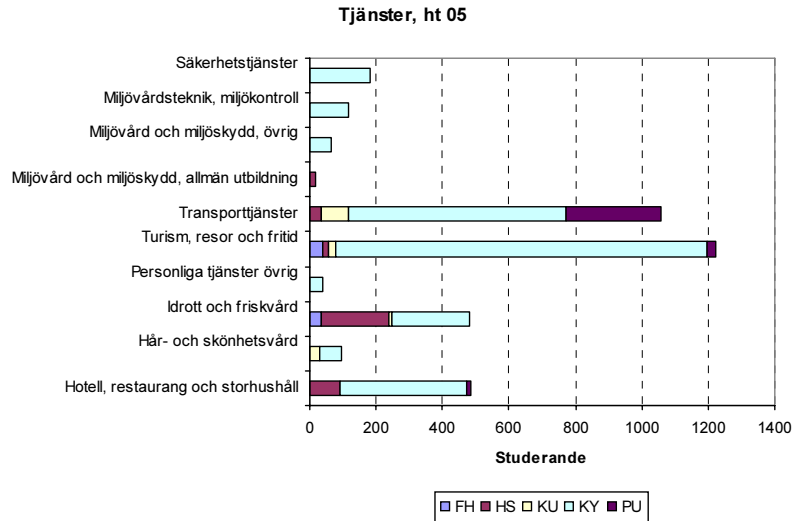
Tjänster delas in i tio inriktningar.

Kvalificerad yrkesutbildning samlar flest studerande inom nästan alla inriktningar. Inom de två största inriktningarna, *turism, resor och fritid* samt *transporttjänster* finns dock en ansenlig andel studerande också i andra utbildningsformer. Av de studerande inom *transporttjänster* finns 27 procent i kommunal påbyggnadsutbildning. Även inom den tredje största inriktningen, *hotell, restaurang och storhushåll*, finns de flesta studerande i kvalificerad yrkesutbildning. Cirka 20 procent finns i högskoleutbildning och några studerar i kommunal påbyggnadsutbildning.

En inriktning som avviker när det gäller storleksförhållanden är *idrott och friskvård* där nästan hälften av de studerande finns i högskoleutbildning och knappt hälften i kvalificerad yrkesutbildning, några studerande återfinns i folkhögskoleutbildning.

Inom några mindre inriktningar finns studeringe i en enda utbildningsform. I fyra inriktningar finns studeringe endast i kvalificerad yrkesutbildning. Inom *miljövård och miljöskydd* finns studeringe endast i högskoleutbildning. (diagram 25)

Diagram 25

2.5 Behov av ytterligare studier

Möjligheten till rättvisande jämförelser i det presenterade materialet begränsas av brister i det statistiska underlaget. En översikt av den eftergymnasiala yrkesutbildningen förutsätter att registrering av utbildningar och studerandeuppgifter görs noggrant och likvärdigt inom samtliga utbildningsformer. Med den befintliga statistiken kan dock ett antal tendenser synliggöras. I flertalet fall krävs dock fördjupade undersökningar för att säkra slutsatser ska kunna dras.

Antalet studerande inom eftergymnasial yrkesutbildning har ökat något sedan höstterminen 2000 till sammanlagt cirka 35 000 studerande höstterminen 2005. Det är en cirka sju procentig ökning. Samtidigt har det skett stora förskjutningar mellan utbildningsformerna. Kvalificerad yrkesutbildning har ökat med nästan 70 procent och står därmed både för den största ökningen och den största andelen studerande. Cirka 60 procent av alla studerande i eftergymnasial yrkesutbildning studerar i kvalificerad yrkesutbildning. Även kortare högskoleutbildning har ökat något i omfattning. Samtidigt har antalet studerande i kommunal påbyggnadsutbildning minskat avsevärt. Även de kompletterande utbildningarna har minskat något i omfattning under den studerade perioden.

Ökningen av eftergymnasial yrkesutbildning är liten jämfört med expansionen av utbildningen vid universitet och högskolor. Man bör utreda om denna utveckling svarar mot den reella utvecklingen av arbetsmarknadens behov. En angelägen fråga att belysa är i vilken utsträckning olika kompetenser efterfrågas av arbetsmarknaden.

Sociala variabler

Denna redovisning visar översiktligt vilka som studerar i eftergymnasial yrkesutbildning. Dels anges tendenser för den samlade eftergymnasiala yrkesutbildningen, dels belyses skillnader mellan utbildningsformerna. Redovisningen tyder på skillnader mellan de olika utbildningsformerna när det gäller studerandegruppernas sociala bakgrund

Könsfördelningen är ojämn. De studerande väljer utbildningsinriktningar enligt traditionella könsmonster. Redovisningen visar

dessutom på en utveckling mot en ojämnare könsfördelning i eftergymnasial yrkesutbildning som helhet, där drygt 55 procent av de studerande är kvinnor. Detta speglar dimensioneringen av utbildningsinriktningar som leder till så kallade traditionella kvinnoyrken. Man bör undersöka om någon utbildningsform bättre än andra förmår de studerande att bryta könsmonster.

Cirka 12 procent av de studerande inom eftergymnasial yrkesutbildning är födda i utlandet. Vissa utbildningsformer lyckas sämre än andra med att attrahera studerande med utländsk bakgrund. I folkhögskoleutbildning och kompletterande utbildning är endast cirka åtta procent av de studerande födda utomlands.¹⁴ Dessa siffror kan jämföras med att cirka 18 procent av de i landet folkbokförda i arbetsför ålder är födda utomlands.¹⁵ Förhållandena inom folkhögskoleutbildning och kompletterande utbildning kan till en del bero på dessa utbildningsformers huvudinriktningar. Antagandet grundas på att ett sådant samband har konstaterats när det gäller högre utbildning.¹⁶

Den största enskilda åldersgruppen är de mellan 19 och 24 år som utgör cirka 44 procent av de studerande i eftergymnasial yrkesutbildning. Cirka 23 procent av de studerande är över 35 år. Siffrorna tyder på att den eftergymnasiala yrkesutbildningen förmår att attrahera människor från arbetslivet. Om detta innebär att utbildningarna fyller en funktion av fort- och vidareutbildning, kan dock inte avgöras.

När det gäller hemmets utbildningsnivå finns skillnader mellan studerande inom de olika utbildningsformerna. De studerande inom kompletterande utbildning kommer i större utsträckning än de studerande i övriga utbildningsformer från studievana hem. Det är sannolikt att detta har att göra med den stora omfattningen av *humaniora och konst* inom kompletterande utbildning. Ett liknande samband mellan hemmets utbildningsnivå och utbildningsinriktning kan observeras när det gäller högre utbildning.¹⁷

---

¹⁴ Med reservation för att uppgift saknas i detta avseende för delar av dessa utbildningsformer.

¹⁵ Siffran gäller för december 2004. SCB-skriften *Fokus på arbetsmarknad och utbildning*, Information om utbildning och arbetsmarknad 2005:4.

¹⁶ Det finns en stor variation mellan högskolorna när det gäller andelen utrikes födda. Denna beror till stor del på vilka utbildningar som högskolorna erbjuder och på befolkningens sammansättning i högskolans upptagningsområde. *Utländsk bakgrund för studerande i grundutbildning och forskarutbildning 2004/05*, (SCB och Högskoleverket).

¹⁷ *Studenterna i Sverige – Om livet och tillvaron som student vid sekelskiftet 2000*, Högskoleverkets rapportserie 2001:26.

I de fall där vissa utbildningsformer har en jämnare fördelning av de studerande i fråga om kön, födelseland, ålder, hemmets utbildningsnivå, med mera bör skälen till detta studeras vidare. Den föreliggande redovisningen av så kallade sociala variabler är mycket översiktlig. En fördjupad studie av dessa variabler fördelade på inriktning kan ge ytterligare förklaringar till rådande förhållanden.

Efter studierna

Det tycks finnas skillnader mellan de olika utbildningsformerna när det gäller i vilken utsträckning de leder till sysselsättning. Samtidigt är denna redovisning relativt grov och översiktlig. Andra befintliga studier kan ge en mer utförlig bild av dessa förhållanden. Det framgår dock att studier i kvalificerad yrkesutbildning och påbyggnadsutbildning i högre grad än studier i andra utbildningsformer leder till sysselsättning.

För att få en tydligare bild av sysselsättning efter studierna inom eftergymnasial yrkesutbildning behövs en fördjupad studie av dessa variabler fördelade på inriktning. Dessutom behövs en studie om sysselsättningen är relevant i förhållande till utbildningen.

Inriktning

Den inriktning som samlar flest studerande är *sambällsvetenskap, juridik, handel, administration*. Den inriktning som ökat mest under den studerade perioden är dock *hälso- och sjukvård samt social omsorg*. Under samma tid har däremot antalet studerande inom *naturovetenskap, matematik och data* minskat. En fördjupad undersökning av denna utveckling bör fokusera på orsakerna till den rådande fördelningen av utbildningsinriktningar. En viktig fråga att ställa är vilka överväganden som har styrt utbildningsutbudet.

Överlappningar

Redovisningen visar att det inom en och samma utbildningsinriktning finns studerande i flera utbildningsformer. Sådana så kallade överlappningar finns i de allra flesta inriktningar och detta förhållande består även när inriktningarna bryts ned på den tredje SUN-nivån.

Det är möjligt att en fördjupad undersökning av de utbildningar som döljer sig bakom statistiken visar att fenomenet inte är så utbrett som det ser ut på denna aggregerade nivå. Det kan också vara så att överlappningar förekommer i ännu större utsträckning än vad redovisningen i SUN-koder indikerar. En del av inriktningarna i SUN, torde ha beröringspunkter. Ett exempel är inriktningarna *medieproduktion* och *konst och media* inom *humaniora och konst* och *journalistik och medievetenskap* inom *samhällsvetenskap, juridik, handel och administration* samt *data- och systemvetenskap* inom *naturvetenskap, matematik och data*.

Enskilda utbildningar måste därför analyseras. Ett fortsatt undersökningsarbete krävs också för att avgöra om de överlappningar som faktiskt förekommer kan motiveras från en saklig utgångspunkt.

Överlappningar som kan förvirra avnämare och studerande är naturligtvis inte bra oavsett studerandepopulationens storlek. I första hand rekommenderas dock att överlappningar inom de största inriktningarna utreds vidare. Det gäller inriktningarna mot samhällsvetenskap, humaniora och konst samt teknik och tillverkning. Inom dessa inriktningar finns studerande i samtliga utbildningsformer och tillsammans samlar de över hälften av alla studerande i eftergymnasial yrkesutbildning.

Redovisningen av hur de olika utbildningarna klassificeras i SUN ger en grund för ett fortsatt utredningsarbete. Det statistiska materialet som ligger till grund för denna redovisning kan bearbetas ytterligare. Samtidigt finns möjligheter att komplettera det statistiska materialet med underlag från berörda myndigheter och SCB.

Ett fortsatt utredningsarbete bör omfatta diskussioner med berörda anordnare och avnämare av eftergymnasial yrkesutbildning.

3 lakttagelser och överväganden

3.1 Framväxten av den eftergymnasiala yrkesutbildningen

Inte längre ett sammanhållet system

1977 års högskolereform slog fast principen om ett sammanhållet högskolesystem som grund för utbyggnaden av eftergymnasial utbildning. Syftet med att samla all eftergymnasial utbildning i en organisation var att uttrycka en gemensam syn på utbildningens mål och hur denna skulle anknyta till såväl yrkesliv som forskning. Därmed skulle återvändsgränder undvikas och tillgängligheten till högre utbildning öka. Avsikten var också att stärka anknytningen till arbetsmarknaden.

Sedan 1977 års högskolereform har det svenska utbildningssystemet förändrats. Den eftergymnasiala utbildningen bedrivs inte längre enbart som högskoleutbildning. Nya utbildningsformer har vuxit fram samtidigt som utbildningsformer som räknas till vuxenutbildningen utvecklats i fråga om innehåll och relation till eftergymnasial utbildning.

I korthet har denna utveckling inneburit en ökad mångfald av yrkesutbildningar som är kortare än tre års heltidsstudier.

Kvalificerad yrkesutbildning har etablerats som utbildningsform i syfte att genom en stark arbetslivsanknytning tillgodose arbetsmarknadens behov av personer med en bredare och djupare yrkeskompetens än vad gymnasieskolan kan erbjuda.

Kommunal påbyggnadsutbildning och *kompletterande utbildning* har fått en tydligare ställning som utbildning på eftergymnasial nivå. Den statliga styrningen av de kommunala påbyggnadsutbildningarna har i vissa delar gjorts tydligare sett till både innehåll och finansiering.

En stor del av de kompletterande utbildningarna ställer numera krav på förkunskaper som motsvarar tre årskurser av gymnasieskolans nationella eller specialutformade program.

Även utbildningar inom *folkhögskolan* har fått en tydligare karaktär av eftergymnasial yrkesutbildning, vilket markerats bland annat genom förändringar i rätten till studiestöd.

Samtidigt har *arbetsmarknadspolitiken* kommit att spela en allt viktigare roll för ungdomars möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Det har blivit vanligare att ungdomar får sin första yrkesutbildning i form av en arbetsmarknadsutbildning inom framför allt yrkesinriktningar som vård och omsorg, industri, datateknik och service.

Vad som tydligt framkommer i denna utveckling av kortare eftergymnasiala yrkesutbildningar är avsaknaden av gemensamma principer för vilka villkor som ska ligga till grund för den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Tillkomsten av nya eftergymnasiala yrkesutbildningar har skett successivt i första hand för att möta arbetslivets ökade krav på annan yrkeskompetens än den som högskoleutbildning ger.

Problem med dagens struktur

Min bedömning är att samhällets och individens resurser inte tas till vara på ett effektivt sätt. Problemen handlar både om hur utbildningsutbudet är dimensionerat i förhållande till arbetslivets behov och om hur utbildning initieras, finansieras och följs upp. Problemen rör också individens möjligheter att överblicka och värdera olika utbildningsmöjligheter.

Dessa problem leder till att den eftergymnasiala yrkesutbildningen får en oklar ställning i det offentliga utbildningsväsendet. Ytterst påverkas förutsättningarna för den eftergymnasiala yrkesutbildningens kvalitet.

Problem ur ett samhällsperspektiv

Den eftergymnasiala utbildningen kännetecknas av mångfald, vilket bland annat tar sig i uttryck i att eftergymnasiala yrkesutbildningar initieras i parallella strukturer. En följd är att utbildningar inom olika utbildningsformer helt eller delvis riktar sig till samma seg-

ment av arbetsmarknaden. Som framgår av redovisningen i kapitel 2, finns det flera exempel som tyder på detta.

Detta behöver inte vara ett problem i sig om utbildningarna fyller olika funktioner och tillgodoser angelägna behov. I vissa fall kan detta vara fallet, som inom delar av området teknik och tillverkning. Där är behovet av utbildad arbetskraft stort medan utflödet av ungdomar som lämnar gymnasieskolans yrkesförberedande program är för litet. Samtidigt går det inte att utesluta att det finns områden där det är mer tveksamt om det samlade behovet verkligen motiverar den nuvarande dimensioneringen. Mycket talar för att det nuvarande utbudet inte är optimalt. Det krävs dock ett fortsatt utredningsarbete för att precisera detta slag av slutsatser.

Oavsett om det finns områden med yrkesutbildning som har större omfattning än behoven – och vice versa – har enskilda arbetsgivare svårt att veta vilka utbildningar som finns och hur dessa förhåller sig till varandra. Detta gäller också aktörer i det regionala utvecklingsarbetet som regionala självstyrelseorgan, kommunala samverkansorgan och länsstyrelser ansvarar för. Den regionala nivån, som också omfattar de regionala kompetensråden, har i dag en svag roll vid initiering och planering av eftergymnasial yrkesutbildning.

En annan konsekvens av att eftergymnasial yrkesutbildning anordnas inom ramen för flera parallella regelverk, är att den statliga finansieringen utformas på olika sätt. Principerna för hur resurser beräknas, fördelas och följs upp skiljer sig åt. Därmed begränsas möjligheterna att göra övergripande prioriteringar samt att följa upp och jämföra kostnader för eftergymnasial yrkesutbildning.

Ett systematiskt kvalitetsarbete som täcker hela området saknas. Återkommande utvärdering och uppföljning sker endast i begränsad utsträckning för eftergymnasial yrkesutbildning utanför högskolan. Kunskapen om utbildningarnas effekter och resultat är därför begränsad. Detta innebär att det blir svårt att analysera och värdera omvärldsförändringar och behov som rör eftergymnasial yrkesutbildning i syfte att initiera yrkesutbildningar som efterfrågas av arbetslivet.

Det finns sålunda inga tydliga strukturer som ser till att behoven tillgodoses.

Problem ur ett individperspektiv

Det nuvarande systemet för eftergymnasial yrkesutbildning gör det även svårt för den studerande att orientera sig om vilka utbildningar som erbjuds och på vilket vis de ger möjligheter till etablering på arbetsmarknaden. När snarlika utbildningar förekommer inom olika utbildningsformer har den enskilde svårt att värdera olika alternativ. Det kan innebära att tiden för utbildning blir längre än nödvändigt.

Systemet innebär också att det ibland gäller olika villkor för studiefinansiering för likartade utbildningar. Skälen för dessa skillnader kan vara svåra att genomskåda för de studerande. Detsamma gäller regleringen av de studerandes rättssäkerhet.

En annan konsekvens är osäkerheten om hur systemet förhåller sig till gymnasieskolans yrkesförberedande program. Det kan vara svårt för elever i gymnasieskolan att få överblick över och värdera möjligheterna att studera vidare inom det valda yrkesområdet.

Trots ambitionen att motverka återvändsgränder i utbildningssystemet och insatser för att utveckla former för validering, finns det än i dag oklarheter som rör de studerandes möjligheter att tillgodoräkna viss utbildning vid senare studier vid universitet och högskolor – och omvänt.

Den nuvarande systemet utgår följaktligen i liten utsträckning från den enskildes perspektiv.

Den eftergymnasiala yrkesutbildningens kunskapsbas*Arbetslivets behov i fokus*

Syftet med de eftergymnasiala yrkesutbildningarna – som vuxit fram vid sidan av högskoleutbildningen – är att kombinera teoretiska kunskaper och kunskap som skapats inom produktionen av varor och tjänster. Formerna för anknytningen till arbetslivet ser olika ut, likaså i vilken utsträckning det teoretiska stoffet hämtas från gymnasial utbildning eller högskoleutbildning.

I den eftergymnasiala yrkesutbildningen är det närheten till arbetslivet och den kunskap som vinnas i produktionen av varor och tjänster som ger utbildningen dess särprägel. Denna kunskap är reflekterande och ifrågasättande och bygger på beprövad erfarenhet. Den har inte alltid dokumenterats på ett systematiskt sätt, men

utgör en nödvändig del av den kompetens som arbetslivet efterfrågar för allt fler funktioner.

Delar av kunskapsutvecklingen sker direkt i arbetslivet och har givetvis olika karaktär inom olika sektorer. Den förutsätter inte alltid en överbyggnad i form av disciplinär forskning och forskarutbildning – ofta saknas relevant forskning. I utbildningen kombineras dessa inslag med moment som har sin grund i vetenskap och forskning.

Detta innebär att kvaliteten och relevansen i utbildningarna måste garanteras genom en nära koppling till arbetslivet och den aktuella branschen. Denna koppling bör komma till uttryck bland annat i ett starkt inflytande från arbetslivets sida när det handlar om utbildningens innehåll, utformning och dimensionering. Det kan ske genom en arbetsplatsförläggning av delar av utbildningen samt genom arbetslivets medverkan vid uppföljning och utvärdering.

Detta synsätt har varit vägledande vid utvecklingen av den kvalificerade yrkesutbildningen. Erfarenheterna sedan denna verksamhet startade är mycket goda.

Det är dock självklart att den eftergymnasiala yrkesutbildningen som har en stark arbetslivsanknytning också bygger på vetenskaplig grund utan att utbildningen i sig måste ha en forskningsanknytning. De kunskaper som förmedlas måste, i likhet med den utbildning som förmedlas i grundskolan och gymnasieskolan, utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet.

Högskoleutbildning styrs främst av inomvetenskapliga kriterier

Som jämförelse finns anledning att peka på att det i högskoleutbildningen är kunskapsutvecklingen i ämnet eller ämnesområdet som är utgångspunkt för utbildningen. Denna syftar till att ge de studerande förmåga till kritiskt tänkande och förmåga att söka och värdera sådan kunskap som ligger på vetenskaplig nivå. Högskoleutbildning ska också knyta an till arbetslivets behov. För yrkesexamen eftersträvas en kombination av ämnen och kurser som motsvarar arbetslivets kompetensbehov. Det internationella vetenskapssamhället är en viktig referenspunkt för bedömningen av verksamhetens kvalitet och för prioriteringar.

3.2 Den fortsatta utvecklingen av eftergymnasial yrkesutbildning

Skäl att bygga ut den eftergymnasiala yrkesutbildningen

Staten har kraftigt ökat sitt åtagande för eftergymnasial utbildning kraftigt sedan början av 1990-talet. De ökade resurserna har främst kommit universitet och högskolor till del. Som framgår i kapitel 2 har antalet studerande på eftergymnasial yrkesutbildning som ligger till grund för utredningens material endast ökat i blygsam utsträckning sedan år 2000. Ökningen uppgår till uppskattningsvis sju procent.

För att möta det framtida behovet av utbildad arbetskraft, krävs det ett flexibelt och effektivt utbildningssystem, som innefattar ändamålsenliga former för lärande för yrkesverksamma. Det är min bedömning att en fortsatt utbyggnad av eftergymnasial utbildning i första hand bör avse den eftergymnasiala yrkesutbildningen som har stark arbetslivsanknytning.

Under de kommande tio åren kommer en ovanligt stor andel av arbetskraften att lämna arbetslivet genom pensionsavgång. Det tillskott av ny kompetens som utflödet av utbildade från utbildningssystemet ger kommer att vara otillräckligt för att ersätta dem som går i pension, även om ungdomskullarna kommer att stiga under en period för att sedan sjunka.

Samtidigt förändras arbetsmarknaden genom att vissa branscher växer till, samtidigt som andra genomgår strukturförändringar. Den tekniska utvecklingen innebär ett successivt ökande kunskapsinnehåll i såväl produkter som produktionsprocesser. Arbetsorganisationen förändras så snabbt, att yrken i traditionell mening knappast utvecklas längre. I stället för fasta yrkesroller växer generella kompetenser fram. Det är särskilt påtagligt inom tjänstesektorn.

Sammanfattningsvis innebär detta att samhället måste klara ett dramatiskt generationsskifte på arbetsmarknaden och samtidigt möta snabbt förändrade kompetenskrav i arbetslivet. Detta kan inte ske utan att redan yrkesverksamma ges möjligheter till kompetensutveckling och utbildning. Systemet för eftergymnasial yrkesutbildning måste också underlätta för vuxna att byta yrkesbana.

Den eftergymnasiala yrkesutbildningen bör byggas ut på ett sätt som utmärks av flexibilitet och förmåga att varva teoretiska kunskaper med den kunskap som utvecklas i arbetslivet. Med tanke på de skiftande behoven bör en utbyggnad skapa utrymme såväl för

fler studerande som kommer från gymnasieskolan som för personer som redan är etablerade på arbetsmarknaden.

Ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning

Flera utredningar har prövat frågan om att samla de berörda utbildningsformerna vid sidan av högskoleutbildning i en gemensam utbildningsform.¹ Slutsatsen av dessa utredningar har dock varit att detta är något som bör ske successivt och att ett samspel mellan utbildningsformerna måste växa fram på egen hand. Det viktigaste har varit att tillgodose behoven av eftergymnasial yrkesutbildning.

Åtgärder bör vidtas nu

I takt med att behoven av eftergymnasial yrkesutbildning ökar, blir det emellertid allt viktigare att skapa goda förutsättningar för utveckling av den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Ytterst handlar det om villkoren för ekonomisk tillväxt och därmed utvecklingen av offentlig sektor. Det är angeläget att nu vidta åtgärder.

För att komma till rätta med de redovisade svagheter i nuvarande system bör de berörda utbildningarna infogas i ett *ramverk*. Detta bör fungera som ett paraply som ger den eftergymnasiala yrkesutbildningen, som inte utgör högskoleutbildning, en tydlig profil. De olika utbildningsformernas karaktär, liksom formerna för genomförandet av utbildningarna, behöver inte bli påverkade av ramverket.

Däremot sammanförs uppgifter på nationell nivå till en myndighet – uppgifter som i dag finns hos bland annat Statens skolverk och Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning. Samtidigt bör den regionala nivån stärkas när det gäller att initiera och prioritera mellan utbildningar.

Uppgifter för ett ramverk

Ramverket ska medverka till att behoven av eftergymnasial yrkesutbildning tillgodoses. Det ska svara för prioriteringar och resursfördelning på nationell nivå. Det ska svara för en nationell uppfölj-

¹ SOU 1995:38 *Yrkeshögskolan – kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning*, SOU 1999:122 *Kvalificerad yrkesutbildning*, Ds 2000:33 *En ny eftergymnasial yrkesutbildning*

ning. Det ska också säkerställa att ett systematiskt arbete med kvalitetssäkring och utvärdering bedrivs. Ramverket ska göra det tydligt vilka utbildningar som utgör den offentligt sanktionerade eftergymnasiala yrkesutbildningen. Ramverket bör kunna benämnas "Yrkeshögskolan".

Genom att sammanföra uppgifter – som för närvarande är fördelade på flera myndigheter – skapas förutsättningar att bygga upp en bred kompetens inom eftergymnasial yrkesutbildning.

Ett ramverk av detta slag kan utformas på olika sätt. Det är dock rimligt att ställa upp ett antal villkor. Då syftet är att säkerställa att arbetslivets kompetensbehov tillgodoses, är det naturligt att arbetslivets inflytande ska vara starkt i fråga om att initiera, utforma och dimensionera utbildningen.

På regional nivå måste former för initiering och prioritering mellan initiativ utvecklas. Enhetliga krav på uppföljning, kvalitetssäkring och utvärdering av utbildningarna behöver ställas, liksom på de studerandes rättssäkerhet. Förutsättningarna för att förverkliga det livslånga lärandet, inte minst genom yrkesutbildning för vuxna, behöver utvecklas.

Mångfald i genomförandet

Däremot finns det, som ovan nämnts, ingen anledning att omedelbart eftersträva mer enhetliga former när det gäller genomförandet av utbildningarna. Det behöver finnas förutsättningar för en betydande variation bland annat när det gäller:

- Skolförläggning – arbetsplatsförläggning.
- Offentlig – enskild anordnare.
- Offentlig – enskild finansiering.
- Utbildningens omfattning.
- Samarbetsformer på regional och lokal nivå.

De kombinationer som är representerade i nuvarande system bör kunna kompletteras med nya om detta skulle krävas för att möta kompetensbehoven i arbetslivet.

Avsikten med ramverket är således att bygga vidare på den eftergymnasiala yrkesutbildningens mångfald och ta till vara möjligheterna att på ett mer effektivt sätt tillgodose arbetslivets behov och därmed utveckla förutsättningarna för den enskildes kompetensutveckling.

Ramverket ska, som nämnts ovan, inte anordna utbildning i egen regi. Utredningen har inte gått in på frågor som berör hur utbildningen anordnas. Det är emellertid uppenbart att även i dessa avseenden finns faktorer som är avgörande för utbildningarnas relevans och kvalitet.

Inom flera områden pågår gränsöverskridande samarbeten mellan skolformer på lokal nivå i syfte att stärka kvalitet och mångfald.

Lärcenter med denna inriktning finns på flera orter. En intressant utveckling sker i fråga om teknik-, vård- och servicecollege. Dessa bildas på initiativ av berörda branscher och anordnare. Tanken med till exempel teknikcollege är att ett flertal företag i en region samverkar med berörda kommuner för att skapa kompetenscentrum för ungdoms- och vuxenutbildning.

Dessa strävanden står inte i motsats till bildandet av ett ramverk.

Omfattning

Ramverket bör omfatta utbildningar som nu finns inom den kvalificerade yrkesutbildningen, som påbyggnadsutbildningar inom kommunal vuxenutbildning, som kompletterande utbildningar samt vissa yrkesutbildningar inom folkhögskolan. Förmodligen bör ramverket även omfatta vissa kortare högskoleutbildningar som bör ha bättre förutsättningar att utvecklas inom detta ramverk än inom universitet och högskolor.

Avsikten är att dessa verksamheter ska omfattas av ramverket, utan att förlora sin särart och identitet. Ramverket förutsätts bli reglerat genom en särskild lag och ska kompletteras med förordningar för specifika verksamhetsformer. I lagen ska de gemensamma utgångspunkterna preciseras. De specifika villkor som bör finnas för olika utbildningsformer ska komma till uttryck i separata förordningarna.

I praktiken kommer det att vara svårt att dra gränser mellan yrkesinriktad och allmän eftergymnasial utbildning utanför högskolan. Ett antal kompletterande utbildningar har inte eftergymnasial karaktär eller karaktär av yrkesutbildning. Folkhögskolans eftergymnasiala yrkesutbildningar är inte entydigt definierade. Det finns också påbyggnadsutbildningar, till exempel förarutbildningar, som inte kräver avslutad gymnasieskola. Vilka kortare yrkesutbildningar vid universitet och högskolor som skulle kunna bli aktuella att föra över måste prövas från fall till fall.

Om ett ramverk ska bildas behöver vissa av dessa frågor avgöras inför genomförandet. I andra fall kan prövningen ske successivt i samråd mellan ramverket och berörda anordnare. Sannolikt kan det komma att uppstå ett behov av särskilda lösningar för vissa utbildningar.

3.3 Att utforma ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning

Stärka förmågan att fånga behoven

Arbetslivets behov av kompetens måste vara utgångspunkten för den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Denna ska medverka till att tillgodose det behov av arbetskraft som har en bredare eller djupare yrkeskompetens än vad yrkesutbildning på gymnasial nivå kan ge och som lämpligen inte kan tillgodoses inom universitet och högskolor. Förmågan att identifiera och formulera arbetslivets kompetensbehov är avgörande för att ”rätt” utbildningsinsatser ska komma till stånd.

Utnyttja den regionala nivån

För att säkerställa att ”rätt” utbildning anordnas i tid, krävs insatser lokalt och regionalt. Det är framför allt i arbetslivet som behoven bör identifieras. Av olika skäl är det svårt för enskilda arbetsgivare, branscher och företrädare för arbetsgivare och arbetstagarorganisationer att identifiera och formulera kompetensbehoven bortom den dagsaktuella situationen, inte bara i kvantitativa utan även i kvalitativa termer. Det behövs ofta en utomstående, välinitierad samtalspartner.

Det saknas emellertid en regional nivå med lämplig kompetens och legitimitet för frågor av detta slag. Vad som krävs är att man i en regional samverkan kan fånga och väga samman behov i arbetslivet och kanalisera dessa på ett tydligt sätt.

Med ett regionalt förankrat analysarbete som grund, skulle förutsättningarna att i tid möta uppkommande utbildningsbehov öka.

Det krävs också avvägningar på nationell nivå, inte minst av resursskäl. Vidare går arbetslivets behov i regel över de administrativa regiongränserna – vilken indelning man än väljer – och arbetskraften

är i viss mån geografiskt rörlig. Regionala prioriteringar måste därför jämkas med nationella bedömningar.

För närvarande utreder Ansvarskommittén (Fi 2003:02) frågor om hur den statliga verksamheten ska organiseras på olika samhällsnivåer och hur statlig verksamhet bör samspela med kommunal verksamhet. Om den nuvarande länsindelningen förändras till förmån för färre regioner med ett mer omfattande och tydligt ansvar för statliga och kommunala uppgifter, skapas nya förutsättningar också för den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

I avvaktan på resultatet av Ansvarskommitténs arbete, kan därför ett alternativ på kort sikt vara att bygga på de strukturer som finns i vissa regioner och som successivt kan komma att utvecklas i andra. Utgångspunkten för denna regionala samverkan är dels försöksverksamheten med förändrad regional ansvarsfördelning som rör regionala självstyrelseorgan, dels kommunala samverkansorgan.

Kvalitetssäkra, följa upp och utvärdera

Det krävs en sammanhållen och systematisk uppföljning av de utbildningar som knyts till ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning. Genom en paraplyorganisation av detta slag skapas förutsättningar för att på ett samlat sätt beskriva och analysera bland annat utbildningsutbud, sammansättning av studerande och hur de studerande etablerar sig på arbetsmarknaden.

Varje enskild anordnare har ansvar för att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs. En central uppgift för ramverket bör vara att säkerställa att en löpande utvärdering och ett systematiskt kvalitetsarbete sker.

Det är angeläget att finna sådana former för utvärderingen och uppföljningen att resultaten kan ligga till grund för ett kontinuerligt förbättringsarbete hos anordnarna. I första hand bör brister korrigeras, men om det finns starka skäl måste det vara möjligt att ompröva det statliga stödet till pågående utbildning.

Resultaten av utvärdering och uppföljning ska också ligga till grund för nationella analyser av behov och möjligheter att initiera yrkesutbildning. Ytterst ska ramverkets utvärdering och uppföljning ligga till grund för rapportering till riksdagen.

Bygga en gemensam grund

Det finns anledning att på ett systematiskt sätt försöka identifiera sådana kompetenser som är gemensamma för flera branscher.

Inte minst utvecklingen på IT-området har medfört att samma grundläggande teknik och metoder utnyttjas inom branscher som i övrigt är väsensskilda. Kraven på medarbetarnas kompetens sammanfaller i hög utsträckning. Detta förhållande skulle inom vissa områden kunna utnyttjas för att utveckla bredare eftergymnasiala yrkesutbildningar, som nu har en tendens att bli branschspecifika.

Därmed skapas villkor för ett överskådligare utbildningsutbud och effektivare resursutnyttjande. Samtidigt ges den enskilde möjligheter att utveckla sin kompetens och växla mellan branscher i ett arbetsliv som ständigt förändras. I vilken utsträckning det finns behov av att urskilja kunskap som är generell för olika yrkesområden varierar. Processteknik anges ofta som ett exempel på en branschöverskridande kompetens.

Med tanke på betydelsen av det livslånga lärandet och kraven på bland annat sociala och kommunikativa kompetenser för att kunna fungera i ett modernt arbetsliv, kan det också finnas behov av att uttrycka dessa behov av kompetenser på ett mer samstämmigt sätt.

Samspela med arbetsmarknadsutbildning

Arbetsmarknadsutbildning är ett viktigt instrument i den nationella arbetsmarknadspolitiken. Den ska underlätta omställning på arbetsmarknaden och bland annat öka tillgången på arbetskraft inom bristyrken. Av flera skäl är det viktigt med en nära samverkan mellan arbetsmarknadsutbildning och den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Denna samverkan bör omfatta analyser av behov, förändringar på arbetsmarknaden och vägledning som vänder sig till enskilda individer.

Enligt min mening bör man i första hand ge det reguljära utbildningsväsendet förutsättningar att svara för de långsiktiga kunskaps- och kompetensbehoven. Arbetsmarknadsutbildning bör svara för de kortsiktiga behov som uppstår till följd av omställningar på arbetsmarknaden och behov av att snabbt öka tillgången på arbetskraft med viss kompetens.

I detta sammanhang är det rimligt att se arbetsmarknadsutbildningen som ett system för att finansiera utbildningsinsatser och

sörja för deltagarnas försörjning. Utbildningen som sådan kan utgöras av upphandlade platser i reguljär utbildning eller utbildning som anordnas särskilt på uppdrag av arbetsmarknadsmyndigheten. Hela, eller delar av, de utbildningar som knyts till ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning bör kunna utgöra viktiga inslag i arbetsmarknadsutbildningen.

Underlätta för den enskilde

Informera och vägleda

Ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning syftar bland annat till att ge bättre förutsättningar för överblick och möjligheter att värdera olika utbildningsalternativ. Ramverket måste därför rymma insatser som rör information och som stödjer vägledning. Utgångspunkten måste vara individens perspektiv som innebär att ge både överblick över olika alternativ och underlag för värdering av hur olika utbildningar skiljer sig från varandra.

Reglera den enskildes rättsäkerhet

I vissa av de aktuella utbildningsformerna är deltagarna i dag utlämnade till utbildningsanordnarens godtycke vid en konflikt med denne. Inom ett ramverk bör den enskildes rättsäkerhet regleras för samtliga utbildningar. Detta kan formellt sett behöva ske på olika sätt beroende på anordnarens juridiska status. I sak bör regleringen vara utformad på ett likvärdigt sätt i fråga om deltagarnas rättigheter, skyldigheter och möjligheter till besvär.

Samspela med andra utbildningsformer

Utvecklingen av den eftergymnasiala yrkesutbildningen är självfallet beroende av gymnasieskolans framtida utformning. Den påverkas också av den gymnasiala yrkesutbildningen inom kommunal vuxenutbildning och av utvecklingen av högskoleutbildning.

Övergången från gymnasieutbildning till eftergymnasial utbildning är som helhet låg för gymnasieskolans yrkesförberedande program jämfört med gymnasieskolans teoretiska program. Skillnaden beror delvis på att de yrkesinriktade programmen ofta ger en

tillräcklig förberedelse för övergång till arbetsmarknaden. Till någon del beror den dock på att det för närvarande saknas alternativ på eftergymnasial nivå som upplevs som relevanta för dem som skaffat sig en yrkesutbildning i gymnasieskolan och som vill gå vidare. Detta är fallet trots att arbetslivet i många fall efterfrågar en fördjupad yrkeskompetens.

Genom att samla de eftergymnasiala yrkesutbildningarna under ett gemensamt paraply, tydliggörs ett alternativ till högskolestudier där yrkeskompetensen sätts i centrum.

Det krävs också ett nära samspel mellan den eftergymnasiala yrkesutbildningen och universitet och högskolor i samverkan med det omgivande samhället, till exempel när det gäller utbudet av fort- och vidareutbildning i arbetslivet och insatser som rör det regionala utvecklingsarbetet.

Skapa förutsättningar för tillgodoräknande

De eftergymnasiala yrkesutbildningarna präglas av att de förenar teoretiska moment med fördjupade yrkesstudier, inte sällan genom lärande på en arbetsplats. De teoretiska momenten kan hämtas såväl från gymnasieskolans studieförberedande program som från den grundläggande högskoleutbildningen. Detta kräver samarbete med både gymnasieskolan och universitet och högskolor.

Frågan om tillgodoräknande av viss kvalificerad yrkesutbildning vid övergång till studier vid universitet och högskolor har tilldragit sig stor uppmärksamhet sedan försöksverksamheten med kvalificerad yrkesutbildning inleddes i mitten av 1990-talet. Principiellt skiljer sig inte denna fråga från möjligheten att tillgodoräkna tidigare förvärvade kunskaper inom någon annan utbildning; det är alltid examinatorn inom den mottagande utbildningen som har att avgöra frågan, också vid byte mellan två högskoleinstitutioner.

Från den studerandes synpunkt är det emellertid angeläget att i förväg få information om vad som kan komma att gälla vid övergång från exempelvis kvalificerad yrkesutbildning till högskoleutbildning. Detta bör kunna åstadkommas genom att anordnaren av den eftergymnasiala yrkesutbildningen – för de aktuella momenten – upprättar kursplaner, rekryterar lärare och examinerar de studerande i så nära samarbete med ett lärosäte, så att detta kan lämna förhandsbesked om tillgodoräknande. Ett sådant besked, som kan

vara tidsbegränsat, kan givetvis endast gälla studier vid det lärosäte som är engagerat i den aktuella yrkesutbildningen.

Det är viktigt att formerna för hur tillgodoräknande kan utformas växer fram i samverkan mellan berörda anordnare. Det finns starka skäl att fortsätta utveckla formerna för validering inom hela det offentliga utbildningsväsendet, vilket förutsätter att attityderna till validering förändras hos såväl utbildningsanordnare och arbetsgivare.

Skapa enhetligare regler för studiefinansiering

När det gäller deltagarnas uppehälle är det uppenbart att relativt få vuxna med försörjningsansvar klarar en längre studieperiod med studiemedel. Många arbetsgivare stöder därför anställda som går igenom fortbildning eller vidareutbildning inom det allmänna utbildningsväsendet.

För att behovet av fördjupad kompetens ska kunna tillgodoses under den period med kraftiga demografiska förändringar som förestår, torde sådana insatser behöva bli vanligare. Samtidigt måste utbildningen i allt större utsträckning erbjudas på ett sådant sätt, att den kan förenas med förvärvsarbete, i alla fall på deltid.

Också inom dagens studiestödssystem finns skillnader i villkoren för studerande på olika utbildningar som i vissa fall är svåra att motivera.² Det finns skäl för att eftersträva lika villkor för individernas studiefinansiering för likartade utbildningar. Detta torde dock kräva ett resurstillskott.

Beakta samarbetet inom EU

Betydelsen av att kunna dokumentera formella meriter och bygga på tidigare utbildning har ökat. Den så kallade Köpenhamnsprocessen syftar till att främja livslångt lärande, kvalitet samt rörlighet – både geografisk och yrkesmässig. I dessa sammanhang har beskrivning av färdigheter och kvalifikationer särskild betydelse.

---

² Villkoren för studiestöd skiljer sig i fråga om bl.a. åldersgränser och maximalt antal låneveckor. Skillnader i studiestödsvillkor beror på hur utbildningen nivåklassificerats (som gymnasial eller eftergymnasial). Det innebär att liknande utbildningar inom olika utbildningsformer som sammanfaller i fråga om innehåll och relation till arbetsmarknaden har olika villkor.

En förutsättning för att samarbetet inom EU ska fungera bra är ömsesidigt förtroende för de nationella systemen. Genom ett tydligare svenskt system och en bättre kvalitetssäkringsprocess för den svenska eftergymnasiala yrkesutbildningen skulle inte bara mål om kvalitet och livslångt lärande främjas. Också den internationella rörligheten skulle underlättas.

Oförändrat huvudmannaskap

Samordna på nationell nivå

Ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning förutsätter ingen förändring av nuvarande huvudmannaskap. Som redan framgått ska ramverket inte anordna utbildning i egen regi. I ett övergångsskede kan utbildningar föras in i ramverket utan ändringar när det gäller utbildningarnas anordnande.

Ramverkets roll är att svara för en nationell samordning genom att samla befintliga funktioner som rör statens åtagande på ett ställe. Avsikten är samtidigt att på ett ändamålsenligt sätt utnyttja den regionala nivån i att fånga arbetslivets behov och få stöd för prioritering mellan initiativ.

De kompletterande utbildningarna bör prövas särskilt

De kompletterande utbildningarnas ställning inom ramverket kan behöva prövas individuellt. Inom gruppen finns ett betydande antal utbildningar som har karaktär av preparandutbildningar för högre konstnärlig utbildning. Frågan är i vilken utsträckning dessa utbildningar kan ses som eftergymnasiala yrkesutbildningar. Utbildningarna skulle rent tekniskt kunna hanteras inom ramverket, men riskerar då att hamna i en ofördelaktig konkurrenssituation eftersom prioriteringarna ska styras av arbetslivets behov. För att klargöra dessa utbildningars faktiska roll, krävs en analys av hur varje utbildning anknyter till arbetsmarknaden.

Institutet "statlig tillsyn" tillkom huvudsakligen för att anpassa möjligheten till momsbefrielse för utbildningsföretag till EG-rätten. Benämningen bör utmönstras eftersom det kan ge intryck av långtgående statlig kvalitetskontroll. Möjligheten till momsbefrielse måste dock finnas kvar. Den skulle kunna ses som "lågsta nivå"

för statligt stöd till en utbildningsverksamhet. Det är därför rimligt att prövningen sker inom ramverket.

Vissa utbildningar inom folkhögskolan bör vara med

Folkbildningen ska stå fri från det allmänna för att kunna bidra till förnyelse och kritisk granskning av samhällets utveckling. Samtidigt tillgodoser en del av folkhögskoleutbildningarna angelägna behov på arbetsmarknaden. De utgör numera även en del av utbudet av eftergymnasial yrkesutbildning.

Mot bakgrund av folkbildningens ställning i samhället och dess relation till det offentliga utbildningsväsendet bör en anknytning till ett ramverk för eftergymnasial yrkesutbildning ske på ett sätt som respekterar folkbildningens autonomi. Det finns skäl att anta att det skulle gagna yrkesutbildningarna inom folkbildningen om man kan hänvisa till att de omfattas av ramverkets kvalitetssäkring, uppföljning och utvärdering. En ordning skulle därför kunna vara att beslut om att klassificera en folkhögskoleutbildning som eftergymnasial yrkesutbildning fattades inom ramverket.

Se över hur eftergymnasial yrkesutbildning finansieras

Ansvar för finansiering av den eftergymnasiala yrkesutbildningen delas mellan individen, det allmänna (staten och kommunerna) och arbetsgivarna. Lite förenklat kan denna ansvarsfördelning beskrivas så här: Individen investerar i egen tid och finansierar i hög grad sitt uppehälle under studietiden. Staten och kommunerna svarar för den skolförlagda utbildningen. Arbetsgivarna svarar för den nödvändiga fördjupningen i yrkeskunskaperna genom arbetsplatsförläggning av utbildningen.

Variationerna är dock stora, och i några fall finansierar deltagarna i hög grad också utbildningen. Det är stor skillnad mellan regelverken för statens finansiering av utbildningen inom de olika utbildningsformerna. Inslagen av arbetsplatsförlagd utbildning varierar mycket i omfattning och karaktär. Skillnaderna förklaras oftare av historiska omständigheter än av systematiska avvägningar. En ambition kan vara att i ramverket eftersträva ett robust och transparent regelverk som omfattar samtliga ingående utbildningar, utan

att därmed annat än punktvis förändra ansvarsfördelningen. Flexibiliteten skulle då också kunna öka.

En utbyggnad av den eftergymnasiala yrkesutbildningen kräver att ytterligare resurser tillförs verksamheten. Det kan då vara rimligt att pröva om den rådande kostnadsfördelningen behöver omprövas. Det gäller både finansieringen av deltagarnas uppehälle och kostnaderna för själva utbildningen. Frågor av detta slag bör ingå i ett fortsatt utredningsarbete kring eftergymnasial yrkesutbildning.

Begränsade möjligheter att överföra internationella erfarenheter

Andra länder har haft andra utgångspunkter för utveckling av yrkesutbildningen än Sverige. Det svenska utbildningssystemet har sedan 1977 års högskolereform samlat merparten av yrkesinriktade eftergymnasiala utbildningar som högskoleutbildning. Andra länder har utgått från en uppdelning mellan yrkesutbildningar och mer teoretiska, traditionellt akademiska utbildningar, som lett till parallella system för eftergymnasial utbildning.

Internationella erfarenheter bör analyseras. I en sådan analys är det viktigt att inte bara se till det enskilda systemet utan också till dess sammanhang. Internationella erfarenheter är värdefulla och bör bejakas, men jämförelserna behöver också problematiseras.

Kommittédirektiv

Översyn av den eftergymnasiala yrkesutbildningen

Dir.
2006:33

Beslut vid regeringssammanträde den 23 mars 2006.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall göra en översyn och en djupare analys av den eftergymnasiala yrkesutbildningen utanför högskolan. Översynen och analysen skall syfta till att identifiera eventuella luckor och överlappningar mellan alla olika utbildningsformer som erbjuds för att finna möjligheter till tydligare gränsdragning, effektivisering och andra förbättringar av systemet.

Utredaren skall bl.a.

- föreslå åtgärder som syftar till att förtydliga strukturen och ansvarsfördelningen inom utbildningssystemet och förhållandet till arbetsmarknadsutbildningen,
- överväga och lämna förslag på en ändamålsenlig fördelning av uppgifter och ansvar inom staten samt mellan staten, kommunerna, arbetslivet, privata utbildningsanordnare och den enskilde,
- belysa frågan hur utbildning inom olika utbildningsformer kan byggas på och hur studier samt reell kompetens kan tillgodoräknas den enskilde i olika utbildningar i skilda utbildningsformer, och
- analysera vilken utbildningsform som är lämpligast utifrån respektive utbildnings karaktär.

Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2007.

Bakgrund

Riksdagens tillkännagivande

Riksdagen gav med anledning av utbildningsutskottets betänkande 2003/04:UbU8 till känna att en översyn av den eftergymnasiala yrkesutbildningen var nödvändig (rskr. 2003/04:184). Utskottet ansåg att bilden av den eftergymnasiala yrkesutbildningen var svåröverskådlig. I juni 2004 förordnades inom dåvarande Utbildningsdepartementet en arbetsgrupp med uppgift att analysera utbudet av eftergymnasial utbildning. Arbetsgruppens kartläggning publicerades i Utbildnings- och kulturdepartementets skriftserie år 2005.

Ansvarsfördelningen

Gymnasieskolan erbjuder grundläggande utbildning av både studieförberedande och yrkesförberedande karaktär. I de flesta fall krävs fortsatt lärande för den enskilde efter gymnasieskolan, i arbete eller i formell eftergymnasial utbildning. Arbetslivets pågående förändring förstärker denna utveckling. Korta yrkesutbildningar som bygger vidare på en gymnasial utbildning var i början av 1990-talet ett ansvar för kommunernas vuxenutbildning. Genom senare förändringar har staten övertagit finansieringsansvaret för vissa påbyggnadsutbildningar.

Utvecklingen inom utbildningssystemet

Den mest genomgripande reformen av eftergymnasial utbildning genomfördes med 1977 års högskolereform (prop. 1975:9 och 1976/77:59). Denna innebar i princip att all eftergymnasial utbildning kom att samlas i högskolan. Syftet med reformen var att höja utbildningens kvalitet och få bort återvändsgränder i utbildningssystemet. Genom denna reform skapades gemensamma regler genom att lag och förordning som reglerade sektorn omfattade hela högskolan.

I samband med införande av försöksverksamhet med eftergymnasial kvalificerad yrkesutbildning infördes återigen ett system med eftergymnasial yrkesutbildning utanför högskolan. Begreppet eftergymnasial har genom senare reformer av dels de kompletterande utbildningarna och påbyggnadsutbildningarna inom den kommu-

nala vuxenutbildningen kommit att få en delvis ny innebörd, nämligen alla utbildningar som för tillträde kräver avslutad gymnasieskola oavsett utbildningarnas karaktär i övrigt.

Vad som idag skiljer högskolan från annan eftergymnasial utbildning är framför allt de tydliga krav på utbildningens kvalitet och nivå som regleras i högskolelagen och högskoleförordningen. Detta gäller t.ex kraven på att lärare i högskolan skall ha forskarutbildning samt vissa kvalitetsmål som skall gälla för all högskoleutbildning som regleras såväl i lagen som i en bilaga till förordningen (examensordningen).

Behovet av en utredning

Demografien

De demografiska förändringarna påverkar behovet av eftergymnasial utbildning på olika nivåer. Antalet 20-åringar i befolkningen kommer att öka från nuvarande 100 000 för att år 2010 uppgå till 130 000. Under de närmaste tio åren kommer 1940-talets stora barnkullar att uppnå pensionsålder. Samtidigt som fler ungdomar kommer att efterfråga någon form av eftergymnasial utbildning lämnar stora grupper arbetsmarknaden. För att ersätta bortfallet av kompetens kommer ökade behov av kompetensutveckling för redan yrkesverksamma att behöva tillgodoses. Därmed kommer även behovet av eftergymnasial yrkesutbildning att öka.

Det är i grunden människors kunskaper och kompetens som skapar förutsättningar för tillväxt och hållbar utveckling. Arbetsmarknaden kräver att människor fortlöpande kan förnya kunskaper och kompetens. Det kräver i sin tur att utbildningssystemet fungerar så flexibelt att det kan tillgodose detta behov av livslångt lärande.

Traditionella gränser i utbildningssystemet överskrids

Kunskapsinnehållet i de eftergymnasiala yrkesutbildningarna utanför högskolan överlappar och överskrider allt oftare traditionella gränser mellan olika nivåer i utbildningssystemet. Den kvalificerade yrkesutbildningen bygger på ett sådant synsätt. Detta gränsöverskridande kan vara av stort värde för att hålla en utbildning aktuell och innehållsmässigt relevant, men kan också försvåra för såväl den

enskilde som en arbetsgivare att värdera och jämföra snarlika utbildningar i olika utbildningsformer. Det skapar också osäkerhet om i vilken utsträckning genomförda moment kan tillgodoräknas inom annan eftergymnasial utbildning.

Överlappningar mellan utbildningsformer

Den tidigare nämnda kartläggningen visade bl.a. att utbildningsområden som liknar varandra förekommer inom olika utbildningsformer. Det gäller t.ex. utbildningar inom turism, service, ekonomi, konst, design, informations- och kommunikationsteknologi. Vissa utbildningar av förberedande karaktär ger avsevärt mer djupgående och avancerade kunskaper inom ett visst ämnesområde än vad som är möjligt att erbjuda inom ramen för en gymnasial utbildning. Andra utbildningar är direkta yrkesutbildningar, men med olika längd, profil och specialiseringsgrad beroende på utvecklingen av och inom olika yrken eller branscher samt uppkommande behov.

Diversifierat system men oklarheter runt utbildningarnas mål

Det finns en mångfald aktörer som erbjuder olika former av yrkesinriktad utbildning på eftergymnasial nivå utanför högskolan. Ett diversifierat yrkesutbildningssystem innebär många valmöjligheter för såväl den enskilde som för olika aktörer och kan bidra till att utbildningsbehov i samhället kan tillgodoses på ett flexibelt sätt. Även uppbyggnaden av lärcentrum som pågått under flera år har bidragit till att yrkesutbildningar blivit tillgängliga för alltfler, bl.a. genom distansutbildning.

Förekomsten av alternativa vägar och utbildningsformer inom den eftergymnasiala yrkesutbildningen ställer stora krav på tydlighet för att det skall vara möjligt för den enskilde att förstå vad som skiljer dem från varandra. Det är ofta svårt att bedöma vilket värde en utbildning har i förhållande till andra utbildningar och till arbetslivets behov. Det gäller särskilt när det förekommer yrkesutbildningar med likartad inriktning i olika utbildningsformer. Utbildningarna kan vara inriktade mot samma arbetsmarknadssegment men ändå leda till olika kvalifikationsnivåer utan att skillnaderna klart framgår. För den enskilde framstår det inte alltid klart på vilket sätt målen för yrkesutbildningarna i de olika utbildnings-

formerna skiljer sig åt, eller vad denna skillnad har för betydelse. Sådana oklarheter kan bidra till att den enskilde i efterhand uppfattar en utbildning som en återvändsgränd.

Olika finansiering och olika krav

Utbildningsformerna styrs av olika regelverk och utbildningarna finansieras på olika sätt beroende på det regelverk som är tillämpligt. Utbildningar som bedrivs som s.k. kompletterande utbildningar finansieras t.ex. helt eller delvis av elevavgifter. Vissa berättigar till studiestöd och för andra utbildningar kan statsbidrag lämnas.

Systemet kan uppfattas som oklart och svåröverskådligt både av den enskilde och av en utbildningsanordnare. Det faktum att en viss utbildning står under statlig tillsyn, får statsbidrag för verksamheten och berättigar till studiestöd för den studerande kan ge intryck av att staten också tar ansvar för utbildningens innehåll och kvalitet.

Vad gäller vissa utbildningsformer föreskrivs att anordnaren är ansvarig för att säkerställa att det finns förutsättningar för effektivitet och kvalitet. Sådana krav kan utgöra villkor för att anordnaren skall få statliga anslag eller statsbidrag.

Resursfördelningen

En svåröverskådlig utbildningsstruktur minskar möjligheterna att fatta väl avvägda beslut om inriktning och dimensionering av den eftergymnasiala yrkesutbildningen. En sådan struktur kan också leda till längre utbildningstider för den enskilde än nödvändigt. Systemet kan också göra det svårt att på ett effektivt sätt överblicka vilka resurser som avsätts för eftergymnasial yrkesutbildning. En mer påtaglig samverkan mellan regionala och nationella nivåer när det gäller planeringen av verksamheterna saknas ofta.

Tillsyn, uppföljning och utvärdering

Regler om hur tillsyn skall utövas och uppföljning göras och vilka krav som skall ställas på anordnare av utbildningar är olika i olika regelverk. I vissa fall läggs stor vikt vid att tillämpade kvalitetssystem och formerna för kvalitetskontroller redovisas nog inför ett godkännande av en viss utbildning. Regelbunden tillsyn utövas i en del fall. I andra fall görs i huvudsak en uppföljning i efterhand för att kontrollera verksamheten. Det finns också olikheter i fråga om finansiella villkor och hur de medel man får skall redovisas. Olikheterna beror på utbildningsformernas förutsättningar. När det gäller t.ex. kompletterande utbildningar görs som regel inte någon kontinuerlig uppföljning eller kontroll efter det att beslut om statligt stöd har fattats, med undantag för då beslut omprövas med regelbundna intervall. Ett särfall är yrkesutbildningen inom folkhögskolan som i formellt avseende inte i något skede granskas av någon utanför folkbildningen. Någon oberoende utvärdering av verksamheterna görs inte kontinuerligt. Ansvaret för att detta sker är idag otydligt.

Processer inom Europeiska gemenskapen (EG)

Yrkesutbildningen i Sverige påverkas också av processer som pågår inom EG. Den s.k. Köpenhamnsprocessen utgör yrkesutbildningens bidrag till förverkligandet av Lissabonmålen, på så sätt att den syftar till höjd kvalitet i yrkesutbildningen och ökad rörlighet över nationsgränserna. Under år 2004 antog ministerrådet bl.a. gemensamma principer för kvalitetssäkringen i yrkesutbildningen och för validering av informellt lärande. För närvarande pågår en konsultationsprocess om Europeiska kommissionens förslag till europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (EQF), vilken är avsedd att komplettera de direktiv för ömsesidigt erkännande och godkännande av yrkeskvalifikationer för s.k. reglerade yrken som finns sedan tidigare. I dessa sammanhang kan brist på tydlighet i fråga om en utbildnings nivå och innehåll försvåra för enskilda med svensk utbildning att bli korrekt bedömda.

Sammanfattning

De nämnda förhållandena ger sammanfattningsvis upphov till frågor om hur gränserna skall dras mellan det offentliga utbildningsväsendet och enskilda utbildningsanordnare, mellan högskoleutbildning, kvalificerad yrkesutbildning, kommunal påbyggnadsutbildning, folkbildning och arbetsmarknadsutbildning. De ger även upphov till frågor om samhällets, arbetslivets och den enskildes ansvar för utbildning och kompetensutveckling. Såväl utbildningspolitiska som kulturpolitiska och arbetsmarknadspolitiska mål tillgodoses med utbildningssystemet som redskap. Statens ansvar för utbildningar i sådana fall där samhället har intresse av att utbildningarna bedrivs, vare sig de anordnas av offentliga eller privata aktörer, bör klarläggas.

Uppdraget

Översyn och analys

En särskild utredare skall göra en översyn och en djupare analys av den eftergymnasiala yrkesutbildningen utanför högskolan. Översynen och analysen skall syfta till att identifiera eventuella luckor och överlappningar mellan alla olika utbildningsformer som erbjuds idag inom ett och samma ämnesområde för att finna möjligheter till tydligare gränsdragning, effektivisering och andra förbättringar av systemet.

Struktur och ansvarsfördelning

Eftergymnasiala yrkesutbildningar förekommer i olika former inom utbildningssystemet. Oklarheter kring vilka likheter och skillnader som finns och de bakomliggande orsakerna till detta bidrar till en osäkerhet om olika yrkesutbildningars mål, innehåll, nivå och värde på arbetsmarknaden. Den främsta uppgiften för utredaren är att föreslå åtgärder som syftar till att förtydliga strukturen och ansvarsfördelningen vad gäller den eftergymnasiala yrkesutbildningen, inom utbildningssystemet och i förhållande till arbetsmarknadsutbildningen. Utredaren skall överväga och lämna förslag på en ändamålsenlig fördelning av uppgifter och ansvar

inom staten samt mellan staten, kommunerna, arbetslivet, privata utbildningsanordnare och den enskilde.

Utredaren skall analysera och värdera de väsentliga skillnader och likheter som finns mellan yrkesutbildningarna i det eftergymnasiala utbildningssystemet.

Utredaren skall lämna de förslag som analysen kan föranleda och vid behov föreslå förändringar i regelverken.

Säkerställa att utbildningsbehov kan tillgodoses

I utredarens uppdrag ingår att analysera vilka strukturer inom utbildningssektorn som behöver förändras eller skapas för att säkerställa att samhällets och särskilt arbetsmarknadens behov av eftergymnasial yrkesutbildning kan identifieras och tillgodoses. Ambitionen skall vara att utbildningssystemet anpassas bättre till det växande behovet av flexibla former för livslångt lärande.

Behovet av samverkan på nationell och regional nivå

Utredaren skall undersöka behovet av en stärkt samverkan på regional nivå vid planeringen av den eftergymnasiala yrkesutbildning som berörs av utredarens uppdrag. Utredaren skall bedöma på vilket sätt en sådan samverkan skulle påverka förutsättningarna för prioriteringar på nationell och regional nivå. Om utredaren kommer fram till att det finns ett behov av en sådan stärkt samverkan skall utredaren lämna förslag på hur denna skulle kunna åstadkommas.

Möjligheter att bygga på och tillgodoräkna utbildning

Utredaren skall belysa frågan hur utbildning inom olika utbildningsformer kan byggas på, värderas och tillgodoräknas om den studerande senare vill läsa vidare samt hur reell kompetens kan tillgodoräknas i olika utbildningar i skilda utbildningsformer.

Finansiering av de eftergymnasiala yrkesutbildningarna

De eftergymnasiala yrkesutbildningarna finansieras på olika sätt beroende på vilka verksamhetsformer de tillhör och enligt bestämmelser i olika författningar. Utredaren skall analysera och värdera de olika tillämpade formerna för finansiering och vid behov föreslå förändringar i regelverken.

Tillsyn, uppföljning och utvärdering

Utredaren skall överväga vilka krav som kan ställas på kvalitetssäkring av utbildningar för vilka enskilda utbildningsanordnare får statligt stöd, samt analysera förutsättningarna och villkoren för att sådant stöd skall kunna lämnas. I detta sammanhang skall även kompletterande utbildningar, som står under statlig tillsyn och åtnjuter stöd i form av momsbefrielse ingå.

Utredaren skall föreslå hur tillsyn, uppföljning och hur oberoende utvärdering bör utformas för att säkerställa effektivitet och kvalitet i verksamheterna.

EU-direktiv m.m.

EU-direktiv, konventioner eller överenskommelser som är relevanta i sammanhanget och vilka Sverige har genomfört eller på annat sätt åtagit sig att följa skall beaktas i utredarens arbete. Särskilt skall direktiv 92/51/EG beaktas.

Utredaren skall också beakta utvecklingen inom Köpenhamnsprocessen och de verktyg som tas fram där, t.ex. en referensram för kvalifikationer inom det livslånga lärandet.

Samråd

Utredaren skall i sitt arbete samråda med berörda myndigheter, arbetsmarknadens parter och företrädare för de utbildningsformer som är berörda av uppdraget. Samråd skall ske med Sveriges Kommuner och Landsting. Samråd skall även ske med de utredningar vars uppdrag kan komma att beröra frågeställningar som utredaren behandlar.

Samråd skall även ske med en referensgrupp som utsetts inom Regeringskansliet och som består av företrädare för de departement som närmast berörs av de frågor utredaren skall behandla.

Övrigt

I övrigt står det utredaren fritt att under utredningens gång undersöka för utredningsuppdraget närliggande områden om utredaren bedömer att detta kan vara till gagn för utredningen. Utredaren har möjlighet att lämna förslag på dessa områden.

Redovisning av uppdraget

Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2007.

(Utbildnings- och kulturdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Utredningen om översyn av den eftergymnasiala yrkesutbildningen   **Dir. 2006:00**

Beslut vid regeringssammanträde den 2 november 2006.

Sammanfattning av uppdraget

Utredningen om översyn av den eftergymnasiala yrkesutbildningen (U2006:05) skall slutredovisa sitt uppdrag den 31 december 2006. Redovisningen skall avse arbetet fram till denna tidpunkt.

Uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 23 mars 2006 (dir. 2006:33) tillkallade det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om det offentliga skolväsendet för vuxna en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn och en djupare analys av den eftergymnasiala yrkesutbildningen utanför högskolan. Utredningen skall enligt direktiven redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2007.

Tidpunkten för utredningens slutredovisning tidigareläggs. Slutredovisningen av uppdraget skall ske senast den 31 december 2006. Redovisningen skall avse arbetet fram till denna tidpunkt.

(Utbildnings- och kulturdepartementet)

Utbildningsformer som berörs

Eftergymnasial yrkesutbildning anordnas som kvalificerad yrkesutbildning, kommunal vuxenutbildning och som högskoleutbildning. Till politikområdet utbildningspolitik räknas också utbildningsformerna kompletterande utbildning och folkbildning vilka ges statligt stöd dock utan att vara delar av det offentliga utbildningsväsendet. Denna utredning berör dessa utbildningsformer.

Därutöver finns också bland annat enskilda anordnare av utbildning på gymnasial eller eftergymnasial utbildning som berättigar till statligt studiestöd och anordnare av statlig befattningsutbildning.

I denna bilaga lämnas en redovisning för hur följande utbildningsformer styrs och organiseras:

- Kvalificerad yrkesutbildning.
- Kommunal påbyggnadsutbildning.
- Kompletterande utbildning.
- Folkhögskoleutbildning.
- Högskoleutbildning.

Kvalificerad yrkesutbildning

Reglering

Till grund för kvalificerad yrkesutbildning ligger lagen (2001:239) och förordningen (2001:1131) om kvalificerad yrkesutbildning samt förordningen (2006:906) om kvalificerad yrkesutbildning som uppdragsutbildning.

Kvalificerad yrkesutbildning ska tillgodose arbetslivets behov av kompetens för en modernt organiserad produktion av varor och tjänster. Utbildningen ska utformas så att yrkesrelevans nås och utbildningen ska präglas av en stark arbetslivsanknytning samt ut-

vecklas och bedrivs i samverkan mellan arbetsliv och utbildningsanordnare.

Kvalificerad yrkesutbildning ska vila på kunskap som genereras i produktionen av varor och tjänster samt på vetenskap. Ungefär en tredjedel av utbildningen utgörs av lärande i arbetslivet (LIA).

Kvalificerad yrkesutbildning förutsätter kunskaper som motsvarar avslutade gymnasiestudier.

Anordnare

Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning är förvaltningsmyndighet för utbildningsformen. Kvalificerad yrkesutbildning kan anordnas av universitet och högskolor, kommuner, landsting och enskilda fysiska eller juridiska personer. Myndigheten beslutar efter ansökan från anordnare vilka utbildningar som ska beviljas och därmed få bedrivs som kvalificerade yrkesutbildningar. Huvudmannskapet för en enskild utbildning avgörs av vem som bedöms ha bäst förutsättningar att genomföra utbildningen.

Studiefinansiering

Studerande på kvalificerad yrkesutbildning har rätt till statligt studiestöd.

Tillsyn

Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning utövar tillsyn över utbildningarna.

Frågor som rör överklagande av begäran att få examensbevis eller utbildningsbevis kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. I övriga fall kan inte beslut som fattas av Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning eller berörda anordnare överklagas. Studerande på kvalificerad yrkesutbildning som anordnas av universitet och högskolor kan dock överklaga beslut om behörighet och tillgodoräknande av utbildning till Överklagandenämnden för högskolan.

Finansiering av utbildning

Statsbidrag till kvalificerad yrkesutbildning fördelas av en nationell förvaltningsmyndighet, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, till berörda utbildningsanordnare. Myndigheten tillämpar schablonbelopp med två ersättningsnivåer, 55 000 respektive 60 000 kronor per år och studerande. Anordnare kan äska ersättningsbelopp utöver schablon om särskilda skäl finns.

Medel betalas ut till anordnare utifrån det antal studerande som faktiskt är registrerade på utbildningen. Avstämning mot myndigheten görs var sjätte månad.

Myndighetens beslut att bevilja eller avslå en ansökan om att få bedriva kvalificerad yrkesutbildning kan inte överklagas.

Av olika skäl startar inte alla utbildningar med den volym som planerats. Detta innebär att anslaget för kvalificerad yrkesutbildning får en lägre verkningsgrad än 100 procent. Ett visst anslagssparande har därför uppstått under senare år, trots att myndigheten regelmässigt kompenserar ett beräknat bortfall med att fatta beslut om bidrag som överskrider det tilldelade anslaget.

En tredjedel av utbildningen ska bestå av lärande i arbete (LIA). Denna del av utbildningen ska kostnadsmässigt belasta arbetslivet. Det innebär att den sammanlagda finansieringen är större än det som ryms i det statliga anslaget.

Principen med schablonbelopp har tillämpats sedan läsåret 2004. Tidigare förhandlade myndigheten med varje enskild anordnare om ersättningsnivån. Syftet var då att ersätta anordnarna för deras faktiska kostnader. Någon kostnadsuppföljning gjordes emellertid aldrig.

Finansiering av kvalificerad yrkesutbildning ses som intimt förknippad med kvalitetssäkringen av utbildningen. Utgångspunkten är syftet med utbildningsformen som är att tillgodose behovet av kvalificerad yrkesutbildad arbetskraft. Myndigheten utgår från ett antal kvalitetskriterier som tar sin utgångspunkt i en behovsbedömning för att bestämma vilka ansökningar som ska ges möjligheter att anordna kvalificerad yrkesutbildning.

Statsbidragen är tidsbegränsade. En utbildning kan få stöd för maximalt fyra intag av en och samma utbildning. Därefter måste en anordnare som önskar fortsätta bedriva utbildningen som kvalificerad yrkesutbildning, ansöka om statsbidrag i konkurrens med andra sökande. Myndigheten gör dessutom en särskild prövning av ar-

betsmarkandens aktuella behov av utbildningen inför beslutet om det tredje intaget.

Genom att införa schablonbaserad ersättning har ett administrativt enkelt system införts. För närvarande pågår en översyn av ersättningsystemet. En viktig förutsättning är att skapa någon form av system för studiedokumentation som kan göra det möjligt att fördela resurser i enlighet med till exempel studieprestationer.

Kvalitetssäkring

Anordnare av kvalificerad yrkesutbildning har i likhet med universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare inom högre utbildning grundläggande ansvar för utbildningens kvalitet. Lagen (2001:23) och förordningen (2001:1131) för kvalificerad yrkesutbildning anger krav som rör både utbildningens innehåll och former.

Statsbidrag ska lämnas till utbildning som utformats i samverkan med arbetslivet och som bedöms ha goda förutsättningar att bli genomförd med hög kvalitet. Krav ställs också på att utbildningsanordnaren ska ha en utbildningsplan som bland annat anger hur utbildningen ska kvalitetssäkras.

Ett centralt inslag i kvalitetssäkringen av kvalificerad yrkesutbildning är den prövning som görs av samtliga utbildningsanordnare som ansöker om rätt och anslag för att bedriva utbildningen. Denna prövning görs av Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning. Med tanke på att kvalificerad yrkesutbildning ska utgå från ett specifikt och aktuellt behov i arbetslivet, fästs stor vikt vid en bedömning av denna förmåga. En förutsättning för att en utbildningsanordnare ska beviljas medel och tillstånd att starta en utbildning är att arbetslivets engagemang kan dokumenteras och att företrädare för branschen sitter med i ledningsgruppen för kvalificerad yrkesutbildning. Vidare ska företrädare för de studerande ha rätt att vara representerade i ledningsgruppen.

Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning ansvarar också för att utöva tillsyn och svara för uppföljning och utvärdering av kvalificerad yrkesutbildning. På grundval av dessa uppgifter ska myndigheten bland annat tillse att utbildningen lever upp till de kvalitetskrav som ställs på kvalificerad yrkesutbildning. I likhet med högskoleutbildning kan rätten att bedriva utbildning fråntas utbildningsanordnaren om kvaliteten inte upprätthålls. I sådana fall

upphör också rätten till statsbidrag för utbildningen. Myndighetens strategi utgår från att stödja utbildningsanordnarnas kvalitetsarbete genom rådgivning och tillsyn. Myndigheten tar också del av anordnarnas självvärdering. En viktig måttstock för att bedöma utbildningens kvalitet är utbildningens utbildningsplan samt lag och förordning.

Myndighetens tillsyns- och uppföljningsarbete ligger också till grund för kontinuerlig omprövning av beslut om statsbidrag. En utbildningsanordnare ges enbart tillstånd och medel för sammanlagt en utbildningsomgång åt gången.

Kommunal påbyggnadsutbildning

Reglering

Kommunala påbyggnadsutbildningar regleras i skollagen (1985:1100) och förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

Kommunal påbyggnadsutbildning syftar till att ge vuxna sådan utbildning som leder till en ny nivå inom deras yrke eller till ett nytt yrke. Kommunal påbyggnadsutbildning ska svara mot efterfrågan och behov.

Kommunal påbyggnadsutbildning utgör en del av kommunal vuxenutbildning. För vissa påbyggnadsutbildningar finns nationella kursplaner som Statens skolverk fastställt. Det finns också påbyggnadsutbildningar med lokala kursplaner. Vissa påbyggnadsutbildningar med nationell eller lokal kursplan kan finansieras med särskilda statliga medel.

Statens skolverk beslutar om statsbidrag. Ett villkor är bland annat att utbildningen är inriktad ”antingen mot ett yrkesområde där behovet av yrkesutbildad arbetskraft inte tillgodoses på annat sätt eller är av särskild betydelse när det gäller att ta tillvara angelägna kulturella värden och det svenska kulturarvet” (SFS 2005:676).

Ett beslut får gälla i högst tre år. Verket ska årligen besluta om storleken av bidraget.

För tillträde till påbyggnadsutbildning ställs huvudsakligen krav på kunskaper som motsvarar gymnasieskolans nationella eller specialutformade program. Det finns också utbildningar som bygger på godkända kurser från grundskola eller motsvarande.

Utbildningarna kan variera mellan 200 till 1 200 verksamhetspoäng där 20 verksamhetspoäng i veckan motsvarar heltidsstudier. Vanligast är program som omfattar ett års studier.

Enligt föreskrifterna av Statens skolverk (SKOLFS 2005:20), ska huvudmannen för lokalt inrättad påbyggnadsutbildning beakta att utbildningen:

- Ge fördjupad kunskap och kompetens inom ett yrkesområde och stimulera till personlig utveckling och fortsatt lärande.
- Har betydelse i ett regionalt eller lokalt perspektiv i fråga om arbetsmarknaden och dess behov.
- Inrättas och genomförs i samverkan med arbetslivet.

Huvudmannen ska också upprätta en utbildningsplan som bland annat beskriver:

- Hur kartläggningen av arbetsmarknadens behov har skett och hur arbetslivet medverkar i utbildningen.
- Metoder för att följa upp och kontinuerligt förbättra utbildningen.

I verkets kommentarmaterial till författningen står att utbildningens genomförande bör omprövas minst var tredje år.

Studiefinansiering

Studerande på kommunal påbyggnadsutbildning har rätt till statligt studiestöd. Påbyggnadsutbildning räknas inte som eftergymnasial utbildning när det gäller studiestöd. Den räknas i stället som gymnasial.

Finansiering av utbildning

Kommunerna finansierar kommunal påbyggnadsutbildning. Verksamheten finansieras med intäkter i huvudsak från:

- 1) kommunalskatt,
- 2) kommunala avgifter, och,
- 3) statsbidrag inom ramen för systemet för kommunalekonomisk utjämning.

Två tredjedelar av det tidigare särskilda statsbidraget kommer att från och med 2007 föras över till systemet för kommunalekonomisk utjämning.

En direkt statlig finansiering sker, som nämnts ovan, för viss påbyggnadsutbildning som bedömts som särskilt angelägen. I dessa fall har Statens skolverk fått i uppdrag att fastställa ersättningsnivåer, utbildningsvolym och lokaliseringsort med utgångspunkt i de resursramar och övriga bestämmelser som regeringen anger. Anslaget uppgår till ca 100 miljoner kronor för budgetåret 2006.

Ersättningsnivåerna för dessa utbildningar varierar mellan 39 000 och 280 000 kronor per år och studerande.

Tillsyn

Statens skolverk svarar för tillsyn över utbildningarna.

De studerande på kommunal påbyggnadsutbildning kan överklaga beslut om avskiljande från utbildning, avstängning och förvisning till allmän förvaltningsdomstol i enlighet med förvaltningslagen (1996:233). Andra beslut kan inte överklagas.

Kvalitetssäkring

I den kommunala vuxenutbildningen ligger ansvaret för kvalitetssäkring på den kommunala huvudmannen. Innehåll och former för utbildningen regleras i skollagen. Nationell uppföljning och utvärdering av påbyggnadsutbildning fullgörs av Statens skolverk. Granskning av påbyggnadsutbildning ingår som en del av verkets generella ansvar att utöva tillsyn, genomföra uppföljningar och utvärderingar. Kommunernas vuxenutbildning omfattas av verkets pågående utbildningsinspektion.

Kompletterande utbildning

Reglering

Kompletterande utbildning regleras i förordningen (2000:521) om statligt stöd till kompletterande utbildning.

Kompletterande utbildningar delas in följande fyra kategorier:

- Utbildningar ställda under statlig tillsyn.

- Utbildningar ställda under statlig tillsyn som också är studiestödsberättigade
- Utbildningar ställda under statlig tillsyn som är både studiestödsberättigade och får statsbidrag,
- Utbildningar ställda under statlig tillsyn som får statsbidrag men som inte är studiestödsberättigade.

En utbildning som är ställd under statlig tillsyn kan begära att bli befriad från mervärdesskatt.

För att statligt stöd ska utgå till en kompletterande utbildning ska denna vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund eller beprövad erfarenhet.

Om en utbildning är att betrakta som eftergymnasial regleras inte. Varje enskild utbildningsanordnare avgör själv om studierna ska bygga på gymnasieskolans kunskaper. Utbildningarna varierar från ett halvår till cirka tre års studier.

Statens skolverk beslutar om statligt stöd, tilldelning av resurser och utövar också tillsyn av utbildningarna.

En utbildning kan ge de studerande rätt till studiestöd om utbildningen är värdefull från nationell synpunkt. Utbildningen kan ge rätt till statsbidrag om den är särskilt värdefull från nationell synpunkt.

Vid bedömningen av om en utbildning ska anses vara värdefull från nationell synpunkt ska särskilt beaktas om:

- utbildningen ökar tillgången på värdefull yrkesskicklighet inom ett yrke som det finns ett nationellt behov av,
- utbildningen leder till ett arbete, utvecklar erforderlig kompetens i befintligt arbete eller förbereder för andra studier,
- huvudmannen samverkar med det omgivande samhället, och
- utbildningen har en från samhällssynpunkt lämplig regional placering.

Vid bedömningen av om en utbildning ska anses vara särskilt värdefull från nationell synpunkt ska särskilt beaktas om utbildningen:

- ger en särskilt kvalificerad kompetens inom ett yrkesområde,
- tillgodoser behov inom smala yrkesområden eller leder fram till udda yrken,
- bidrar till att bevara traditionell yrkeskunskap,

- bidrar till att bevara det svenska kulturarvet,
- bidrar till att utveckla ny kunskap inom ett framtidsyrke.

Anordnare

Kompletterande utbildning är en utbildningsform för utbildning som bedrivs utanför det offentliga utbildningsväsendet och som har statligt stöd. Stat eller kommun kan därför inte vara huvudman för kompletterande utbildning.

Studiefinansiering

Studerande på kompletterande utbildning kan erhålla studiestöd på antingen gymnasial eller eftergymnasial nivå. En förutsättning är att utbildningen beviljats rätt till studiestöd. Statens skolverk beslutar för varje enskild utbildning. Statens skolverk beslutar om fördelning av ca 4 500 årsstudieplatser som berättigar till studiestöd.

Finansiering av utbildning

I de fall kompletterande utbildning beviljas statsbidrag tillämpas enhetliga bidragsnivåer som kombineras med ett tilläggsbidrag som varierar beroende på utbildningsanordnarens kostnader. Det generella bidraget uppgår 2006 till ca 55 000 per år och studerande. Tilläggsbidraget varierar mellan 4 000–60 000 kronor per år och helårsstuderande. Statens skolverk fastställer bidragsnivåerna från år till år. Avräkning görs mot antalet faktiska studerande. Beslut om statligt stöd är alltid tidsbegränsat och varar högst fyra år.

Statens skolverk disponerade 133 miljoner kronor för stöd till kompletterande utbildning under 2005.

Studieavgifter förekommer inom kompletterande utbildning. Avgifterna varierar mellan ett par tusen till i ett fall flera hundra tusen kronor per år (flygutbildningar). Vanligast är dock avgifter som uppgår till ca 30 000 kronor för utbildningar som inte är berättigade till statsbidrag. Studieavgifter för utbildningar som är enbart studiestödsberättigade är väsentligt högre enligt gällande regelverk. Enligt gällande regelverk förutsätts dock dessa vara skäliga i förhållande till utbildningens karaktär.

Tillsyn

Statens skolverk utövar tillsyn över utbildningarna.

De studerande har inga möjligheter att överklaga beslut som rör utbildningens genomförande. Anordnare av kompletterande utbildning kan överklaga beslut om tillsyn till allmän förvaltningsdomstol i enlighet med förvaltningslagen (1996:223).

De studerande kan dock framföra klagomål till Statens skolverk på förhållanden på skolan och utbildningens genomförande.

Kvalitetssäkring

Det ska finnas en plan för hur utbildningen ska bedrivas och hur målen för utbildningen ska uppnås. Inträdsvillkor och urvalsgrunder ska vara utformade i enlighet med utbildningens nivå och inriktning. Vidare föreskriver regeringen att lärarna ska vara kompetenta och att de studerande får intyg eller betyg som beskriver utbildningens innehåll och uppnådda resultat.

För utbildningar som berättigar till studiestöd och statsbidrag krävs att en styrelse eller ledningsgrupp finns. En plan för kompetensutveckling av personal och plan för uppföljning och utvärdering av verksamheten ska också finnas.

Ansvaret för att säkerställa kvalitet i utbildningen är därmed en angelägenhet för berörda utbildningsanordnare. Statens skolverk utövar tillsyn över utbildningarna, vilket sker dels på förekommen anledning, dels i form av kontinuerlig tillsyn av utbildningsanordnare, särskilt i samband med provningar av ansökningar till statligt stöd.

Folkhögskoleutbildning

Reglering

Folkhögskoleutbildning är en del i folkbildningen som ingår inte i det offentliga utbildningsväsendet. Folkbildning kännetecknas av att utbildningen ska vara fri och frivillig och själv formulera sina mål och bestämma innehåll i utbildningen.

Staten stöder folkbildningen genom förordningen (1999:977) om statsbidrag till folkbildning. Folkbildningsrådet fördelar medel till folkhögskolor och studieförbund som är utbildningsanordnare.

Delar av folkhögskolans reguljära utbud ställer krav på kunskaper motsvarande fullgjorda kursfordringar från något av gymnasieskolans program. Utbildningarna omfattar ett till två års studier.

Studiefinansiering

Studerande på folkhögskoleutbildning har rätt till statligt studie-stöd.

De flesta utbildningar i folkhögskolan ligger på grundskole- och gymnasienivå. Vissa utbildningar klassificeras dock som eftergymnasiala i fråga om studiestöd. Hit hör fritidsledarutbildning och utbildningar till tolk samt vissa andra yrkesutbildningar.

Centrala studiestödsnämnden, CSN, beslutar efter samråd med Folkbildningsrådet om vilka utbildningar på folkhögskola som ska ge rätt till studiemedel på gymnasial eller eftergymnasial nivå.

Finansiering av utbildning

Statens årliga bidrag till folkbildningen uppgår till drygt 3 miljarder kronor.

Till grund för statens bidragsgivning och Folkbildningsrådets fördelning finns förordningen (1991:977) om statsbidrag till folkbildning.

Folkbildningsrådet tillämpar en fördelningsmodell som innebär att varje studievecka på folkhögskolans längre kurser ger cirka 1 200 kronor per vecka och deltagare, vilket motsvarar ca 40 000 kronor för ett års heltidsstudier per studerande.

Därtill finansierar i regel landsting och kommuner folkhögskolans kurser med i genomsnitt 300 kronor per vecka och deltagare. En mindre del av folkhögskolans anslag, för närvarande 10 procent, fördelas som förstärkningsbidrag för att täcka merkostnader för funktionshindrade.

Tillsyn

Mot bakgrund av folkbildningens fria ställning bedrivs ingen tillsyn över utbildningarna. Reglering av de studerandes möjligheter att överklaga beslut finns inte.

Kvalitetssäkring

Det formella ansvaret för att säkerställa att statsbidraget används enligt statens riktlinjer och förordningen som ligger till grund för bidragsgivningen ligger på Folkbildningsrådet som också fördelar statsbidraget. Ett krav som ställs på mottagarna är att måldokument upprättas och att en plan för utvärdering tas fram. Rådet ställer också krav på årlig verksamhetsberättelse. På grundval av detta underlag genomför rådet uppföljningar och initierar utvärderingar av folkbildningen. Folkbildningsrådet antar också regelbundet en utvärderingsplan.

Regeringen har ett ansvar för att kontrollera att statsbidraget används enligt statens intentioner. Därför genomförs med jämna mellanrum en utvärdering av folkbildningen som syftar till att klarlägga i vilken utsträckning statens intentioner infriats. Hittills har två statliga utvärderingar genomförts.

Högskoleutbildning

Reglering

Högskoleutbildning regleras i högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100) samt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina för enskilda utbildningsanordnare.

Universitet och högskolor ska enligt högskolelagen bedriva utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet och forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete. Uppdraget innebär också att universitet och högskolor ska samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.

Högskoleutbildning på grundnivå ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får i gymnasiets nationella program.

Högskoleutbildning bedrivs i form av kurser eller program. En särskild bilaga till högskoleförordningen, examensordningen, reglerar vilka examina som får ges. Dessa delas upp i generella examina, yrkesexamina samt konstnärliga examina från och med 1 juli 2007. För varje examen anges dels omfattningen av studierna, som varierar från 1,5 år till 5,5 år, dels vilka mål som ska ha uppnåtts för att få examen.

Examensstrukturen har förändrats i enlighet med Bolognaprocessens principer. Samtliga examina finns kvar och placeras an-

tingen på grundnivå eller på avancerad nivå. En så kallad nationell referensram för examina håller för närvarande på att utarbetas. Denna ska bland annat ge de studerande information om vilka examina som erbjuds. Den ska också ge information om vilka krav som ställs på tillträde och krav på vilka kunskaper som krävs för att erhålla olika examina.

Anordnare

Högskoleutbildning anordnas av universitet och högskolor. Universitet och högskolor, inklusive Sveriges lantbruksuniversitet, har staten som huvudman. Det finns också enskilda utbildningsanordnare som har rätt att utfärda vissa examina och högskolor som drivs i stiftelseform. Enskilda utbildningsanordnare står för en mindre del av högskolans utbud.

Studiefinansiering

Studerande på högskoleutbildning är berättigade till statligt studie-stöd.

Finansiering av utbildning

Det nuvarande systemet för resurstilldelning till grundläggande högskoleutbildning infördes i början av 1990-talet.¹ Ett viktigt syfte med systemet är att – genom dess betoning på utfall i form av helårsprestationer och helårsstudenter – ge förutsättningar för ett effektivt och ändamålsenligt stöd till de studerande.

Varje lärosäte tilldelas ett utbildningsuppdrag som på en övergripande nivå anger regeringens mål för lärosätets utbildningsvolym och utbildningsutbud.

Utbildningsuppdraget är förenat med ett så kallat takbelopp som anger den högsta ersättningsnivå som ett lärosäte kan tilldelas efter ett kalenderår.²

---

¹ Prop. 1992/93:169, bet. 1992/93:UbU14, rskr. 1992/93:363

² Det faktiska beloppet som ett lärosäte kan utnyttja efter en årlig avräkning avgörs av dels antalet registrerade studenter som är verksamma på heltid under ett helt läsår (helårsstudenter), dels antalet registrerade poäng per helårsstudent (helårspoäng) fördelat på de olika utbildningsområdena.

Takbeloppet baseras på lärosätets utbildningsuppdrag och sammansättning av så kallade utbildningsområden.

Ersättningsnivåerna för utbildningsområdena är nationellt fastställda. Syftet är att skapa ett likvärdigt och förutsägbart system.

Ersättningsnivåerna varierar kraftigt beroende på vilken typ av utbildning som bedrivs. Nivåerna varierar mellan ca 34 000 till 470 000 kronor per helårsstudent beroende på utbildningsområde.³

Hur universitet och högskolor i praktiken fördelar resurser till olika utbildningar är en angelägenhet för varje lärosäte. Resurser kan således föras mellan olika utbildningsområden och utbildningar inom ett lärosäte beroende på verksamhetens förutsättningar och prioriteringar.

Det är också upp till det enskilda lärosätet att bestämma hur stor del och på vilket sätt gemensamma kostnader ska finansieras.

I praktiken innebär detta att ett lärosätes överproduktion för ett år kan ligga till grund för nästa års avräkning av resurser i förhållande till lärosätets takbelopp.

Bidragsgivningen till enskilda utbildningsanordnare ska utgå från samma ersättningsnivåer som gäller för den högskoleutbildning som anordnaren getts rätt att bedriva enligt lagen om examensrätt (SFS 1993:792). Enskilda utbildningsanordnare har i regel även annan finansiering än statlig.

Tillsyn

Högskoleverket svarar för tillsyn av högskoleutbildning.

Studerande kan överklaga vissa beslut till Överklagandenämnden för högskolan. Det gäller begäran om att få examensbevis, beslut om behörighet och tillgodoräknande av utbildning samt avslag på begäran att få bli befriad från obligatoriska utbildningsmoment.

Kvalitetssäkring

Universitet och högskolor har ett grundläggande ansvar för att säkerställa kvalitet i sin verksamhet. Enligt högskolelagen (1992:1434) ska all högskoleutbildning vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet. Högskolelagen slår

---

³ En viktig komponent är klassificeringen av kurser. En kurs klassificeras som ett utbildningsområde beroende på i vilket ämne kursen ges. Varje enskilt lärosäte klassificerar kurser på egen hand. Klassificering av kurser ligger sedan till grund för beräkningen av ersättningsnivån för olika utbildningsområden. Ett lärosäte får bara klassificera kurser till utbildningsområden som är reglerade i lärosätets regleringsbrev.

också fast att resurserna ska utnyttjas effektivt för att hålla hög kvalitet i verksamheten. Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för personal och studenter.

Högskolelagen stadgar tillsammans med högskoleförordningen vissa formella krav som rör organisation och ledning, bland annat att vetenskapligt kompetenta lärare ska utgöra majoritet i beslutande organ som rör grundutbildning. Högskolelagen slår också fast att företrädare för lärare i beslutande organ och utseende av ansvariga för verksamheten ska ske kollegialt. Högskolelagen anger också att ett nära samband ska finnas mellan forskning och utbildning.

Regeringen föreskriver vilka examina inom grundläggande högskoleutbildning som får avläggas. Högskoleverket beslutar vid vilka lärosäten dessa examina får avläggas. Regeringen föreskriver dock vilka examina som får avläggas vid Sveriges Lantbruksuniversitet.

Ett tillstånd att utfärda examina får lämnas bara om utbildningen uppfyller de krav som ställs på grundläggande högskoleutbildning enligt detta kapitel och de särskilda krav som regeringen föreskriver. Dessutom ska det i ett rikstäckande perspektiv finnas ett allmänt intresse av att examina får utfärdas.

Denna prövning fungerar som en utvärdering av förutsättningarna att uppfylla de krav som ställs på högskoleutbildning i det enskilda fallet.⁴

En kontinuerlig omprövning sker av dessa examensrätter i samband med Högskoleverkets utvärderingsverksamhet. All utvärderingsverksamhet genomförs i praktiken av externa bedömningsgrupper.

För närvarande utvärderas dessutom samtliga ämnen och utbildningsprogram vid universitet och högskolor. Om Högskoleverket finner anledning att ifrågasätta en examensrätt, har utbildningsanordnaren först möjlighet att förbättra verksamheten. Om detta vid en förnyad granskning bedöms som otillräckligt, kan Högskoleverket återkalla examensrätten i det aktuella ämnet/utbildningen i fråga om statliga lärosäten. Regeringen kan återkalla examensrätten för enskilda utbildningsanordnare.

---

⁴ Liknande prövning och utvärdering görs av rätten att bedriva forskarutbildning och forskning inom så kallade vetenskapsområden samt rätten att benämnas universitet.

Utvecklingen av den eftergymnasiala yrkesutbildningen¹

Det svenska utbildningssystemet utmärks av en sammanhållen grund- och gymnasieskola samt en sammanhållen högskola. Att inom en och samma organisation bedriva utbildning av både generell och yrkesförberedande karaktär har varit vägledande för de olika reformer som genomförts sedan slutet av 1960-talet.

Emellertid har också nya utbildningsformer etablerats som inte har någon naturlig plats inom gymnasieskolan eller högskoleutbildning. Vissa utbildningsformer utmärks av att utbildningen genomförs av enskilda huvudmän och stöds i olika utsträckning av staten. Andra kännetecknas av att de tillkommit för att säkerställa angelägna kompetensbehov som annars inte skulle ha tillgodosetts inom ungdomsskolan eller vid universitet och högskolor.

Frågor om eftergymnasial yrkesutbildning har berörts vid flera tillfällen i samband med högskoleutbildningens utbyggnad och utvecklingen av andra utbildningsformer på eftergymnasial nivå. I det följande lämnas en redovisning av vissa förändringar som rör de utbildningsformer som behandlas i denna utredning.

---

¹ Den redovisning som lämnas i denna bilaga utgör i huvudsak en uppdatering av en tidigare beskrivning i Utbildnings- och kulturdepartementets kartläggning från 2005 (*Eftergymnasiala yrkesutbildningar – en kartläggning*).

1. Förändringar inom högskolan²

1977 års högskolereform

I och med 1977 års högskolereform avsåg staten att skapa bättre förutsättningar för att bland annat öka tillgängligheten till högskoleutbildning för nya grupper av studerande och bättre möta arbetslivets behov av utbildade. Avsikten var också att skapa en enhetlig organisation för i princip all eftergymnasial utbildning. Denna skulle också underlätta återkommande utbildning och undvika att återvändsgränder uppstod.

1977 års reform skapade den enhetliga svenska högskolan med långtgående reglering av såväl beslutsorganisation som tillträdesregler och utbildningens innehåll samt detaljerad dimensionering av olika utbildningslinjer.

I syfte att möta arbetslivets behov gavs företrädare för allmänna intressen möjlighet att ingå i olika beslutsorgan som rörde universitet och högskolors verksamhet. Företrädare för allmänna intressen kom att ingå i högskolestyrelserna, linjenämnderna samt i vissa fall även fakultetsnämnderna. En ny organisatorisk nivå infördes också, de sex regionstyrelserna, där allmänföreträdarna utgjorde en majoritet. Därtill gavs det centrala ämbetsverket, Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), en central roll i utbildningsplaneringen som bland annat bestod av särskilda planeringsberedningar med företrädare för såväl organisationer som den aktuella sektorn.

Reformen innebar att eftergymnasiala utbildningar som tidigare inte var högskoleutbildning infördes i högskolestrukturen. Det gällde bland annat de konstnärliga utbildningarna, lärarutbildningarna vid seminarierna och de medellånga vårdutbildningarna, vilket bland annat innebar att en rad nya regionala högskolor tillkom.

Merparten av grundutbildningen kom att organiseras i sammanhållna utbildningslinjer vars huvudsakliga innehåll fastställdes centralt. Grundutbildningen delades vidare in i fem utbildningssektorer för olika yrken – sektorerna för utbildning för tekniska yrken, administrativa, ekonomiska och sociala yrken, vårdyrken, undervisningsyrken samt kultur- och informationsyrken – som var och en fick ett anslag av riksdagen. Därutöver fanns ett anslag för (sedermera fristående) kurser och lokala utbildningslinjer. En annan konsekvens av reformen var att den tidigare försöksverksamheten med

---

² Detta avsnitt bygger i vissa delar på Högskoleverkets skrift *Hur styrs den svenska högskolan? Varför ser styrsystemet ut som det gör?* 1998:4 S.

yrkesteknisk högskoleexamen blev en permanent högskoleutbildning. Syftet med denna examen var flerfaldigt. Dels skulle utbildningen ge möjlighet till fortsatt utbildning för personer som haft små möjligheter att tidigare söka sig till högskoleutbildning, dels skulle utbildningen bidra till att tillgodose industrins kompetensbehov för olika yrkeskategorier. Syftet var också att skapa möjlighet för blivande yrkeslärare i gymnasieskolan att få fördjupade ämneskunskaper. Ett särskilt vuxenstudiestöd med högre bidragsdel infördes också.

Successiva reformer under 1980-talet

Olika beslutsfunktioner decentraliserade under 1980-talet till högskoleenheterna (dåvarande gemensam beteckning för universitet och högskolor). Regionstyrelserna avskaffades 1988, då samtidigt en majoritet av allmänföreträdare infördes i högskolestyrelserna, samtidigt som UHÄ:s planerande uppgifter minskade. I stället poängterades UHÄ:s uppföljande och utvärderade roll. Ytterligare högskolor tillkom successivt i syfte att öka den geografiska tillgängligheten. Den tidigare fyraåriga tekniska utbildningen i gymnasieskolan gjordes om till en tvåårig mellaningenjörsutbildning och överfördes till högskolan i slutet av 1980-talet.

1993 års universitets- och högskolereform

1993 års universitets- och högskolereform innebar huvudsakligen en fortsatt avreglering och decentralisering av det tidigare systemet. Bakgrunden var den kritik som riktats mot vad som sågs som bristande flexibilitet och ”snuttifiering” av högre utbildning. En följd av att utbildningsutbudet organiserades i yrkesinriktade utbildningslinjer var att utrymmet för studenternas fria val begränsades och att en del ämnen inom framförallt humaniora missgynnades. Vidare fanns en växande insikt om svårigheterna att förutsäga samhällets framtida behov av utbildade och att genom centrala styrmedel anpassa utbudet både i fråga om inriktning och antal studerande. Därför avskaffades de centralt fastställda utbildningslinjerna. Det centrala ämbetsverket ersattes av en myndighet för service och uppföljning (Verket för högskoleservice, VHS) och en myndighet för utvärdering (Kanslersämbetet, vars uppgifter senare

övertogs av Högskoleverket). Samtidigt infördes en examensordning som angav vilka examina (generella examina och yrkesexamina) som skulle ges vid universitet och högskolor. I examensbeskrivningar angavs bland annat målen för dessa examina.

Motivet för att reglera yrkesexamina inom högskoleutbildningen var bland annat att säkerställa vissa bestämda kunskapskrav i enlighet med vad som regleras för yrket i fråga samt ge regeringen möjlighet att bestämma vilka lärosäten som skulle ha rätt att utfärda examina.

Universitet och högskolor fick i stor utsträckning själva bestämma om utbildningsutbud och dimensionering. En viss styrning kom dock att ske genom att regeringen bestämde vilka lärosäten som skulle få rätt att utfärda olika examina. Regeringen satte också upp mål för antalet examina inom vissa utbildningar.

En annan viktig förändring var att linjenämnderna avskaffades till förmån för fakultetsnämnderna, som normalt skulle besluta om både utbildning och forskningsfrågor. Därmed infördes huvudsakligen ett kollegialt beslutsfattande för grundläggande högskoleutbildning. I och med detta förändrades förutsättningarna för samverkan mellan universitet och högskolor och arbetsmarknaden. Allmänföreträdare kom dock att utgöra en majoritet i styrelserna för universitet och högskolor.

Ökad vikt vid samverkan med arbetslivet

Sedan 1993 års högskolereform har flera förändringar genomförts i syfte att stärka universitet och högskolors samverkan med arbetslivet. Kravet på att samverka med det omgivande samhället har förtydligats i högskolelagen. Sammansättningen i högskolestyrelserna har förändrats genom att regeringen utser en extern ordförande som inte har sin huvudsakliga sysselsättning vid det lärosäte som uppdraget avser.

I regleringsbrev till Högskoleverket och högskolorna/universitetet är numera ett mål att högskoleutbildning ska svara mot såväl arbetsmarknadens behov som studenternas efterfrågan. I regleringsbrev poängteras det samverkansansvar med det omgivande samhället som högskolelagen slår fast. Regeringen har också gett Högskoleverket i uppdrag att årligen lämna underlag för lärosätenas och regeringens planering av utbildningsutbudet i relation till arbetsmarknadens behov av utbildade.

Utredning om kortare yrkesutbildningar

Regeringen tillsatte 2001 en utredning för att dels utreda hur utbildning som leder till yrkesteknisk högskoleexamen (YTH) kunde utvecklas mot nya områden utanför det tekniska området och nå nya studerandegrupper, dels undersöka behovet av andra kortare yrkesutbildningar vid universitet och högskolor. Utgångspunkten för utredningen var arbetsmarknadens behov. Ett motiv till översynen var de pågående strukturförändringarna inom näringslivet och de ökande kompetenskraven inom såväl näringsliv som offentlig sektor (dir 2001:9).

Utredningen presenterade sina förslag i sitt slutbetänkandet *Yrkeshögskoleutbildning – inriktning, utformning och kvalitetskriterier* (SOU 2001:107). Dessförinnan hade regeringen redan i budgetpropositionen för 2002 tagit ställning och förespråkat att en ny examen för kortare yrkesutbildningar vid universitet och högskolor skulle tillskapas. Regeringen hade också i propositionen *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet* (prop. 2001/02:4) föreslagit medel till vissa lärosäten (Örebro universitet, Luleå tekniska universitet och Blekinge tekniska högskola) för att utveckla sådana utbildningar. Regeringen gav också senare i Rådet för grundläggande högskoleutbildning i uppdrag och medel att bidra till pedagogisk förnyelse av kortare yrkesutbildningar vid universitet och högskolor.

Ett motiv som regeringen förde fram i propositionen *Den öppna högskolan* (prop. 2001/02:15) var att en hög andel ungdomar som genomgått gymnasieskolans yrkesförberedande program inte gick vidare till högre utbildning, eftersom det saknades lämpliga utbildningsalternativ för denna grupp.

I korthet föreslog utredningen att en ny examen, yrkeshögskoleexamen, skulle ersätta yrkesteknisk högskoleexamen (YTH). Denna borde enligt utredningen breddas mot nya områden i förhållande till vad som varit fallet med YTH. Exempel på ytterligare områden var handel, transport och ekonomi, vård och utbildning och skola. Därutöver borde universitet och högskolor ha full frihet att utveckla utbildningar inom andra områden förutsatt att de fick examensrätt för detta. Antalet platser borde på sikt kunna uppgå till 20 000.

Yrkeshögskoleexamen föreslogs omfatta minst 60 och högst 80 högskolepoäng. Utbildningen skulle vända sig både till den målgrupp som studerade i syfte att erhålla en yrkesteknisk examen, det

vill säga personer med yrkeserfarenheter från en särskild bransch, och till studenter som kommer direkt från gymnasiet.

Någon särskild styrning eller finansiering föreslogs inte. Där- emot ansåg utredningen att universitet och högskolor i ett inledningskedje borde ges vissa utvecklingsmedel för att både utveckla utbildningar och för att marknadsföra dessa. Även medel för pedagogisk utveckling på nationell nivå borde även fortsättningsvis utgå via Rådet för högre utbildning. För att berörda aktörer inom utbildningsområdet skulle få bättre beslutsunderlag inför prioriteringar av utbildningsutbudet, föreslog utredningen att Högskoleverket skulle ges en tydligare roll i detta hänseende. Vidare föreslog utredningen att Högskoleverket skulle få en tydligare uppgift att utarbeta kvalitetskriterier för beprövad erfarenhet.

Utredningen fann flera motiv för en ny examen. Ett motiv var att denna skulle kunna anpassas efter olika regionala behov på arbetsmarknaden. Alternativet att i stället identifiera specifika områden och inrätta särskilda yrkesexamina för dessa, bedömdes som hämmande i samspelet mellan arbetsliv och utbildning.

Utredningen fann en viktig skillnad mellan kvalificerad yrkesutbildning och yrkeshögskoleutbildning. Till skillnad från kvalificerad yrkesutbildning skulle högskoleutbildning vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och beprövad erfarenhet i likhet med annan högskoleutbildning. En annan viktig skillnad var att yrkeshögskoleutbildning är möjlig att bygga på med annan högskoleutbildning.

Ny examen infördes successivt

Regeringen tog ställning till utredningens förslag i samband med skrivelsen *Utbildning för kunskap och jämlikhet – regeringens utvecklingsplan för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning* (skr. 2001/02:188). Regeringen konstaterade återigen att gymnasieskolan hade blivit mer studieförberedande och att behovet av eftergymnasiala yrkesutbildningar ökat. Regeringen uttalade ambitionen att rekryteringen till eftergymnasial yrkesutbildning borde öka vid sidan av regeringens långsiktiga mål att minst 50 procent av en årskull ska ha påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder. Regeringen fann också att det krävdes en mångfald av utbildningsmöjligheter för att kunna rekrytera olika studerandegrupper.

Regeringen aviserade i utvecklingsplanen att den hade för avsikt att införa en yrkeshögskoleexamen enligt utredningens förslag. Ett

övergripande motiv var att komplettera de insatser som vidtogs i samband med regeringens proposition *Den öppna högskolan* och som syftade till att bredda rekrytering till högre utbildning och främja det livslånga lärandet. Regeringen följde också upp förslaget i samband med budgetpropositionen för 2003 och anmälde då sin mening att yrkesteknisk högskoleexamen (YTH) skulle övergångsvis behållas vid sidan av den nya yrkeshögskoleexamen.

Yrkeshögskoleexamen tas bort

I samband med den så kallade Bolognaprocessen - som bland annat syftar till ökad jämförbarhet mellan de europeiska ländernas högre utbildning - fick en projektgrupp inom Utbildnings- och kulturdepartementet i uppgift att utreda vissa frågor som rör den svenska examensordningen.

Gruppen lämnade förslag till principer för yrkesexamina i departementsskriften *Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen i svensk belysning* (Ds 2004:2). Projektgruppen fann att yrkeshögskoleexamen inte uppfyllde kriterierna för yrkesexamen. I stället föreslog gruppen att den borde betraktas som en generell examen. Samtidigt föreslog gruppen att högskoleexamen skulle tas bort som generell examen. Gruppen fann också att yrkesteknisk högskoleexamen inte borde finnas kvar, med hänvisning till de föreslagna principerna för yrkesexamina.

Projektgruppens förslag remissbehandlades och låg till grund för regeringens proposition *Ny värld – ny högskola* (2004/05:162). Denna proposition lämnade förslag på förändringar i framför allt utbildnings- och examensstrukturen för att svara upp mot de internationella åtaganden som är förenade med Bolognaprocessen.

En majoritet av remissinstanserna var kritiska till att ersätta högskoleexamen med yrkeshögskoleexamen. Regeringen fann också skäl att behålla högskoleexamen som generell examen. Samtidigt gjorde regeringen bedömningen att det inte samtidigt kunde finnas en yrkeshögskoleexamen med motsvarande omfattning som högskoleexamen. Det borde endast finnas en examen på grundnivå som motsvarar två års heltidsstudier. Benämningen yrkeshögskoleexamen kunde enligt regeringen leda tankarna åt att det fanns en yrkeshögskola vid sidan av högskoleutbildning, vilket skulle kunna missförstås i andra länder. Samtidigt uttalade regeringen behovet av att även om yrkeshögskoleexamen utgår som examensbenämning,

är det även i fortsättningen angeläget att universitet och högskolor utformar kortare högskoleutbildningar som svarar mot ett behov på arbetsmarknaden.

Den nya examensordningen och övriga förändringar av den högre utbildningen som framgår av propositionen är nu införda i högskolelagen och högskoleförordningen, vars bestämmelser i huvudsak kommer att börja gälla under 2007 (bet 2005/06:UbU3, rskr 2005/06:160).

2. Kvalificerad yrkesutbildning etableras

1994 års utredning om kvalificerad eftergymnasial utbildning

I samband med utbyggnaden av den högre utbildningen aktualiserades frågor om avvägningen mellan kortare och längre högskoleutbildningar. Regeringen ansåg i samband med propositionen *Utbildning och forskning – kvalitet och konkurrenskraft* (prop. 1993/94:177) att det fanns skäl att pröva en utveckling av kvalificerad yrkesutbildning på eftergymnasial nivå i syfte att höja arbetskraftens utbildningsnivå. Ett annat skäl som regeringen anförde var att utbyggnaden av längre högskoleutbildningar borde ske i en takt som inte påverkade kvaliteten negativt.

En utredning tillsattes i april 1994 med uppgift att pröva förutsättningarna för kvalificerad yrkesutbildning (dir. 1994:36). I uppdraget ingick att bedöma behov och överväga olika insatser i syfte att främja tillväxten av kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning. Utredningen skulle vidare bedöma behovet av och pröva avgränsningar mellan den nya utbildningsformen i förhållande till andra utbildningssektorer. Dessutom ingick att pröva frågor om hur kontinuerlig kompetensutveckling för anställda i små och medelstora företag kunde tillgodoses inom ramen för kvalificerad yrkesutbildning. Utredningen skulle avslutningsvis också lämna förslag till finansiering och organisation.

Utredningen skulle också överväga om det fanns skäl att pröva andra finansieringsmöjligheter för dessa nya utbildningar och om det fanns skäl att skapa ett mer enhetligt system för eftergymnasial yrkesutbildning.

En viktig utgångspunkt för utredningen var att den nya utbildningsformen skulle avspegla arbetslivets behov. För att åstadkomma detta avsågs den nya utbildningsformen bedrivas i samver-

kan med arbetslivet. Utbildningen skulle vidare innehålla praktiska moment med hög grad av kunskapstillämpning. En utgångspunkt var också att skapa förutsättningar för en flexibel struktur som kunde anpassas till arbetslivets skiftande behov.

Utredningen föreslog en parallell organisation

Utredningen lämnade sina förslag betänkandet *Yrkeshögskolan – kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning* (SOU 1995:38). Utredningens huvudsakliga förslag var att inrätta en parallell organisation för kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning vid sidan av högre utbildning. Denna borde, enligt utredningens förslag, benämnas yrkeshögskola för att markera att det rörde sig om en alternativ studieväg som var likvärdig men väsensskild från högskoleutbildning.

Utredningen konstaterade att universitet och högskolor i viss utsträckning tillgodosåg behoven av kvalificerad eftergymnasial utbildning. Samtidigt bedömde utredningen att högre utbildning hade andra förutsättningar än de som krävdes för att tillgodose arbetslivets behov av kvalificerad yrkesutbildning. Universitet och högskolors värdesystem och interna prioriteringar utgår ifrån ett vetenskapligt synsätt där forskningsanknytning och kritiskt tänkande sätts i förgrunden. För att säkerställa ett nära samband mellan tillämpning av kunskap och arbetslivets behov av utbildning föreslog utredningen i stället en fast organisation för utveckling, planering, prioritering, kvalitetssäkring, utvärdering och finansiering av utbildning som kunde anordnas av olika aktörer. Utredningen föreslog en modell med en mångfald av utbildningsanordnare som skulle få tidsbegränsade uppdrag.

I frågor som rörde gränsdragning till existerande utbildningsformer föreslog utredningen vissa förändringar. När det gällde utbildningar vid universitet och högskolor fann utredaren det dock inte rimligt att åstadkomma en renodlad systematik mellan kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning och högskoleutbildning. Där emot förutsåg utredningen att det kunde finnas högskoleutbildningar som lämpade sig bättre för den nya utbildningsformen. Detta borde dock i första hand vara en fråga för varje universitet och högskola att ta ställning till.

I fråga om andra utbildningsformer föreslog utredningen att all yrkesutbildning inom gymnasieskolan och den kommunala vuxen-

utbildningen som bygger på avslutad utbildning på nationellt program i gymnasieskolan eller motsvarande och som omfattar minst ett års heltidsstudier skulle överföras till yrkeshögskolan. Även merparten av de kompletterande skolorna/utbildningarna borde också, enligt utredningens bedömning, föras över till den nya strukturen. Undantag borde dock göras för de konstnärligt inriktade utbildningarna som bedömdes påverkas negativt av en sådan förändring. Vidare fann utredningen att delar av folkbildningen, nämligen folkhögskolan, rymde utbildning som lämpade sig för den nya utbildningsformen. Av principiella skäl med hänsyn till folkbildningens självständiga roll, borde detta vara en fråga för folkbildningens aktörer att själva avgöra.

Försöksverksamhet med kvalificerad yrkesutbildning inleds

Regeringen föreslog i propositionen *Kvalificerad yrkesutbildning m.m.* (1995/96:145) att en försöksverksamhet med kvalificerad yrkesutbildning skulle inledas. En farhåga som hade förts fram bland remissinstanserna var att en parallell yrkeshögskola skulle leda till en utveckling av "B-högskolor". Regeringen anförde att en bärande idé i utbildningspolitiken var en sammanhållen högskola för den eftergymnasiala utbildningen. Samtidigt konstaterade regeringen att varken högskoleutbildning eller andra former av eftergymnasial utbildning svarade mot det behov som ett alltmer kunskapsintensivt arbetsliv kräver. För att få underlag inför ett definitivt ställningstagande om vilken form som kvalificerad yrkesutbildning borde ges, ställde sig riksdagen bakom regeringens förslag om en försöksverksamhet. Därmed fick också sådana frågor anstå som gällde avgränsning mot andra utbildningsformer och utredningens förslag att föra över vissa utbildningar till den nya strukturen.

Försöksverksamheten inleddes den 1 juli 1996 under ledning av en särskild kommitté för kvalificerad yrkesutbildning (KY-kommittén). Syftet var att vinna erfarenheter av att anordna nya utbildningar och av att pröva nya pedagogiska former och anordnare. Den huvudsakliga inriktningen och organisationen för försöksverksamheten bestämdes i lag. Efterhand fick också kommittén i uppdrag att lämna underlag om hur utbildningen kunde inordnas i det reguljära utbildningssystemet. Detta underlag skulle bland annat baseras på en extern utvärdering och löpande uppföljning av pågående utbildningar.

Olika utredningar om eftergymnasial yrkesutbildning

KY-kommitténs förslag

Kommittén lämnade sina överväganden och förslag i betänkandet *Kvalificerad yrkesutbildning* (SOU 1999:122). I huvudsak föreslog kommittén att kvalificerad yrkesutbildning skulle permanentas i en egen utbildningsform och att en särskild förvaltningsmyndighet skulle bildas med uppgift att administrera utbildningarna. Kommittén föreslog att arbetslivets engagemang i utbildningarna skulle markeras tydligare vid planering och genomförande av kvalificerad yrkesutbildning.

Vidare fann kommittén skäl att fördelningen mellan olika yrkesområden borde styras genom att regeringen angav prioriteringsinriktningar i förhållande till behov som bedömdes angelägna. Kommittén fann också att kvalificerad yrkesutbildning hade en funktion att minska social och könsmässig snedrekrytering och att detta borde beaktas när målen för utbildningen skulle sättas.

I fråga om kvalificerad yrkesutbildning och dess avgränsning till andra utbildningsformer fann kommittén att kvalificerad yrkesutbildning utmärker sig på ett avgörande sätt. Innehållet i utbildningen bör i första hand definieras och värderas i förhållande till de behov av kvalificerad kompetens som finns i arbetslivet. Utbildningen bör inte ses som ett steg i en formaliserad trappa av utbildningar. Kvalificerad yrkesutbildning bygger på kunskap som hämtas från produktion av varor och tjänster samt från gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning och högskoleutbildning. Nivåmässigt ska dock kvalificerad yrkesutbildning vara eftergymnasial. Kännetecknande för kvalificerad yrkesutbildning är att den bör komplettera andra utbildningar. Den bör producera sådan eftergymnasial yrkesutbildning som inte kommer till stånd i andra delar av utbildningsväsendet. En viss överlappning mellan utbildningar kan inte undvikas, men rena dubbleringar bör inte förekomma.

Beträffande gränsdragningen mot andra utbildningsformer fann kommittén skäl att samordna kommunal påbyggnadsutbildning med kvalificerad yrkesutbildning. Även i fråga om kompletterande utbildning såg kommittén behov av viss samordning, men med den viktiga skillnaden att utbildningsformerna skulle existera parallellt inom ett och samma organisatoriska system. Kommittén fann dock inte skäl för att samordna KY med yrkesteknisk högskoleexamen (YTH) eller med arbetsmarknadsutbildning.

Kommittén behandlade även frågor om uppföljning, tillsyn och utvärdering. Ansvar för dessa uppgifter borde vara en angelägenhet för den föreslagna myndigheten. Tillsynen skulle i första hand ta sikte på att lagar och regler efterlevdes. Uppföljningen borde göras fortlöpande och ha till syfte att beskriva utvecklingen över tid. Utvärderingen sågs slutligen som en fördjupad analys av valda områden i syfte att ge djupare förståelse av utfall och förhållanden. Utvärderingen skulle också bedöma resultat och effekter. Ansvar för att utvärderingar kom till stånd skulle vara en uppgift för den tilltänkta myndigheten men förutsattes ske externt. Kommittén fann i detta sammanhang möjligheter för regeringen att styra inriktningen av denna uppgift.

Projektgrupp med uppgift att presentera ett samlat förslag

Parallellt med kommitténs utredningsarbete tillsattes en interdepartemental projektgrupp med uppgift att bereda frågan om eftergymnasial yrkesutbildning. Målet med gruppens arbete var att presentera ett samlat förslag om hur den eftergymnasiala yrkesutbildningen kunde dimensioneras och organiseras i samband med att försöksverksamheten för kvalificerad yrkesutbildning avslutades. Gruppen lämnade sina överväganden och förslag i departementskriften *En ny eftergymnasial yrkesutbildning* (Ds 2000 33).

Utgångspunkten för gruppens arbete var regeringens skrivelse *Samverkan, ansvar och utveckling. Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning* (skr 1998/99:121). I denna gjorde regeringen bedömningen att det på sikt behövdes ett samlat system för de eftergymnasiala yrkesutbildningarna vid sidan av universitet och högskolor. Därmed skulle arbetsmarknadens behov bättre kunna tillgodoses. Systemet bedömdes kunna innefatta kommunal påbyggnadsutbildning, kvalificerad yrkesutbildning och vissa arbetsmarknadsutbildningar. Även vissa kompletterande skolor/utbildningar och folkhögskoleutbildningar skulle kunna vara aktuella.

I vissa frågor lämnade projektgruppen andra förslag än KY-kommittén. I frågor som gällde utbildningens syfte, innehåll och organisation sammanföll projektgruppens förslag med kommitténs. Projektgruppen prövade dock olika alternativ för huvudmannskapet och fann att alternativet med en ny självständig myndighet var att föredra. I fråga om mål för utbildningen ansåg projektgruppen att de övergripande målen tydligt skulle bidra till en sammanhållen

identitet för utbildningsformen samt att de skulle ge utrymme för lokala anpassningar. Detta gällde även den arbetsplatsförlagda utbildningen, lärande i arbete. Målen skulle vara tydliga och möjliga att utvärdera.

Vidare föreslog projektgruppen att nationella kvalitetskriterier skulle fastställas och att Högskoleverket skulle ges i uppdrag att svara för tillsyn, kvalitetsgranskning och utvärdering. Dessa uppgifter borde hållas isär från ansvaret för att administrera utbildningarna. Vidare fann projektgruppen att resursfördelning borde ske antingen genom ett eget anslag eller genom separata anslagsposter till utbildningsanordnaren.

Projektgruppen föreslog att berörda utbildningar inom andra utbildningsformer successivt borde föras över till den nya utbildningsformen kvalificerad yrkesutbildning. Skälet till detta var att frågan om hur eftergymnasial yrkesutbildning kunde introduceras i det reguljära utbildningsväsendet bedömdes som komplex och svåröverskådlig. Projektgruppen uteslöt i detta sammanhang inte möjligheten att dessa utbildningar kunde komma att administreras inom ramen för den nya myndighetens verksamhet utan att ingå i den kvalificerade yrkesutbildningen.

Beslut om kvalificerad yrkesutbildning som ny utbildningsform

Försöksverksamheten låg till grund

På grundval av KY-kommitténs och projektgruppens överväganden och förslag föreslog regeringen i propositionen *Kvalificerad yrkesutbildning* (prop. 2000/01:63) att kvalificerad yrkesutbildning skulle införas som en ny reguljär utbildningsform. Riksdagen beslutade också i enlighet med regeringens proposition (bet. 2000/01:UbU14).

I fråga om utbildningens inriktning utgick regeringens förslag i stort sett från vad som låg till grund för försöksverksamheten. I flera avseenden kom dock regeringen att förtydliga förutsättningarna för verksamheten. Enligt regeringen hade erfarenheterna från försöksverksamheten visat att det krävs en samverkan mellan olika aktörer för att åstadkomma en utbildning med hög kvalitet och relevans för arbetslivets behov. Vidare visade erfarenheterna att det både inom och vid sidan av det offentliga utbildningsväsendet utvecklats utbildningar som kombinerade teori och praktik med ak-

tivt lärande i arbetslivet. Regeringen slog således fast följande angående utbildningens innehåll:

”En utbildning som skall präglas av teoretiskt djup och aktivt lärande i arbete, förutsätter att den har sin grund i kunskap som genererats i produktionen av varor och tjänster och dels i vetenskap, med förankring i aktuella forskningsresultat, dels består av en viss del arbetsplatsförlagd utbildning som kan ge förståelse- och förtrogenhetskunskap.”³

Dessa utgångspunkter låg också till grund för det lagförslag som riksdagen godkände.

Försöksverksamheten handlade också om att bryta traditionella könsbundna studie- och yrkesval. En erfarenhet var att försöksverksamheten hade attraherat nya studerandegrupper. Dessa bestod av studerande från studieovana miljöer och studerande med annan etnisk och kulturell bakgrund. Därför borde ett av syftena med den kvalificerade yrkesutbildningen vara att bryta traditioner i fråga om könsbundna utbildnings- och yrkesval samt motverka social snedrekrytering. Även detta förslag godkände riksdagen.

Regeringen konstaterade att utbildning som genomförs vid ett tillfälle även måste ha ett beständigt värde. Att utbilda enbart för att tillgodose dagsaktuella arbetsmarknadsbehov sågs varken som rationellt eller effektivt. Regeringen förutskickade därför en urvalsprocess som utmärktes av efterfrågestyrning och medvetna val utifrån nationellt fastställda kriterier och höga kvalitetskrav. Utgångspunkten måste vara att nå balans mellan lokala, regionala och nationella intressen och behov. Regeringen såg i detta sammanhang också behov av att skapa utrymme för resurser till områden som av politiska skäl sågs som viktiga att tillgodose. Därmed kan riskerna för en alltför ensidig anpassning till vissa delar av arbetsmarknaden undvikas.

Regeringen fann vidare att utbildningen borde avslutas med en särskild examen som kunde legitimera utbildningsformen och bidra till en sammanhållen identitet. En kvalificerad yrkesexamen skulle kunna uppnås efter fullgjorda kursfordringar om 40–120 KY-poäng. Regeringen ansåg att mål för utbildningsformen som helhet skulle leda till att utbildningen definieras nationellt och internationellt. Mål för utbildningens innehåll skulle bestämmas med utgångspunkt i lokala och regionala behov.

---

³ Prop. 2000/01:63, s.13

Regeringen såg också anledning att stärka de studerandes formella inflytande över utbildningen. Därför föreslog regeringen att företrädare för de studerande skulle ges rätt att ingå i beredande och beslutande organ på såväl lokal, regional och nationell nivå beroende på organisationens utformning. Vidare föreslog regeringen vissa åtgärder för att stärka rättssäkerheten för de studerande.

Regeringens avsikt var också att skapa ett samlat system för eftergymnasial yrkesutbildning. Införandet av kvalificerad yrkesutbildning sågs som ett första steg i denna process. Regeringen instämde dock i projektgruppens bedömning att detta borde göras successivt. I första hand borde förutsättningar skapas för de utbildningar som var aktuella att föra över från försöksverksamheten. Överföringen av utbildningar från kompletterande utbildningar, påbyggnadsutbildningar och utbildningar inom folkhögskolan skulle dock ske successivt i takt med att resurser tillfördes och att berörda utbildningar levde upp till krav som gäller för den nya utbildningsformen kvalificerad yrkesutbildning.

Med utgångspunkt i de olika alternativ som övervägts av såväl KY-kommittén som projektgruppen, fann regeringen att en ny myndighet borde bildas med uppgift att administrera kvalificerad yrkesutbildning. I uppgifterna skulle ingå att pröva och bevilja statsbidrag för utbildning, utöva tillsyn och svara för uppföljning och viss utvärdering. I ansvaret skulle även ingå att verka för en omprövning av beslut om statsbidrag. Vidare skulle myndigheten utarbeta en strategi för utveckling av utbildningsformen samt svara för en sammanhållen information till presumtiva studerande.

Regeringen avsåg att ge den nya myndigheten i uppdrag att lämna förslag på kvalitetskriterier som senare skulle fastställas av regeringen. Vidare slog regeringen fast att utvärderingen av hela utbildningsformen borde göras av en oberoende instans.

Beträffande hur resurserna skulle fördelas till utbildningarna föreslog regeringen att det statsbidragssystem som tillämpats under försöksperioden skulle gälla under en övergångsperiod. På sikt borde ett system liknande det som tillämpas för högskoleutbildning prövas med fasta ersättningsbelopp med prestationsbaserade inslag.

Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag. I fråga om hur andra utbildningsformer skulle inordnas, hänvisade utskottet till den pågående utredningen om kortare yrkesutbildningar vid universitet och högskolor. Utbildningsutskottet framhöll vidare vikten av att öka antalet platser på sikt.

3. Vissa förändringar i den kommunala vuxenutbildningen

Påbyggnadsutbildning införs

När gymnasieskolan i början av 1990-talet reformerades, kom påbyggnadsutbildning att införas som en del i den kommunala vuxenutbildningen. Skälet var att den nya gymnasieskolans utbildningsutbud i huvudsak skulle organiseras i ett antal treåriga nationella utbildningsprogram. Det innebar bland annat att utrymmet för de tidigare specialkurserna minskade. Dessa skulle kunna ges antingen inom ramen för respektive gymnasieprogram eller som påbyggnadsutbildning inom kommunal vuxenutbildning eller som högskoleutbildning.

Påbyggnadsutbildning infördes den 1 juli 1992. Syftet med utbildningen skulle vara att ge vuxna sådan utbildning som leder till en högre kompetens i yrket eller till ett nytt yrke.

System med interkommunal ersättning

I syfte att underlätta övergången till den nya ordningen fick kommuner och landsting under en begränsad tid möjlighet att anordna specialkurser/påbyggnadsutbildning i enlighet med tidigare beslut som fattats av länskolnämnderna. Samtidigt infördes ett system med interkommunal ersättning vilket innebar skyldigheter för hemkommuner att betala för utbildningens kostnader i anordnarkommunen. Detta system skulle tillämpas för ett begränsat antal platser och för sådana utbildningar till vilka det fanns ett allmänt intresse att anta sökande från hela landet.

Inledningsvis krävdes ett särskilt bemyndigande från regeringen, vilket tillämpades för teknikerutbildning, men efter hand kom fler påbyggnadsutbildningar som kommunerna anordnade att omfattas. En begränsning infördes dock som innebar att rätten till interkommunal ersättning enbart skulle omfatta utbildningar som inte redan tillgodosågs inom gymnasieskolan. Ett bestämt antal platser fastställdes för dessa riksrekryterande påbyggnadsutbildningar.

Beslut om vilka utbildningar som hade rätt till interkommunal ersättning kom sedan att fattas av Statens skolverk. Skyldigheten att betala interkommunal ersättning förtydligades i vissa avseenden. Statens Skolverk skulle bland annat utgå ifrån om utbildningen hade betydelse i ett nationellt eller regionalt perspektiv, i första hand för arbetsmarknaden. Verket skulle också bedöma om arbets-

livet medverkade i utbildningen, om utbildningen gav förutsättningar till fördjupad kunskap och kompetens inom ett visst yrkesområde och om utbildningen främjade kvinnors och mäns otraditionella yrkesval. Vidare fanns ett antal nationellt fastställda kursplaner för utbildningar som leder till yrken inom områden som är reglerade i särskild lag eller förordning, till exempel elinstallation, ambulanssjukvård, persontransporter med buss, trafiklärare och teknikerutbildning.

Kritik mot interkommunal ersättning ledde till översyn

Under slutet av 1990-talet framförde flera, bland annat Statens skolverk och Svenska Kommunförbundet, kritik mot systemet med interkommunal ersättning. Denna kritik bottnade främst i svårigheterna för betalande kommuner att förutse framtida kostnader. Regeringen gav därför skrivelsen *Utbildning för kunskap och jämlikhet – regeringens utvecklingsplan för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning* (skr 001/02:188) till känna att systemet borde ses över för att undvika de oönskade effekterna av systemet med interkommunal ersättning. En möjlighet kunde vara att utveckla vissa av utbildningarna till kvalificerad yrkesutbildning.

Regeringen utvecklade dessa intentioner i departementspromemorian *Validering – fortsatt utveckling av vuxnas lärande* (Ds 2003:23). Regeringen föreslog i denna att staten borde överta ansvaret för finansiering av viss påbyggnadsutbildning samtidigt som systemet med interkommunal ersättning avskaffades. I vilken utsträckning olika påbyggnadsutbildningar borde övergå till annan lämplig utbildningsform borde utredas i särskild ordning.

Förändringar av påbyggnadsutbildningar från 2005

Regeringen beslutade i juni 2004 genom en förordningsändring att avveckla regleringen om interkommunal ersättning beträffande påbyggnadsutbildning. Detta beslut gjordes möjligt genom att medel omfördelades från det generella statsbidraget till staten. I början av 2004 hade en samrådsgrupp utsetts med företrädare för olika delar av utbildningssystemet med uppgift att leda överföringen av olika utbildningar till lämpliga utbildningsformer. Utgångspunkten för arbetet var att förutsättningslöst pröva lämplig utbildningsform för

de olika påbyggnadsutbildningarna. Arbetet med överföring skedde genom att respektive huvudman själv fick ta initiativ till samråd med lämplig myndighet eller utbildningsanordnare. Resultatet av denna process har sedan fastställts av samrådsgruppen, vilket också legat till grund för regeringens beslut i december 2004.

Enligt regeringens beslut innebar överföringen att ett stort antal utbildningar gavs möjligheter att omvandlas till kvalificerad yrkesutbildning och en mindre del fick statlig finansiering som kommunal påbyggnadsutbildning. Ett par utbildningar fick möjligheter att övergå till högskoleutbildning respektive folkhögskoleutbildning samt kompletterande utbildning.

Regeringen har gett Statens skolverk i uppdrag att besluta om antal platser och statsbidrag för kommunal påbyggnadsutbildning (se bilaga 3 och beskrivningen av kommunal påbyggnadsutbildning). Statens skolverk har under senare år reviderat sina föreskrifter beträffande kommunal påbyggnadsutbildning och på uppdrag av regeringen tagit fram nationella kursplaner på nya kommunala påbyggnadsutbildningar.

3. Förändringar som rör kompletterande skolor/utbildning

Stöd till kompletterande skolor

Staten har sedan slutet av 1800-talet ekonomiskt stött fristående skolor och utbildningar som i dag räknas till kompletterande utbildningar. Rätten att starta och bedriva en fristående skola över grundskolenivå är en del i den allmänna näringsfriheten. I samband med regeringens proposition om *Valfrihet i skolan* (prop. 1992/93:230) föreslog regeringen att fristående utbildningar borde delas i två grupper. Den ena gruppen, som kunde betecknas som fristående gymnasieskolor, anordnade utbildning som motsvarade gymnasieskolan inom det offentliga skolväsendet. Den andra gruppen, som kunde betecknas som kompletterande skolor, anordnade utbildning som kompletterade gymnasieskolans utbildningar och som var av nationellt intresse. Utbildningen vid dessa skolor omfattar i regel inte gymnasieskolans kärnämnen, men ställer ofta krav på vissa förkunskaper, såsom viss arbetslivserfarenhet eller krav på en genomgången gymnasieutbildning.

Regeringen föreslog att kompletterande skolor efter ansökan skulle kunna ställas under statlig tillsyn, förutsatt att de från natio-

nell synpunkt bedömdes utgöra ett värdefullt komplement till gymnasieskolan. Vidare skulle utbildningarna ha en viss omfattning och längd. Om en utbildning ställdes under statlig tillsyn, gavs de studerande också rätt till studiemedel. Vidare konstaterade regeringen att kompletterande skolor vars utbildningar bedömdes som särskilt värdefulla ur nationell synpunkt, skulle ges statsbidrag. Regeringen fann att i princip skulle det offentliga skolväsendet tillhandahålla all utbildning som är nödvändig från individuella och samhällseliga utgångspunkter. Samhällsnyttan skulle därför vara klart konstaterad. I samtliga fall avsåg regeringen att beslut om statlig tillsyn och rätt till statsbidrag samt beslut om återkallelse skulle fattas av regeringen. Statens skolverk fick en beredande roll i dessa avseenden.

Översyn av kompletterande skolor

För att anpassa den svenska skattelagstiftningen till dåvarande EG:s regler för mervärdesskatt infördes regler om mervärdesskatt på tjänster inom utbildningsområdet som inte erkänts av det allmänna utbildningsväsendet. I detta sammanhang fann riksdagen att utbildning som vissa enskilda skolor bedrev och som inte godkänkts som kompletterande skolor borde ställas under statlig tillsyn för att undvika oönskade effekter (prop. 1996/97:110, bet 1996/97:SkU:6, 1996/97:UbU4y). Följden blev att dessa ställdes under statlig tillsyn och antalet kompletterande skolor ökade.

För att tydliggöra de kompletterande skolornas roll i utbildningssystemet och statens ansvar för dessa, tillsattes en utredning med uppgift att bland annat definiera begreppet kompletterande skola och, lämna förslag om avgränsning till det offentliga skolväsendet, högskoleutbildning samt annan yrkesutbildning. Utredningen skulle också överväga vilka förändringar som behövde göras av bidragssystemet och om det fanns skäl att införa särskilda regler och kriterier för beslut om statligt stöd till den utvidgade kretsen av kompletterande skolor (dir 1997:42).

Utredningen lämnade sitt betänkande i januari 1998 (SOU 1998:11). Utredningen konstaterade att begreppet kompletterande skola borde ändras till fristående utbildningar med statlig tillsyn inom olika områden. Anledningen var dels att det inte nödvändigtvis behövde röra sig om hela skolans utbildningsutbud som var aktuellt för statlig tillsyn, dels att flera av utbildningarna i

praktiken bedrev utbildning på en eftergymnasial nivå. Därför borde begreppet skola undvikas. Utredningen fann således att de kompletterande skolorna utgjorde ett komplement både till gymnasieskolan och till högskoleutbildning. För att klargöra gränsdragningen mot gymnasieutbildning och högskoleutbildning föreslog utredningen att varje huvudman måste definiera och beskriva nivån för respektive utbildning och dess plats i utbildningssystemet.

Vidare föreslog utredningen att utbildningar som fick statligt stöd skulle delas upp i tre grupper. Den första gruppen skulle innehålla utbildningar som enbart var ställda under statlig tillsyn. Den andra gruppen skulle rymma utbildningar som dessutom berättigade de studerande till studiestöd. Den tredje gruppen skulle bestå av utbildningar som, förutom att de var ställda under statlig tillsyn, både fick statsbidrag och berättigade till studiestöd.

Gemensamt för utbildningarna skulle vara, oavsett vilken grupp de tillhörde, att kvaliteten var godtagbar. Detta skulle ta sig i uttryck i att huvudmannen för utbildningen hade fastställt relevanta behörighetskrav, att lärarna var tillräckligt kompetenta, att lokaler och annan utrustning var adekvata samt att intyg eller motsvarande utfärdades som beskrev utbildningens mål och innehåll.

För den andra gruppen skulle dessutom krav ställas för att avgöra om utbildningen var värdefull ur nationell synpunkt. Dessa krav handlade om behovet av att säkerställa värdefull yrkesskicklighet. Utbildningen skulle leda till adekvat sysselsättning, utveckla erforderlig kompetens i befintligt arbete eller förbereda för högskolestudier eller andra former av eftergymnasial utbildning. Vidare ställdes krav om etablerade kontakter med det omgivande samhället, lämplig regional lokalisering samt strävan efter jämn könsfördelning. Om flertalet av dessa krav uppfylldes, skulle utbildningen berättiga till studiestöd.

För den tredje gruppen ställdes krav på att utbildningen skulle vara särskilt värdefull ur nationell synpunkt. Dessa krav handlade bland annat om att utbildningen bidrog till att bevara traditionell yrkeskunskap, ge utbildning inom smala yrkesområden, bevara viktig kunskap för samhällets kulturarv samt utveckla ny kunskap inom ett framtidsområde.

Utredningen föreslog också att statsbidrag skulle fördelas och regelbundet omprövas av Statens skolverk och att verket även skulle besluta om vilka utbildningar som skulle höra till respektive grupp.

Beslut om kompletterande utbildning

Regeringen ställde sig i allt väsentligt bakom utredningens förslag i propositionen *Vissa skolfrågor m.m.* (prop. 1998/99:110). Regeringen fann att samhället och arbetslivet utvecklas allt snabbare, vilket kräver flexibilitet inom utbildningssystemet och alternativa utbildningsformer. Enligt regeringens bedömning bidrog kompletterande skolor till en mångfald inom skolväsendet. Samtidigt konstaterade regeringen att den allmänna utvecklingen, även internationellt sett, var att yrkesutbildningar tenderar att bli eftergymnasiala genom att de förutsätter avslutade gymnasiestudier. Det var därför motiverat att ändra definitionen på kompletterande skolor. Som begrepp infördes kompletterande utbildning för att markera att utbildningen var ett komplement till det offentliga skolväsendet eller att den förutsatte kunskaper som motsvarade avslutade gymnasiestudier.

Statens skolverk fick i uppgift att besluta om ansökningar från skolor och utbildningar om att ställas under statlig tillsyn. Statens skolverk fick också ett tydligare ansvar för tillsyn av utbildningarna. Regeringen betonade vikten av klara, definierade kvalitetskrav på utbildningar som ställs under statlig tillsyn. Dessa krav borde omfatta huvudmannaskap, organisation, lärarkompetens samt utbildningens omfattning, inriktning och kvalitet. Regeringen förutskickade också att ett gemensamt krav skulle vara att utbildningar vilade på vetenskaplig eller konstnärlig grund eller beprövad erfarenhet.⁴

4. Förändringar inom folkbildning

Folkbildning en del i det moderna samhällets framväxt

Folkbildningens rötter kan sökas till 1700-talets upplysningsfilosofi. I Sverige skapade framväxten av väckelserörelsen, nykterhetsrörelsen och fackföreningsrörelsen utrymme för folkbildningens utveckling. Folkbildningen har sedan dess tillkomst fått någon form av statligt stöd.

Folkbildningen fick en viktig roll i framväxten av det moderna samhället. Syftet med statens stöd har varit att stärka demokrati, bildning och kultur. Samtidigt har folkbildningen delvis utgjort en

---

⁴ Detta kommer också till uttryck i gällande förordning, SFS 2000:521, 7 §.

komensation för att det reguljära utbildningsväsendet inte varit utbyggt, vilket ledde till att viss yrkesutbildning kom att bedrivas inom folkbildningen.

Ökade förhoppningar på folkbildningen – 1991 års reform

I slutet av 1980-talet initierade regeringen en översyn om statens åtagande rörande folkhögskolorna. Avsikten var att förenkla statens bidragsgivning samtidigt som frågor om folkhögskolans roll och uppgifter i förhållande till andra utbildningsanordnare skulle utredas (SOU 1990:65).

Enligt utredningen hade det allmänna utbildningsväsendet successivt övertagit uppgifter som tidigare var centrala för folkhögskolorna. En tydligare profilering och inriktning att nå de svårrekryterade borde därför eftersträvas. Folkhögskolan skulle således i större utsträckning vara ett eget alternativ till det offentliga utbildningsväsendet.⁵

Samtidigt som folkhögskolans roll sågs över lades nya riktlinjer fast för ansvarsförhållandet för ungdomsskolan. Ett nytt statsbidragssystem infördes och kommunerna övertog ansvaret för att leda och utveckla skolan. Skolöverstyrelsen (SÖ) avvecklades och en ny förvaltningsmyndighet, Statens skolverk, inrättades.

Regeringen ansåg att folkbildningen hade spelat en historiskt viktig roll för samhällets demokratisering genom att ge människor ökade möjligheter till utbildning och deltagande i det politiska livet. Utmärkande för folkbildningsarbetet har varit den fria och frivilliga studieformen, vilket regeringen såg som en *”förutsättning för yttrandefriheten och för de enskilda medborgarnas möjligheter att bilda opinioner.”*⁶ Folkbildning var, enligt regeringen, unik i så måtto att den framgångsrikt förenade individualitet och solidaritet. Folkbildningens historiskt betydelsefulla roll skulle därför inte bara värnas, utan också ges förutsättningar att stärka denna roll.

Regeringen betonade folkbildningens frihet och frivillighet. Folkbildningen skulle själv formulera sina mål, känna ansvar för sin verksamhet samt föra en levande diskussion om innehåll och kvalitet. Mot denna bakgrund fick en ideell förening, Folkbildningsrå-

---

⁵ Någon motsvarande översyn av statens relation till studieförbunden gjordes inte. Däremot lämnade SÖ 1988 en rapport om studieförbundens uppgifter som Folkbildningsförbundet senare redovisade sin syn på. Rapporten och förbundets synpunkter låg sedan till grund för regeringens proposition.

⁶ Prop. 1990/91:82, s.7

det, i uppgift att sköta bidragsgivning och övriga myndighetsuppgifter som följde med statens bidrag till folkbildningen.⁷

Vidare slog regeringen fast att utbildning som bedrivs vid folkhögskolorna till form och innehåll tydligt ska skilja sig från utbildning inom det offentliga utbildningsväsendet. Detta kom sedermera också till i uttryck i förordningen för statsbidraget (1991:977).⁸

Den statliga utvärderingen har lett till vissa förändringar

En förutsättning för att myndighetsuppgifterna övergick till en ideell förening var att statsbidragets effekter och resultat utvärderades med jämna mellanrum. Hittills har regeringen låtit genomföra två statliga utvärderingar.

I samband med den första utvärderingen *Folkbildningen – en utvärdering* (SOU 1996:159) kom regeringen att betona dels de demokratiska, dels de fördelningspolitiska syftena för statens bidragsgivning (prop. 1997/98:115). Som syften skulle också gälla att folkbildningen bidrar till att stärka och utveckla demokratin samt att statsbidraget ska bidra till att bredda kulturintresset i samhället. Regeringen slog också fast att arbetslösa skulle tillföras som prioriterad målgrupp.

En annan förändring rörde villkoret, som slog fast att folkhögskolorna skulle skilja sig från offentliga utbildningsformer i fråga om innehåll och metod. Regeringen föreslog att denna restriktion skulle tas bort. I stället skulle folkbildningens aktörer själva ges ansvar att bestämma vilken folkhögskoleutbildning som ska finansieras genom statsbidraget. Skälet var att det offentliga skolväsendet hade närmat sig folkhögskolorna i sättet att förmedla kunskap och att staten inte borde föreskriva former och arbetssätt för folkbildningen. Förordningen (1991:977) om statsbidrag till folkbildning kom också att ändras i enlighet med regeringens proposition.

Den andra utvärderingen genomfördes 2004 och presenterades i betänkandet *Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studie-*

---

⁷ Myndighetsuppgifterna som i huvudsak bestod av att fördela statsbidraget var före 1991 års reform en uppgift för Skolöverstyrelsen, SÖ. Bidraget var uppdelat på studieförbund och folkhögskolor. Statsbidraget till studieförbunden återfanns under olika anslagposter. Förutom SÖ fördelade Statens kulturråd vissa medel till studieförbundens kulturverksamhet. SÖ fördelade stöd till folkhögskolornas drift.

⁸ Tidigare hade detta även gällt studieförbundens verksamhet.

förbund och folkhögskolor (SOU 2004:30). Samtidigt genomfördes en utredning om studiedeltagande, *Vem får vara med?* (SOU 2004:51).

Utvärderingens sammanfattande bedömning var att statens intentioner för att stödja folkhögskolors och studieförbunds verksamhet har uppnåtts. Den ordning som tillämpats sedan 1991, att folkbildningen själv sätter upp mål och svarar för fördelning av resurser samt för uppföljning och utvärdering, har i stort sett fungerat väl. Samtidigt fann utvärderingen skäl att påpeka att staten borde på ett tydligare sätt ange motiven för det statliga stödet.

I betänkandet *Vem får vara med* belystes frågor som rör de ekonomiska förutsättningarna för folkbildningen och hur de påverkar folkbildningens möjligheter att nå nya grupper och utveckla formerna för sin verksamhet. Utredningen gjorde också iakttagelsen att folkhögskolans status behöver höjas, bland annat på arbetsmarknaden. Såväl studieförbund som folkhögskolor behöver på ett tydligare sätt kommunicera med sin omvärld.

Med utgångspunkt i dessa betänkanden slog regeringen fast i propositionen *Lära, växa, förändra* (2005/06:192) att statens syfte med stödet till folkbildningen i väsentlig mån uppnåtts. Ansvarsfördelningen mellan staten och folkbildningen bör därför ligga fast. Regeringen föreslog dock vissa förändringar.

En av dessa var att i stället för att ange prioriterade målgrupper, ska sju verksamhetsområden ligga till grund för statens stöd till folkbildningen. Folkbildningen ska själv identifiera relevanta målgrupper. Samtidigt bör formerna för statens uppföljning och utvärdering av folkbildningen förändras. Det bör vara möjligt att med tätare mellanrum utvärdera delar av folkbildningen som vid behov kan kompletteras med mer sammanfattande analyser. Regeringen fann att den föreslagna indelningen i verksamhetsområden ger bättre förutsättningar för en sådan struktur på utvärderingsarbetet. Förutom att utgå från dessa verksamhetsområden i utvärderingen av folkbildningen, borde också en utgångspunkt kunna vara att verksamheten genomsyrades av en ”ideologisk profil som tillför dimensioner som det offentliga utbildningsväsendet inte skall ha.” (Prop. 2005/06:192 s.49)

Regeringen anförde också att folkbildningens egna utvärderingar borde kunna utnyttjas för att avgöra om statens syfte med statsbidraget uppnåtts.

En annan förändring var att regeringen uppmärksammade frågan om kvalitetsarbete inom folkbildningen. Ett mer systematiskt kva-

litetsarbete borde komma till stånd på alla nivåer inom folkbildningen, som också innebär ett större bruk av externa granskare av verksamheterna som ingår i folkbildningen. Regeringen anförde också att den fördelning av resurser som hanteras av Folkbildningsrådet också borde föregås av kvalitativa bedömningar.

Regeringen konstaterade i fråga om folkhögskolornas verksamhet att många utbildningar är yrkesinriktade, till exempel utbildningar som leder till yrken som fritidsledare, dramapedagog, kantor och teckentolk. Dessa utbildningar vänder sig i stor utsträckning till den offentliga sektorn. I flera fall är folkhögskolan i stort sett den enda utbildningsform som erbjuder dessa yrkesutbildningar. Regeringen såg det som angeläget att folkhögskolans yrkesinriktade utbildningar till innehåll och resultat kunde göras likvärdiga i ett nationellt perspektiv. En sådan samordning kan uppfattas stå i motsats till folkbildningens kännetecken att utbildningen ska vara fri och frivillig. Regeringen fann dock att kraven på en rättvis och likvärdig bedömning på arbetsmarknaden, ställer detta krav på kvalitetssäkring.

Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens proposition (bet. 2005/2006:KrU14, rskr. 2005/06:322).

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2006

ISBN 978-91-38-22681-0
ISSN 0375-250X

Statens offentliga utredningar 2006

Kronologisk förteckning

1. Skola & Samhälle. U.
2. Omprövning av medborgarskap. Ju.
3. Stärkt konkurrenskraft och sysselsättning i hela landet. N.
4. Svenska partnerskap – en översikt. Rapport 1 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. N.
5. Organisering av regional utvecklingspolitik – balansera utveckling och förvaltning. Rapport 2 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. N.
6. Skyddsgrundsdirektivet och svensk rätt. En anpassning av svensk lagstiftning till EG-direktiv 2004/83/EG angående flyktingar och andra skyddsbehövande. UD.
7. Studieavgifter i högskolan. U.
8. Mångfald och räckvidd. U.
9. Kontroll av varor vid inre gräns. Fi.
10. Ett förnyat programkontor. U.
11. Spel i en föränderlig värld. Fi.
12. Rattfylleri och sjöfylleri. Ju.
13. Djurskydd vid hästavel. Jo.
14. Samernas sedvanemarkar. Jo.
15. Detaljhandel med nikotinläkemedel. S.
16. Ny reglering om brandfarliga och explosiva varor. Fö.
17. Ny häkteslag. Ju.
18. Kustbevakningens personuppgiftsbehandling. Integritet – Effektivitet. Fö.
19. Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket. Ju.
20. Tonnageskatt. Fi.
21. Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen. Ju.
22. En sammanhållen diskrimineringslagstiftning. Del 1+2, särtryck av sammanfattningen, lättläst sammanfattning och daisy. Ju.
23. Nya skatteregler för idrotten. Fi.
24. Avgift för matservice inom äldre- och handikappomsorgen. S.
25. Arbetslivsresurs. Ett statligt ägt bolag efter sammanslagning av Samhall Resurs AB (publ) och Arbetslivstjänster. N.
26. Sverige som värdland för internationella organisationer. UD.
27. Stöd till hälsobefrämjande tandvård. S.
28. Nya upphandlingsregler 2. Fi.
29. Teckenspråk och teckenspråkiga. Kunskaps- och forskningsöversikt. S.
30. Är rättvisan rättvis? Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet. Ju.
31. Anställ unga! U.
32. God sed vid lönebildning – Utvärdering av Medlingsinstitutet. N.
33. Andra vägar att finansiera nya vägar. N.
34. Den professionella orkestermusiken i Sverige. U.
35. Värdepapper och kontrollavgifter. Fi.
36. För studenterna ...
– om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar. U.
37. Om välfärdens gränser och det villkorade medborgarskapet. Ju.
38. Vuxnas lärande. En ny myndighet. U.
39. Ett utvidgat miljöansvar. M.
40. Utbildningens dilemma. Demokratiska ideal och andrafierande praxis. Ju.
41. Internationella sanktioner. UD.
42. Plats på scen. U.
43. Översyn av atomansvaret. M.
44. Bättre arbetsmiljöregler I. Samverkan, utbildning, avtal m.m. N.
45. Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen. + Bilaga/rapport: ”Det ser lite olika ut ...” En kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn. U.

46. Jakten på makten. Ju.
47. Ökade möjligheter till trafiknykterhetskontroller vid gränserna. Ju.
48. Bidragsbrott. Fi.
49. Asylsökande barn med uppgivenhets-symtom – trauma, kultur, asylprocess. UD.
50. En ny lag om värdepappersmarknaden. + Författningsbilaga. Fi.
51. Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor. + Daisy. U.
52. Diskrimineringens retorik. En studie av svenska valrörelser 1988–2002. Ju.
53. Partierna nominerar. Exkluderingens mekanismer – etnicitet och representation. Ju.
54. Teckenspråk och teckenspråkiga. Översyn av teckenspråkets ställning. S.
55. Ny associationsrätt för försäkringsföretag. + Författningsförslag. Fi.
56. Ansvarsfull servering – fri från diskriminering. S.
57. En bättre tillsyn av missbrukarvården. S.
58. Sanktionsavgift i stället för straff – områdena livsmedel, foder och djurskydd. Jo.
59. Arbetslivets (o)synliga murar. Ju.
60. På tröskeln till lönearbete. Diskriminering, exkludering och underordning av personer med utländsk bakgrund. Ju.
61. Asylförfarandet – genomförandet av asylprocedurdirektivet i svensk rätt. UD
62. Testa och öva i norra Sverige. Center i Arvidsjaur. N.
63. Forensiska institutet. Ny myndighet för kriminalteknik, rättsmedicin och rättspsykiatri. Ju.
64. Internationella kasinon i Sverige. En utvärdering. Fi.
65. Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. S.
66. Hästtävlingar – på lika villkor. Jo.
67. Fritid till sjöss och i hamn. Förslag till finansiering av service till sjöfolk. N.
68. Klenoder i tiden. En utredning om samlingar kring scen och musik. U.
69. Uppföljning av kostnadsutjämningen för kommunernas LSS-verksamhet. Fi.
70. Oinskränkt produktskydd för patent på genteknikområdet. Ju.
71. Stöd till hälsobefrämjande tandvård del 2. S.
72. Öppna möjligheter med alkohol. N.
73. Den segregering integrationen. Om social sammanhållning och dess hinder. Ju.
74. En ny lag om värdepappersmarknaden. Supplement. Fi.
75. Jämställdhet i förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. U.
76. Otillbörliga affärsmetoder. Jo.
77. Ungdomar, stress och psykisk ohälsa. Analyser och förslag till åtgärder. U.
78. Hälsa, vård och strukturell diskriminering. Ju.
79. Integrationens svarta bok. Agenda för jämlikhet och social sammanhållning. Ju.
80. Patent och innovationer för tillväxt och välfärd. N.
81. Mervärdesskrog.
Del 1. Förslag och ställningstaganden.
Del 2. Utredningens underlag A.
Del 3. Utredningens underlag B, bilagor. N.
82. Patientdatalag. S.
83. Radio och TV i allmänhetens tjänst. Överlåtelse av rättigheter till offentligt framförande. U.
84. Deluppföljning av den kommunal-ekonomiska utjämningen – med förslag om organisation samt löne- och byggkostnadsutjämning. Fi.
85. Drogtestning av totalförsvarspliktiga. Fö.
86. Mera försäkring och mera arbete. S
87. Arbetskraftsinvandring till Sverige – förslag och konsekvenser. N.
88. Effektivare LEK. N.
89. Tyst godkännande – ett nytt sätt att deklarerera. Fi.
90. På väg mot en enhetlig mervärdesskatt. Fi.
91. Vård och stöd till psykiskt störda lagöverträdare. S.
92. Skadeståndsansvar vid sjötransport av farligt gods. Ju.
93. Gästforskare – nya regler för inresa, vistelse och arbete. U.

94. Översvämningsshot. Risker och åtgärder för Mälaren, Hjälmaren och Väneren. M.
95. Detaljhandel med växtbaserade läkemedel. S.
96. Ett nytt grundlagsskydd för tryck- och yttrandefriheten?
Tryck- och yttrandefrihetsberedningen inbjuder till debatt. Del 1+2. Ju.
97. Arbetstagares medverkan vid gränsöverskridande fusioner. N.
98. Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. Ju.
99. En ny konkurrenslag. N.
100. Ambition och ansvar. Nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder. S.
101. Se landsbygden! Myter, sanningar och framtidsstrategier. + Populärversion. Jo.
102. Samverkan för ungas etablering på arbetsmarknaden. + Forskarrapporter: Hur påverkar demografin arbetsmarknaden för unga? U.
103. Översyn av den rättsmedicinska verksamheten. Tillsyn, Rättsliga rådet och rättsläkarens roll. Ju.
104. En strategi för landsbygdsforskning. Underlag till Landsbygdskommittén. Rapport. Jo.
105. Verkligheten som kraftkälla. Lokala exempel från utvecklingsarbetet på landsbygden samt exempel från våra grannländers landsbygdsarbete. Rapport. Jo.
106. Fakta – omvärld – inspiration. Underlagsrapporter i arbetet med en strategi för hållbar landsbygdsutveckling. Jo.
107. Fokus på åtgärder
– En plan för effektiv rehabilitering i arbetslivet. S.
108. Att ta itu med fattigdomen. Krediters och garantiers nya roll i svenskt bilateralt bistånd. UD.
109. Ett enhetligt sanktionssystem för felparkering. N.
110. Regler för skydd och rättssäkerhet för personer med demenssjukdom. S.
111. Ny Pension – Ny Administration. S.
112. Ett svenskt havsmiljöinstitut. M.
113. Öppna system för provning och kontroll. En utvärdering. UD.
114. Asylsökande barn med uppgivenhets-symtom – ett svenskt fenomen åren 2001–2006. UD.
115. Eftergymnasiala yrkesutbildningar – beskrivning, problem och möjligheter. U.

Statens offentliga utredningar 2006

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Omprovning av medborgarskap. [2]
Rattfylleri och sjöfylleri. [12]
Ny häkteslag. [17]
Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket. [19]
Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen. [21]
En sammanhållen diskrimineringslagstiftning.
Del 1+2, särtryck av sammanfattningen, lättläst sammanfattning och daisy. [22]
Är rättvisan rättvis?
Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet. [30]
Om välfärdens gränser och det villkorade medborgarskapet. [37]
Utbildningens dilemma
Demokratiska ideal och andrafierande praxis. [40]
Jakten på makten. [46]
Ökade möjligheter till trafiknykterhetskontroller vid gränserna. [47]
Diskrimineringens retorik. En studie av svenska valrörelser 1988–2002. [52]
Partierna nominerar.
Exkluderingens mekanismer – etnicitet och representation. [53]
Arbetslivets (o)synliga murar. [59]
På tröskeln till lönearbete. Diskriminering, exkludering och underordning av personer med utländsk bakgrund. [60]
Forensiska institutet. Ny myndighet för kriminalteknik, rättsmedicin och rättspsykiatri. [63]
Oinskränkt produktskydd för patent på genteknikområdet. [70].
Den segergerande integrationen.
Om social sammanhållning och dess hinder. [73]

- Hälsa, vård och strukturell diskriminering. [78]
Integrationens svarta bok. Agenda för jämlikhet och social sammanhållning. [79]
Skadeståndsansvar vid sjötransport av farligt gods. [92]
Ett nytt grundlagsskydd för tryck- och yttrandefriheten?
Tryck- och yttrandefrihetsberedningen inbjuder till debatt. Del 1+2. [96]
Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. [98]
Översyn av den rättsmedicinska verksamheten.
Tillsyn, Rättsliga rådet och rättsläkarens roll. [103]

Utrikesdepartementet

- Skyddsgrundsdirektivet och svensk rätt.
En anpassning av svensk lagstiftning till EG-direktiv 2004/83/EG angående flyktingar och andra skyddsbehövande. [6]
Sverige som värdland för internationella organisationer. [26]
Internationella sanktioner. [41]
Asylsökande barn med uppgivenhetssymtom – trauma, kultur, asylprocess. [49]
Asylförfarandet – genomförandet av asylprocedurdirektivet i svensk rätt. [61]
Att ta itu med fattigdomen. Krediters och garantiers nya roll i svenskt bilateralt bistånd. [108]
Öppna system för provning och kontroll.
En utvärdering. [113]
Asylsökande barn med uppgivenhetssymtom – ett svenskt fenomen åren 2001–2006. [114]

Försvarsdepartementet

- Ny reglering om brandfarliga och explosiva varor. [16]
Kustbevakningens personuppgiftsbehandling. Integritet – Effektivitet. [18]

Drogtestning av totalförsvarspliktiga. [85]

Socialdepartementet

Detaljhandel med nikotinläkemedel. [15]

Avgift för matservice inom äldre- och handikappomsorgen. [24]

Stöd till hälsobefrämjande tandvård. [27]

Teckenspråk och teckenspråkiga.

Kunskaps- och forskningsöversikt. [29]

Teckenspråk och teckenspråkiga.

Översyn av teckenspråkets ställning. [54]

Ansvarsfull servering – fri från diskriminering. [56]

En bättre tillsyn av missbrukarvården. [57]

Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. [65]

Stöd till hälsobefrämjande tandvård del 2. [71]

Patientdatalag. [82]

Mera försäkring och mera arbete. [86]

Vård och stöd till psykiskt störda lagöverträdare. [91]

Detaljhandel med växtbaserade läkemedel. [95]

Ambition och ansvar. Nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder. [100]

Fokus på åtgärder

– En plan för effektiv rehabilitering i arbetslivet. [107]

Regler för skydd och rättssäkerhet för personer med demenssjukdom. [110]

Ny Pension – Ny Administration. [111]

Finansdepartementet

Kontroll av varor vid inre gräns. [9]

Spel i en föränderlig värld. [11]

Tonnageskatt. [20]

Nya skatteregler för idrotten. [23]

Nya upphandlingsregler 2. [28]

Värdepapper och kontrolluppgifter. [35]

Bidragsbrott. [48]

En ny lag om värdepappersmarknaden. + Författningsbilaga. [50]

Ny associationsrätt för försäkringsföretag. + Författningsförslag. [55]

Internationella kasinon i Sveige. En utvärdering. [64]

Uppföljning av kostnadsutjämningen för kommunernas LSS-verksamhet. [69]

En ny lag om värdepappersmarknaden.

Supplement. [74]

Deluppföljning av den kommunalekonomiska utjämningen – med förslag om organisation samt löne- och byggkostnadsutjämning. [84]

Tyst godkännande – ett nytt sätt att deklarerat. [89]

På väg mot en enhetlig mervärdesskatt. [90]

Utbildnings- och kulturdepartementet

Skola & Samhälle. [1]

Studieavgifter i högskolan. [7]

Mångfald och räckvidd. [8]

Ett förnyat programkontor. [10]

Anställ unga! [31]

Den professionella orkestermusiken i Sverige. [34]

För studenterna...

– om studentkårer, nationer och särskilda studentföreningar. [36]

Vuxnas lärande. En ny myndighet. [38]

Plats på scen. [42]

Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen. + Bilaga/rapport: "Det ser lite olika ut..." En kartläggning av den offentligt finansierade kulturen för barn. [45]

Tillgänglighet, mobil TV samt vissa andra radio- och TV-rättsliga frågor.

+ Daisy. [51]

Klenoder i tiden. En utredning om samlingar kring scen och musik. [68]

Jämställdhet i förskolan – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete. [75]

Ungdomar, stress och psykisk ohälsa.

Analyser och förslag till åtgärder. [77]

Radio och TV i allmänhetens tjänst.

Överlåtelse av rättigheter till offentligt framförande. [83]

Gästforskare – nya regler för inresa, vistelse och arbete. [93]

Samverkan för ungas etablering på arbetsmarknaden.

+ Forskarrapporter: Hur påverkar demografiska arbetsmarknaden för unga? [102]

Eftergymnasiala yrkesutbildningar

– beskrivning, problem och möjligheter. [115]

Jordbruksdepartementet

Djurskydd vid hästavel. [13]
Samernas sedvanemarker. [14]
Sanktionsavgift i stället för straff
– områdena livsmedel, foder och
djurskydd. [58]
Hästtävlingar – på lika villkor. [66]
Otillbörliga affärsmetoder. [76]
Se landsbygden! Myter, sanningar och
framtidstrategier.
+ Populärversion. [101]
En strategi för landsbygdsforskning.
Underlag till Landsbygdskommittén.
Rapport. [104]
Verkligheten som kraftkälla. Lokala exempel
från utvecklingsarbetet på landsbygden
samt exempel från våra grannländers
landsbygdsarbete. Rapport. [105]
Fakta – omvärld – inspiration. Underlags-
rapporter i arbetet med en strategi för
hållbar landsbygdsutveckling. [106]

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Ett utvidgat miljöansvar. [39]
Översyn av atomansvaret. [43]
Översvämningshot. Risker och åtgärder
för Mälaren, Hjälmaren och Väneren. [94]
Ett svenskt havsmiljöinstitut. [112]

Näringsdepartementet

Stärkt konkurrenskraft och sysselsättning
i hela landet. [3]
Svenska partnerskap – en översikt.
Rapport 1 till Organisations-
utredningen för regional tillväxt. [4]
Organisering av regional utvecklingspolitik
– balansera utveckling och förvaltning.
Rapport 2 till Organisationsutredning-
en för regional tillväxt. [5]
Arbetslivsresurs.
Ett statligt ägt bolag efter sammanslag-
ning av Samhall Resurs AB (publ) och
Arbetslivstjänster. [25]
God sed vid lönebildning – Utvärdering av
Medlingsinstitutet. [32]
Andra vägar att finansiera nya vägar. [33]
Bättre arbetsmiljöregler I. Samverkan,
utbildning, avtal m.m. [44]
Testa och öva i norra Sverige. Center i
Arvidsjaur. [62]
Fritid till sjöss och i hamn. Förslag till
finansiering av service till sjöfolk. [67]

Öppna möjligheter med alkoholås. [72]
Patent och innovationer för tillväxt och
välfärd. [80]
Mervärdesskog.
Del 1. Förslag och ställningstaganden.
Del 2. Utredningens underlag A.
Del 3. Utredningens underlag B, bilagor.
[81]
Arbetskraftsinvandring till Sverige
– förslag och konsekvenser. [87]
Effektivare LEK. [88]
Tyst godkännande – ett nytt sätt att deklarerat
[89]
Arbetstagares medverkan vid gränsöver-
skridande fusioner. [97]
En ny konkurrenslag. [99]
Ett enhetligt sanktionssystem för felparkering.
[109]